Afrikaans Huistaal Graad 5

By:
Siyavula Uploaders

Afrikaans Huistaal Graad 5

By:
Siyavula Uploaders

Online:
< http://cnx.org/content/col10989/1.2/ >

C O N N E X I O N S

Rice University, Houston, Texas

Collection structure revised: September 22, 2009
PDF generated: February 5, 2011
For copyright and attribution information for the modules contained in this collection, see p. 105.

Table of Contents

Chapter 1

Kwartaal 1

1.1 Luister en lees[1]

1.1.1 AFRIKAANS HUISTAAL

1.1.2 Graad 5

1.1.3 VAN MELKHOUTBOOM TOT SMS

1.1.4 Module 1

1.1.5 LUISTER EN LEES

AKTIWITEIT 1

OM NA ‘N INFORMATIEWE TEKS TE LUISTER [LU 1.1]

OM LUIDLEES DUIDELIK EN TEEN GEPASTE SPOED TE DOEN [LU 3.1.2]

a) Luister aandagtig na jou opvoeder as hy/sy die volgende gedeelte aan jou voorlees. Daarna kan jy en ‘n maat dit aan mekaar voorlees voordat julle die vrae probeer beantwoord.

‘n Melkhoutboom as poskantoor

Julle sal in graad 6 in die leerarea Geskiedenis leer dat die Portugese in die vyftiende eeu die voortou geneem het in pogings om die onbekende oseane te verken en nuwe lande te ontdek. Later, in 1488, was Bartolomeus Dias die eerste bevelvoerder wat met sy klein skepies om die suidpunt van Afrika geseil het nadat hulle baie weke op see was en deur sterk winde geteister is. Hy wou by die huidige Gouritsriviermond aan wal gaan, maar weens die groot branders kon hy nie en moes hy sy matrose opdrag gee om verder te seil.

Nie veel verder nie het hulle anker gegooi in ‘n beskutte baai wat hy “Aguada de São Bras” (Waterdrinkplek van Sint Blaize) gedoop het, omdat hulle ‘n varswaterfontein daar gevind het. Vir etlike jare daarna het Portugese skepe op pad na die Verre Ooste daar aangedoen om vars water en vleis in te skeep.

In 1500 het kapt. Pedro de Ataide op pad terug van die Ooste na Portugal in die baai anker gegooi. Onder ‘n groot melkhoutboom het hy in ‘n matroos se skoen ‘n boodskap gelaat oor die ramp wat sy vloot op see getref het. Drie maande later, in 1501, het die bevelvoerder van die Derde Oos-Indiese Vloot die brief gevind en gesorg dat dit veilig in Portugal afgelewer word. So het die eerste “poskantoor” in Suid-Afrika ontstaan.

Dié baai is later deur die Hollanders herdoop na Mosselbaai, soos die dorp aan ons suidkus vandag nog bekend is. As julle Mosselbaai besoek, sal julle dieselfde ou melkhoutboom nog daar vind – reusagtig groot. Dit is tot nasionale monument verklaar en staan bekend as Die Posboom. Daar is ook ‘n posbus in die vorm

[1] This content is available online at <http://cnx.org/content/m26283/1.1/>.

van ‘n groot skoen waarin briewe en poskaarte gepos kan word. Sulke posstukke kry ‘n spesiale stempel wat die ontvanger daaraan herinner dat Suid-Afrika se eerste poskantoor eintlik ‘n boom was!

b) Beantwoord nou die volgende vrae. Onthou om altyd netjies te skryf, te probeer seker maak dat jy die woorde reg spel en dat jou Afrikaans keurig is.

(i) Om die voortou te neem beteken om _ _ ?
(ii) Om watter rede(s) sou Dias by Gouritsrivier aan wal wou gaan?
(iii) Skryf in jou eie woorde wat ‘n “beskutte” baai is.
(iv) Hulle het vars water uit ‘n fontein daar gekry? Waar en hoe, dink jy, het hulle vars vleis gekry?
(v) Skryf in twee sinne in jou eie woorde hoe die eerste “poskantoor” in ons land ontstaan het.
(vi) In watter provinsie is Mosselbaai en waarvoor is dit bekend, behalwe vir die posboom?
(vii) Kan jy dalk ‘n paar voorbeelde noem van interessante posbusse wat jy al voor mense se huise gesien het?

AKTIWITEIT 2

OM TE VOORSPEL WAT SOU KON GEBEUR

[LU 5.4.2]

Groepwerk (in drieë): Julle is deel van die bemanning van ‘n skip wat in die jaar 1500 op pad is na die Verre Ooste. Julle skip strand êrens aan die kus van Afrika, maar julle kom veilig aan wal. Bespreek eers die opdrag hieronder en vertel dan in drie minute (een minuut elk) aan die klas.

(i) watter gevare julle verwag en watter planne julle maak vir veiligheid;
(ii) hoe julle kos en water in die hande gaan kry;
(iii) wat julle gaan doen om gered te word.

AKTIWITEIT 3

OM ‘N VERSLAG TE SKRYF [LU 4.1.2]

OM DUIDELIKE, SAMEHANGENDE SINNE TE SKRYF [LU 6.4.3]

Kaptein Pedro de Ataide het ‘n brief onder die melkhoutboom gelaat. Daarin het hy geskryf dat ‘n ramp sy skepe getref het. Gebruik jou verbeelding en skryf vyf kort, baie duidelike sinne wat in sy briefie sou kon wees. Onthou om jou naam en die datum onderaan te skryf.

Taalstruktuur en –**G**ebruik

AKTIWITEIT 4

OM ‘N BETER BEGRIP VAN ALFABETIESE VOLGORDE TE ONTWIKKEL

[LU 6.1.2]

Kyk goed na die alfabetiese volgorde van die woorde op die volgende bladsy uit die HAT (Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal). Jou opvoeder sal enige tien van die woorde duidelik sê en jy moet hulle so vinnig moontlik vind deur die nommers 1 tot 10 voor elkeen van dié woorde te skryf.

AKTIWITEIT 5

OM KENNIS TE MAAK MET WOORDFAMILIES EN WOORDE UIT DIESELFDE VELD

[LU 6.1.8]

Woordeskatontwikkeling

Beantwoord die volgende vrae na aanleiding van die gegewe bladsy uit die HAT (sien hierna):

(i) Wat beteken elk van die volgende woorde?

skipbreuk

skipbreukeling

skipbrug

skipper

(i) Wat is ‘n **skilpaddraffie**?
(ii) Waar sal jy **skimmel** aantref?

En **donsige skimmel**?

(i) Wanneer gooi iemand **skimpe**?

(V) Skryf die betekenis van **skinder** neer.

(i) Wat noem ons **iemand wat skinder**? ‘n __

vetterige skubbe wat op die vel vorm, veral die kopvel, en dan loslaat: *Sy kop is vol skilfers.* II ww. (geskilfer). Skilfers vorm: *Die verf, die pleister skilfer.* **skilfer: ..agtig, ..ig, ..ing.**

skil'fer·kors. Tertdeeg wat, nadat dit gebak is, bros skilfers afgee: *By skilferkors word die botter bygevoeg nadat die meel reeds tot 'n deeg geknie is* (Die Huisgenoot).

skil'o·lie. Stukkie skil van 'n lemoen of 'n suurlemoen as geursel gebruik, bv. in alkohol.

skil'pad, (skilpaaie). **1.** Viervoetige, kruipende dier, op rug en buik met beenagtige skilde bedek waardeur sy bewegings stadig en lomp is, en wat op die land, in vars water en in die see woon; orde *Chelonia.* **2.** Toestel waarmee spoorwaens of lokomotiewe op bepaalde punte van die spoor af gestuur kan word ingeval daar 'n botsing of ander gevaar dreig. UITDR.: *Vere van 'n skilpad probeer pluk,* wat onmoontlik is, probeer doen.

skil'pad·bes·sie. Duinebessie.

skil'pad·blom. Die inkblom *Hyobanche sanguinea.*

skil'pad·dop. Dop van 'n skilpad, waarvan sierade gemaak word.

skil'pad·draf·fie. Sukkeldraffie.

skil'pad·jie, (-s). **1.** Vkw. van *skilpad.* **2.** Lieweheersbesie.

skil'pad·kos. Kannetjie (bet. 2).

skil'pad·sop. Sop gekook van die seeskilpad *Chelonia mydas.*

skil'pad·toon·tjies, mv. (*plantk.*) Knopies.

skil'pad·trek. I s.nw. Speletjie waarby twee deelnemers met hul rug na mekaar en op hul knieë teen mekaar beur aan 'n tou sonder ent wat tussen hul bene deur en om hul nekke kom; kathalstrek. II ww. (skilpadgetrek). Bogenoemde spel speel.

skil'pad·ve·re, mv. Denkbeeldige voorwerp: *Loop pluk skilpadvere* — gesê aan 'n lastige kind.

skim, (-me). **1.** Skadubeeld. **2.** Vae gedaante wat min of meer deursigtig is: *Weggly soos 'n skim. Na 'n skim gryp,* na iets wat nie tasbaar is nie. **3.** Gees van 'n afgestorwene; spook: *Die ryk van die skimme. Soos 'n skim lyk,* maer en bleek. *Lyk soos die skim van wat hy was* — gesê van iemand wat maer en vervalle is. **skim'agtig.**

skim'ka·bi·net. Lede van die Opposisie deur die leier daarvan aangewys, wat in die kabinet sou dien indien die Opposisie aan bewind sou kom.

skim'mel[1]. I s.nw. (-s). (*plantk.*) Draadvormige plant, sonder bladgroen, wat 'n swamvlok en swamdrade vorm en hom deur spore voortplant; fungus: *Daar is skimmel op die brood, op die muur. Donsige skimmel,* wingerdsiekte wat veral die blare, jong trosse en lote aantas; *Plasmopara viticola;* donsskimmel. II ww. (geskimmel). Met skimmel bedek raak: *Van die nattigheid het sy skoene geskimmel.* III b.nw. **1.** Muf, beskimmel: *Die brood is skimmel.* **2.** Gryserig: *Pa word al skimmel.* **3.** (*fig.*) Verleë, skaam, teruggetrokke: *Sê jou versie op — moenie so skimmel wees nie.* **skimmel: ..agtig, ..brood, ..draad, ..plant, ..rig.**

skim·mel[2], (-s). Gryskleurige perd met rooi of blou spikkels: *Appelblouskimmel met spierwitte maanhaar* (A. G. Visser). **skim'melkleur.**

skim'mel·dag. Môreskemering.

skim'mel·perd. Perd met 'n skimmelkleur.

skim'mel·siek·te. Siekte deur skimmel veroorsaak, bv. witroes; mikose.

skim'mel·tok·si·ne. Gifstof deur 'n skimmelsoort geproduseer, bv. deur *Aspergillus flavus* wanneer dit op grondboontjies groei.

skim'me·ryk. (*mit.*) Verblyf van die afgestorwenes; Hades, onderwêreld, geestewêreld: *Pluto was die vors van die skimmeryk.*

skim'me·spel. **1.** Toneelspel van skadubeelde wat op 'n skerm gewerp word. **2.** (*fig.*) Onwesenlike vertoning.

skimp. I s.nw. (-e). **1.** Belediging, smaad, spot: *Baie skimpe moes ek al verduur.* **2.** Bedekte, beledigende verwysing, sinspeling; indirekte belastering; innuendo: *Die skimp dat dit om vuil gewin gedoen is. Nie reguit praat nie, net skimpe gooi.* **3.** Vlugtige blik: *Iemand net met 'n skimp sien.* II ww. (geskimp). **1.** Honende woorde sê, beledig; uitskel. **2.** Indirekte sinspelings maak; bedekte beskuldiginge maak: *Hy skimp mos altyd in plaas van om reguit sy opinie te gee. Skimp op iemand.* **skimp: ..er, ..ery, ..naam, ..taal, ..woord.**

skim'pen·der·wys(e), bw. Op skimpende, smalende manier; spottend, honend.

skimp're·de. Honende toespraak.

skimp'skeut, skimp'skoot. (*w.g.*) Indirekte verwyt; haatlike toespeling.

skimp'skrif. Geskrif wat iemand op smadelike, lasterlike wyse aanval.

skin'der, ww. (geskinder). **1.** Vals berigte op kwaadwillige, agteraf wyse versprei om iemand se goeie naam te benadeel; van iemand kwaadspreek; opsetlike slegte dinge van iemand vertel: *Hulle skinder nou oor die nuwe onderwyser.* **2.** Ander mense se sake bespreek en bekritiseer; ligsinnig babbel oor bure en bekendes: *Bure wat oor die draad staan en skinder. Nou het ons weer lekker geskinder!* **skinder: ..aar, ..bek, ..praatjies, ..tong, ..y.**

skink[1], ww. (geskink). **1.** 'n Vloeistof uit 'n houer in 'n koppie, glas e.d. laat loop; oor-, ingiet: *Gaan skink die koffie. Wyn in kelkies skink.* **2.** Deur oor te giet vol maak: *'n Koppie [koffie] skink.* **skink: ..er, ..ster, ..kan, ..tafel.**

skink[2], (-e). Soort akkedis wat baie na 'n egte akkedis lyk, waarvan party soorte vet of stomp sterte, kleinerige skubbe en goed ontwikkelde pote het en in droë, sanderige streke, maar ook in bome hou.

skink'bord. Plat bord met rande, gebruik om ligte artikels, en veral ingeskinkte drinkgoed, rond te dra: *Die teegoed op 'n skinkbord plaas. 'n Skinkbord rondhou vir die gaste. Moenie verwag dat alles op 'n skinkbord vir jou aangedra sal word nie* (fig.), dat jy alles sonder inspanning sal kry nie.

skin'kel, (-s). Skenkel.

skip, (skepe; skepie, -pie). **1.** Groterige boot, vaartuig, gebou vir diens veral op see, en aangedryf deur stoom, kernkrag of seile: *'n Seewaardige skip. 'n Skip laai, los. Vandag vind 'n mens weinig skepe met seile.* **2.** Groot middelruimte van 'n kerk: *Middel-, syskip.* UITDR.: *As my skip [met geld] kom,* as ek ryk word; nooit. *Jou skepe agter jou verbrand,* jou terugtog onmoontlik maak. *Die skip van die woestyn,* die kameel. Vgl. SKOONSKIP; SKEEPS-.

skip'breuk. Die vergaan, stranding van 'n skip: *Skipbreuk ly,* met jou skip strand; ook fig.: *Die plan het skipbreuk gely,* was 'n mislukking.

skip'breu·ke·ling, (-e). Slagoffer van 'n skipbreuk.

skip'brug. **1.** Brug deur skepe gesteun, oor bote gelê. **2.** Brug (bet. 5).

skip'per[1], (-s). **1.** Eienaar, gesagvoerder van 'n kleinerige skip. **2.** (*rolbal*) Kaptein van 'n span, laaste speler van 'n span.

skip'per[2], ww. (geskipper). Na omstandighede handel; nie aan jou beginsels vashou nie; moeilikhede ontwyk: *Probeer om tussen al die standpunte deur te skipper. Moenie probeer skipper nie; hou koers.* **skip'peraar.**

Figure 1.1

Bron: *HAT*

AKTIWITEIT 6

OM ‘N EIE PERSOONLIKE SPELLYS TE SKEP

[LU 6.1.1]

Jy kom dikwels vreemde, nuwe woorde teen, of woorde wat vir jou moeilik is om reg te spel, maar wat jy dikwels moet gebruik. Skryf sulke woorde op die laaste bladsy wat in elke module vir hierdie doel ingesluit is. Doen dit gereeld en hersien dit gereeld.

AKTIWITEIT 7

OM SAMESTELLINGS TE VERSTAAN

[LU 6.1.10]

Kyk weer na die leesstuk op die eerste bladsy. In die tweede paragraaf kry ons die woord **varswater-fontein** en in die derde paragraaf **melkhoutboom**. Ons noem sulke woorde *samestellings*, omdat hulle uit verskillende woorde saamgestel is om een woord te vorm.

(i) Vind in paragraaf 1 nog ‘n samestelling in die eerste reël en nog twee in die vierde reël.

Reël 1:

Reël 2:

(i) Die meeste samestellings kan eenvoudig net aanmekaar geskryf word om nuwe woorde te vorm, byvoorbeeld:

pos + kantoor + klerk: poskantoorklerk

suid + kus:

vakansie + dorp:

sel + foon:

snoep + winkel:

gemors + pos

riem + telegram:

telefoon + gesprek:

telefoon + rekening:

buffel + vel + hoed:

(i) Soms moet daar egter een of meer letters ingevoeg word, byvoorbeeld:

broek + pyp: broek**s**pyp

hemp + mou:

kruidenier + ware:

dood + berig:

En pasop vir hierdie vier:

seun + skool:

meisie + skool:

lewe + verhaal:

skip + vrag:

AKTIWITEIT 8

OM SINNE TE VERBIND MET VOEGWOORDE EN BETREKLIKE VOORNAAMWOORDE

[LU 6.2.4]

Ons kan sinne verbind deur sekere woorde te gebruik. In die leesstuk op bladsy 1 vind ons die volgende sinne:

- Daar is ook ‘n posbus in die vorm van ‘n groot skoen **waarin** briewe en poskaarte gepos kan word.
- Hy wou by die huidige Gouritsriviermond aan wal gaan, **maar** weens die groot branders kon hy nie.

Verbind nou die volgende sinne deur die woord tussen hakies korrek te gebruik. Probeer seker maak dat jou woordorde reg is.

(i) Stella het ‘n nuwe boek. Sy lees. (**waarin**)
(ii) Eric speel met sy klein boetie. Sy boetie verjaar vandag. (**wat**)
(iii) Die selfoon is modern. My pa bel met die selfoon. (**waarmee**)
(iv) Die sloot is diep. Ons spring oor die sloot. (**waaroor**)
(v) Ek onthou vir Leon. Sy suster het die prys gewen. (**wie se**)
(vi) Robert speel rugby. Eddie hou van sokker. (**maar**)
(vii) Danielle is vandag afwesig. Sy is siek. (**want**)
(viii) Charl het krulhare. Charl het blou oë. (**en**)
(ix) Meneer Pieterse het ‘n trui aan. Dit is koud vandag. (**omdat**)
(x) Die hele klas wag in die bus. Die bestuurder praat met die onderwyseres. (**terwyl**)

AKTIWITEIT 9

OM AFKORTINGS TE GEBRUIK EN KENNIS TE MAAK MET AKRONIEME [LU 6.1.12]

OM OOR AKRONIEME TE PRAAT [LU 6.6.1]

a) Lees die volgende sin:

In 1500 het kapt**. Petro de Ataide in die baai anker gegooi.**

kapt. is die afkorting vir **kaptein.**

’n Afkorting is ’n korter vorm van ’n woord, maar ons kan nie afkortings maak soos ons wil nie. Die meeste woorde het geen afkorting nie.

Jy sal die volgende afkortings dikwels teëkom en wanneer jy dit in skryfwerk gebruik, moet jy probeer om dit korrek te skryf: Kyk ook voor en in die middel van ‘n woordeboek vir nog meer afkortings. Soek ‘n paar uit om in jou persoonlike woordelys te skryf.

Afr. - Afrikaans hfst. - hoofstuk
a.g.v. - as gevolg van i.p.v. - in plaas van
asb. - asseblief i.v.m. - in verband met
bg. - bogenoemde kg - kilogram
bl. - bladsy km - kilometer
Bpk. - Beperk l - liter
b.v.p. - been voor paaltjie lg. - laasgenoemde
dept. - departement me. - mevrou / mejuffrou
d.i. - dit is mej. - mejuffrou
dr. - dokter/doktor mev. - mevrou
ds. - dominee mnr. - meneer
d.w.s. - dit wil sê n.v.t. - nie van toepassing
EBW - Ekonomiese Bestuurswetenskap no. / nr. - nommer
Eng. - Engels / Engeland Pk. - poskantoor
ens. - ensovoorts SA - Suid-Afrika
TV - televisie

Gee die afkorting van die vetgedrukte woord(e) in elke sin.

(i) Kom help my **asseblief**.
(ii) Ons was bly toe **meneer** Herandien ons geprys het.
(iii) Ons kan **bogenoemde** afkortings in die woordeboek vind.
(iv) Conrad pos die brief by die **poskantoor**.
(v) Pappa is te besig om **televisie** te kyk.
(vi) Juffrou wil my spreek **in verband met** my swak toetspunte.
(vii) Ons skoolhoof is **doktor** Aucamp.
(viii) Die skeidsregter het die kolwer **been voor paaltjie** uitgegee.

(ix) **Afrikaans** is 'n baie jong en moderne taal.
(x) Charlene is baie gewild, **dit wil sê** almal hou van haar.

b) **Akronieme**

Wat is 'n akroniem? Volgens die HAT (Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal) is 'n akroniem 'n letterwoord. Dit is 'n woord wat gevorm word uit letters wat eintlik 'n afkorting is. Ons gebruik die afkorting dan as 'n woord.

Voorbeelde:
Interpol: Internasionale Kriminele Polisiekommissie
NAVO: Noord-Atlantiese Verdragsorganisasie
OPUL: Organisasie van Petroleumuitvoerlande
SANLAM: Suid-Afrikaanse Nasionale Lewensassuransiemaatskappy
SASOL: Suid-Afrikaanse Steenkool-, Olie- en Gaskorporasie
UNISA: Universiteit van Suid-Afrika
SATOER: **S**uid-**A**frikaanse **Toer**istekorporasie
Kan julle nog meer voorbeelde vind? Skryf dit neer.

1.1.6 Assessering

LU 1

LUISTER

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te luister en gepas en krities binne 'n wye verskeidenheid situasies te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

1.1 dit geniet om na verskillende soorte mondelinge tekste te luister (soos stories, mites, dreunsang, grappe, raaisels en kort toneelstukke) en gepas reageer;

1.2 die hoofboodskap en temas in mondelinge tekste identifiseer en dit in verband bring met die daaglikse lewe;

1.5 luister na verskillende soorte informatiewe tekste (aanwysings, instruksies, ens.), kennis neem van hoofidees of spesifieke besonderhede en inligting op 'n gepaste manier gebruik;

1.7 die sosiale, morele en kulturele waardes, houdings en veronderstellings in mondelinge tekste bespreek en kommentaar lewer op wat in- en uitgesluit is (soos: Geld dit vir alle mense? Wie word uitgesluit?).

LU 3

LEES EN KYK

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

3.1 'n verskeidenheid fiksie- en nie-fiksietekste vir verskillende doeleindes lees:

3.1.1 lees onafhanklik deur 'n verskeidenheid lees- en begripstrategieë gepas vir verskillende doeleindes te gebruik;

- vluglees vir die algemene idee;
- soeklees vir spesifieke besonderhede;
- ondersoek inhoudsopgawe, opskrifte en indeks om 'n algemene oorsig te verkry;

- voer luidlees duidelik uit en pas leesspoed volgens doel en gehoor aan.

3.2 kyk na en kommentaar lewer op verskeie visuele en multi-media tekste (soos advertensies):

3.2.1 bespreek die boodskap wat oorgedra word;

3.2.2 identifiseer en bespreek grafiese tegnieke soos kleur, keuse van beelde, soort en grootte van letterwerk, simbole, uitleg;

3.5 begrip van fiksie-tekste toon:

3.5.3 bespreek temas en vraagstukke en lug menings met redes daarvoor;

3.11 relevante tekste kies en navorsingsvaardighede toepas om inligting in woordeboeke te verkry.

LU 4

SKRYF

Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir ‘n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

4.1 verskeie soorte tekste vir verskillende doeleindes en teikengroepe skryf:

4.1.1 skryf vir persoonlike, ondersoekende, speelse, verbeeldings- en skeppende doeleindes (brief, persoonlike boodskap);

4.1.2 skryf informatiewe tekste waarin idees duidelik en logies vir verskillende teikengroepe uitgedruk word (verslag);

4.1.3 skryf en ontwerp visuele tekste waarin inligting duidelik en skeppend aangebied word (advertensie);

4.1.4 verander inligting van een formaat na ‘n ander (telefoonrekening na teks);

4.2 idees deur die skryfproses ontwikkel en organiseer:

4.2.1 kies en ontleed ‘n onderwerp en hou ‘n dinkskrum oor idees met behulp van kopkaarte, vloeidiagramme en lyste;

4.3 netjiese, leesbare werk lewer, met aandag aan aanbieding;

4.4 kennis van taal op verskeie vlakke toepas:

4.4.1 woordvlak:

- kies en eksperimenteer met ‘n wye verskeidenheid woorde uit verskeie bronne;
- raadpleeg woordeboek om woorde na te gaan;

4.4.2 sinsvlak:

- gebruik die direkte en indirekte rede gepas en doeltreffend.

4.4.3 paragraafvlak:

√ toon verskillende maniere om paragrawe te skakel.

LU 5

DINK EN REDENEER

Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

5.1 taal gebruik om te dink en te redeneer:

5.1.1 identifiseer oorsaak en gevolg in mondelinge en geskrewe tekste en verduidelik die verband daartussen;

5.1.3 onderskei tussen die voor- en nadele van iets en verduidelik dit;

5.3 inligting verwerk:

5.3.5 organiseer inligting in ‘n tydlyn;

5.3.6 evalueer en maak gevolgtrekkings en verduidelik redes daarvoor.

5.4 taal gebruik om skeppend te dink:

5.4.2 voorspel wat in ‘n denkbeeldige situasie sou kon gebeur.

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.1 met woorde werk:

6.1.1 skep eie persoonlike spellys;

6.1.2 toon kennis van die kompleksiteit van alfabetiese volgorde waar die orde volgens die eerste letter gegee word;

6.1.3 spel dikwels gebruikte woorde korrek en herken uitsonderings in spelpatrone;
6.1.5 gebruik hoofletters korrek;
6.1.8 ontwikkel woordeskat deur woordvorming, deur woordfamilies en woorde uit dieselfde veld te herken en deur betekenis uit die konteks af te lei;
6.1.10 gebruik samestellings om woordeskat uit te brei;
6.1.12 gebruik alledaagse afkortings en akronieme;
6.2 met sinne werk:
6.2.4 gebruik voegwoorde en betreklike voornaamwoorde doeltreffend om sinne te verbind;
6.2.5 gebruik die korrekte woordorde en verstaan hoe woordorde betekenis kan beïnvloed;
6.2.6 gebruik en wissel tydsvorme doeltreffend en gepas;
6.2.8 verstaan en gebruik die ontkennende vorm gepas;
6.2.9 gebruik en wissel die direkte en indirekte rede doeltreffend, met korrekte punktuasie, voornaamwoorde en bywoorde;
6.2.10 gebruik hoofletters en punktuasie korrek: punt, komma, vraagteken, uitroepteken, dubbelpunt, afkappingsteken, aanhalingstekens;
6.2.13 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse adjektiewe: intensiewe vorme;
6.4 bewustheid en gebruik van styl ontwikkel:
6.4.3 gebruik duidelike en samehangende sinne sonder te veel woorde en met die korrekte grammatikale struktuur;
6.4.4 gebruik taal met die gepaste formaliteitsgraad (register) in minder bekende situasies en toon bewustheid van teikengroep;
6.6 metataal gebruik:
6.6.1 gebruik die woordeskat wat nodig is om oor die taal te praat (akronieme, direkte en indirekte rede).

1.1.7 Memorandum

Aktiwiteit 1
(b) (i) die leiding te neem / eerste te wees
(ii) Hulle wou rus / Hulle wou vars kos en water soek
(iii) Dis ‘n baai wat so geleë is dat storms nie ‘n groot effek daar het nie. Dis veilig. Dit bied goeie beskerming teen storms.
(iv) Hulle het vleis by die plaaslike bewoners gekoop of geruil.
(v) Eie sinne.
(vi) Wes-Kaap.
Dis ‘n gewilde vakansiedorp.
(vii) Eie antwoorde.
Aktiwiteit 2
Groepwerk: mondeling
Aktiwiteit 3
Eie sinne
Aktiwiteit 4
Opvoeder se keuse
Aktiwiteit 5
(i) skipbreuk: Die vergaan of stranding van ‘n skip.
skipbreukeling: Slagoffer van ‘n skipbreuk.
skipbrug: Brug deur skepe gesteun / oor skepe gelê.
skipper: Eienaar / gesagvoerder van ‘n kleinerige skip.
(ii) sukkeldraffie
(iii) op ou brood
in ‘n wingerd
(iv) Wanneer hy nie reguit praat nie.
(v) Valshede op ‘n kwaadwillige, agterafwyse versprei om iemand se goeie naam te benadeel.

(vi) Skinderbek.
Aktiwiteit 6
Skep eie spellys.
Aktiwiteit 7
(i) Reël 1: leerarea
Reël 2: bevelvoerder ; suidpunt
(ii) suidkus riemtelegram
vakansiedorp telefoongesprek
selfoon telefoonrekening
snoepwinkel buffelvelhoed
gemorspos
ii) hempsmou meisieskool
kruideniersware lewensverhaal
doodsberig skeepsvrag
seunskool
Aktiwiteit 8
(i) Stella het 'n nuwe boek waarin sy lees.
(ii) Eric speel met sy klein boetie wat vandag verjaar.

(i) Die selfoon waarmee my pa bel, is modern.
(ii) Die sloot waaroor ons spring, is diep.
(iii) Ek onthou vir Leon wie se suster die prys gewen het.
(iv) Robert speel rugby, maar Eddie hou van sokker.
(v) Danielle is vandag afwesig, want sy is siek.
(vi) Charl het krulhare en blou oë.
(vii) Mnr. Pieterse het 'n trui aan omdat dit vandag koud is.
(viii) Die hele klas wag in die bus, terwyl die bestuurder met die onderwyseres praat.

Aktiwiteit 9
(a) (i) asb. (vi) i.v.m.
(ii) mnr. (vii) dr.
(iii) bg. (viii) b.v.p.
(iv) Pk. (ix) Afr.
(v) TV (x) d.w.s.

1.2 Luidlees, gesprek en die briefvorm[2]

1.2.1 afrikaans huistaal

1.2.2 Graad 5

1.2.3 VAN MELKHOUTBOOM TOT SMS

1.2.4 Module 2

1.2.5 Luidlees, gesprek en die briefvorm

AKTIWITEIT 1
OM LUIDLEES DUIDELIK UIT TE VOER
[LU 3.1.2]

[2]This content is available online at <http://cnx.org/content/m26244/1.1/>.

Lees die onderstaande gedeelte eers in julle groepe aan mekaar voor. Probeer om uiting te gee aan die vriendelike toon van die leesstuk en om teen die regte spoed te lees. Kies dan een leser uit elke groep om dit aan die klas voor te lees.

Dit is Dinsdagmiddag en Tania staan in die ry in die poskantoor en wag haar beurt af om bedien te word. Haar ma stuur haar dikwels poskantoor toe en dus weet sy wat om te doen en wat om te verwag. Dit is nie meer vir haar ma nodig om saam met haar poskantoor toe te gaan nie. Sy hou die elektroniese aanwyser bokant die toonbank dop. Elke keer wanneer die poskantoorklerke gereed is om die voorste persoon in die ry te bedien, flits die elektroniese bord: Toonbank 3 of Toonbank 5, ensovoorts. Tania hou van die vrou met die bloedrooi rok by Toonbank 2 en hoop heimlik sy kom vandag by dié klerk uit. Sy moet lank wag, want daar is baie mense voor haar in die ry. Die pakkie voel naderhand vir haar so swaar soos lood.

Uiteindelik staan sy voor in die ry. Haar oë is op die elektroniese bordjie gerig. En sowaar, dis haar gelukkige dag! Sy stap dadelik na Toonbank 2. Die poskantoor se toonbank is hoog, maar sy is darem al groot genoeg om bo by te kom en die persoon daaragter te sien.

“Middag, Kindjie. Kan ek jou help?” vra die dame vriendelik.

“Middag, Tannie. Ja, asseblief. Mamma het gesê ek moet hierdie pakkie pos”, sê Tania toe sy die pakkie aangee. “Dit is vir my broer wat in Engeland woon. Hy werk daar.”

Die klerk sê: “Ek sien dis lekker eetgoed wat in die pakkie is.”

“Ja, Tannie”, antwoord Tania. “Hy verlang baie huis toe en ons mis hom baie.”

Intussen het die klerk die pakkie geweeg. “Dit sal R38,45 kos”.

Tania oorhandig R50. “Sal Tannie asseblief vir my vir die orige geld seëls vir briewe gee?” vra sy.

“Sekerlik. Hier is dit. Sal dit al wees?”

“Ja, dankie Tannie”, sê Tania. Tot siens.”

“Lekker dag vir jou, Kindjie.”

AKTIWITEIT 2

OM ‘N GESPREK TE DRAMATISEER [LU 2.1.2]

OM TAAL TE GEBRUIK OM GEVOELENS UIT TE DRUK [LU 2.4.3]

OM ‘N DINKSKRUM E HOU EN ‘N LYS VAN IDEES TE MAAK [4.2.1]

OM TAAL MET DIE GEPASTE FORMALITEITSGRAAD TE GEBRUIK [6.4.4]

Verdeel in groepe van ongeveer vyf elk. Elke groep kry een van die volgende onderwerpe en berei dit voor vir dramatisering in die klas. Dink saam en maak ‘n lys van dinge wat gesê kan word en hoe dit gesê behoort te word.

‘n Gesprek tussen ‘n onderwyser en vier leerders wat ‘n ruit gebreek het.

‘n Gesprek tussen ‘n polisieman en ‘n persoon wat hy so pas in hegtenis geneem het.

‘n Gesprek tussen ‘n motoris en ‘n pompjoggie by die vulstasie.

‘n Gesprek tussen ‘n beroemde sportpersoonlikheid en ‘n bewonderaar.

‘n Gesprek tussen ‘n kliënt en ‘n persoon wat goeie diens gelewer het.

‘n Gesprek tussen ‘n kliënt en ‘n persoon wat swak diens gelewer het.

‘n Gesprek tussen Mevrou Haastige Hanlie en Stadige Stienie oor die huiswerk wat nie klaar kom nie.

AKTIWITEIT 3

OM OORSAAK EN GEVOLG TE VERDUIDELIK

[LU 5.1.1]

Nadat jy na die dramatiserings van jou klasmaats geluister het, gaan jy nou probeer om twee paragrawe te skryf oor die botsing tussen Mevrou Haastige Hanlie en Stadige Stienie. Gee die redes vir wat jy dink die oorsaak van die onenigheid kan wees. Beskryf ook wat die moontlike gevolge kan wees.

Hoe skryf ons ‘n brief in Afrikaans?

Kom ons leer eers hoe ‘n informele brief in Afrikaans lyk en dan kry jy kans om jou eie brief te skryf.

Die vorm van die informele brief

Die skrywer se adres Begin regs, net regs van die middel, bo-aan die bladsy. Skryf die adres in blokvorm, dit wil sê direk onder mekaar. Geen kommas of punte word gebruik nie. Die straatnaam word as een woord geskryf, bv. Kerkstraat, Sentraalweg, ens.Eerste, Tweede, Vierde Laan of Straat kan vas of los geskryf word, bv.: Tweedelaan, Vyfdestraat, of Eerste Laan, Tiende Straat. Skryf altyd die nommer van die eiendom ná die straatnaam. Die poskode verskyn onder die naam van die dorp, stad of voorstad. Die datum word in dié volgorde geskryf:dag, maand, jaar5 Maart 2009 Skryf die maandname voluit. Moenie afkortings gebruik nie.	Keurboomlaan 238Eersterivier71005 Maart 2009

Table 1.1

Die aanhef
Beste Dion
Laat 'n reël oop tussen die datum regs en die aanhef links.
Begin die aanhef teenaan die kantlyn.
Geen komma na die aanhef nie
Die inhoud
Laat 'n reël oop ná die aanhef.
Al die paragrawe moet teenaan die kantlyn begin.
Laat 'n reël oop tussen alle paragrawe.
Die slot
Groete.
Jou vriendGeorge
Laat 'n reël oop tussen die laaste paragraaf en die slotsin.
Laat 'n reël oop tussen die slotsin en die werklike slot.
Skryf 'n punt ná die slotsin, byvoorbeeld: Vriendelike groete.
Skryf die slot in blokvorm, teen die linkerkantlyn.
Geen leestekens ná die slot nie.
'n Brief lyk dus so:
Keurboomlaan 238
Eersterivier
7100
5 Maart 2009
[Oop reël hier]
Beste Dion
[Oop reël hier]
(**Begin** hier vir jou eerste paragraaf)
(Laat 'n reël oop tussen paragrawe)
[Laate paragraaf]
Geniet jou vakansie.
Jou vriend
George
AKTIWITEIT 4
OM 'N INFORMELE BRIEF TE SKRYF [LU 4.1.1]
OM NETJIES EN LEESBAAR TE SKRYF [LU 4.3]
OM SINVOLLE PARAGRAWE TE SKRYF [LU 4.4.3]

Jou nefie of niggie, met wie jy baie goeie maats is, kon nie jou verjaarsdagpartytjie bywoon nie omdat hy / sy in ‘n ander provinsie woon. Skryf vir hom / haar ’n brief en vertel van jou partytjie. Jy mag maar jou verbeelding gebruik. Onthou om netjies te skryf.

Onthou

Goeie beplanning van jou brief is noodsaaklik.

Skryf drie paragrawe.

Paragraaf 1: Maak melding van: die datum

hoeveel maats jy genooi het

waar hulle die geskenke gesit het

waar die partytjie gehou is.

Paragraaf 2: Vertel: wat julle alles gedoen het

wat julle geëet en gedrink het.

Paragraaf 3: Vertel: dat jou maats vertrek het

hoe jy dit geniet het om jou geskenke oop te maak.

[Skryf jou brief op ‘n skoon vel papier of in jou werkboek.]

Skryf jou neef / niggie se adres op ‘n koevert en plak dit onder jou brief, of teken ‘n koevert en skryf die adres daarin. Onthou, hy / sy woon in ‘n ander provinsie. Sorg ook dat jy die korrekte poskode byvoeg.

1.2.6 Assessering

LU 2

PRAAT

Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ‘n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.

2.1 ervaringe, idees en inligting in verskillende kontekste vir verskillende teikengroepe en doeleindes oordra:

2.1.2 gebruik taal vir skeppende en beeldryke selfuitdrukking (soos: denkbeeldige interpersoonlike situasies dramatiseer);

2.1.6 lug en regverdig eie mening met redes;

2.2 interaksievaardighede en –strategieë in groepsituasies gebruik:

2.2.1 neem beurte, hou by die onderwerp, stel relevante vrae, help die bespreking om te vloei en reageer met respek en empatie op ander se idees;

2.4 gepaste woorde en strukture vir verskillende doeleindes en teikengroepe gebruik:

2.4.3 gebruik taal sorgvuldig om komplekse dog algemene gevoelens soos woede, ongeduld, simpatie en bewondering uit te druk.

LU 3

LEES EN KYK

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

3.1 ‘n verskeidenheid fiksie- en nie-fiksietekste vir verskillende doeleindes lees:

3.1.1 lees onafhanklik deur ‘n verskeidenheid lees- en begripstrategieë gepas vir verskillende doeleindes te gebruik;

- vluglees vir die algemene idee;
- soeklees vir spesifieke besonderhede;
- ondersoek inhoudsopgawe, opskrifte en indeks om ‘n algemene oorsig te verkry;

- voer luidlees duidelik uit en pas leesspoed volgens doel en gehoor aan.

3.2 kyk na en kommentaar lewer op verskeie visuele en multi-media tekste (soos advertensies):

3.2.1 bespreek die boodskap wat oorgedra word;

3.2.2 identifiseer en bespreek grafiese tegnieke soos kleur, keuse van beelde, soort en grootte van letterwerk, simbole, uitleg;

3.5 begrip van fiksie-tekste toon:

3.5.3 bespreek temas en vraagstukke en lug menings met redes daarvoor;

3.11 relevante tekste kies en navorsingsvaardighede toepas om inligting in woordeboeke te verkry.

LU 4

SKRYF

Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir ‘n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

4.1 verskeie soorte tekste vir verskillende doeleindes en teikengroepe skryf:

4.1.1 skryf vir persoonlike, ondersoekende, speelse, verbeeldings- en skeppende doeleindes (brief, persoonlike boodskap);

4.1.2 skryf informatiewe tekste waarin idees duidelik en logies vir verskillende teikengroepe uitgedruk word (verslag);

4.1.3 skryf en ontwerp visuele tekste waarin inligting duidelik en skeppend aangebied word (advertensie);

4.1.4 verander inligting van een formaat na ‘n ander (telefoonrekening na teks);

4.2 idees deur die skryfproses ontwikkel en organiseer:

4.2.1 kies en ontleed ‘n onderwerp en hou ‘n dinkskrum oor idees met behulp van kopkaarte, vloeidiagramme en lyste;

4.3 netjiese, leesbare werk lewer, met aandag aan aanbieding;

4.4 kennis van taal op verskeie vlakke toepas:

4.4.1 woordvlak:

- kies en eksperimenteer met ‘n wye verskeidenheid woorde uit verskeie bronne;
- raadpleeg woordeboek om woorde na te gaan;

4.4.2 sinsvlak:

- gebruik die direkte en indirekte rede gepas en doeltreffend.

4.4.3 paragraafvlak:

√ toon verskillende maniere om paragrawe te skakel.

LU 5

DINK EN REDENEER

Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

5.1 taal gebruik om te dink en te redeneer:

5.1.1 identifiseer oorsaak en gevolg in mondelinge en geskrewe tekste en verduidelik die verband daartussen;

5.1.3 onderskei tussen die voor- en nadele van iets en verduidelik dit;

5.3 inligting verwerk:

5.3.5 organiseer inligting in ‘n tydlyn;

5.3.6 evalueer en maak gevolgtrekkings en verduidelik redes daarvoor.

5.4 taal gebruik om skeppend te dink:

5.4.2 voorspel wat in ‘n denkbeeldige situasie sou kon gebeur.

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.1 met woorde werk:

6.1.1 skep eie persoonlike spellys;

6.1.2 toon kennis van die kompleksiteit van alfabetiese volgorde waar die orde volgens die eerste letter gegee word;

6.1.3 spel dikwels gebruikte woorde korrek en herken uitsonderings in spelpatrone;

6.1.5 gebruik hoofletters korrek;

6.1.8 ontwikkel woordeskat deur woordvorming, deur woordfamilies en woorde uit dieselfde veld te herken en deur betekenis uit die konteks af te lei;

6.1.10 gebruik samestellings om woordeskat uit te brei;

6.1.12 gebruik alledaagse afkortings en akronieme;

6.2 met sinne werk:

6.2.4 gebruik voegwoorde en betreklike voornaamwoorde doeltreffend om sinne te verbind;

6.2.5 gebruik die korrekte woordorde en verstaan hoe woordorde betekenis kan beïnvloed;

6.2.6 gebruik en wissel tydsvorme doeltreffend en gepas;

6.2.8 verstaan en gebruik die ontkennende vorm gepas;

6.2.9 gebruik en wissel die direkte en indirekte rede doeltreffend, met korrekte punktuasie, voornaamwoorde en bywoorde;

6.2.10 gebruik hoofletters en punktuasie korrek: punt, komma, vraagteken, uitroepteken, dubbelpunt, afkappingsteken, aanhalingstekens;

6.2.13 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse adjektiewe: intensiewe vorme;

6.4 bewustheid en gebruik van styl ontwikkel:

6.4.3 gebruik duidelike en samehangende sinne sonder te veel woorde en met die korrekte grammatikale struktuur;

6.4.4 gebruik taal met die gepaste formaliteitsgraad (register) in minder bekende situasies en toon bewustheid van teikengroep;

6.6 metataal gebruik:

6.6.1 gebruik die woordeskat wat nodig is om oor die taal te praat (akronieme, direkte en indirekte rede).

1.2.7 Memorandum

Aktiwiteit 1

Luidlees

Aktiwiteit 2

Voorbereide dramatisering

Aktiwiteit 3

Eie skryfwerk

Aktiwiteit 4

Eie brief

1.3 Die ontkennende vorm en ander taalsake[3]

1.3.1 AFRIKAANS HUISTAAL

1.3.2 Graad 5

1.3.3 VAN MELKHOUTBOOM TOT SMS

1.3.4 Module 3

1.3.5 DIE ONTKENNENDE VORM EN ANDER TAALSAKE

Taalstruktuur en –**G**ebruik

AKTIWITEIT 1

OM DIE ONTKENNENDE VORM TE VERSTAAN EN TE GEBRUIK

[LU 6.2.8]

Ons lees in die leesstuk die volgende: *Dit was nie nodig dat haar ma saamgaan nie.* In Afrikaans gebruik ons gewoonlik die *dubbele* of *herhalendenie* wanneer ons iets in die ontkennende vorm wil sê of skryf.

a) Skryf nou die volgende sinne in die ontkennende vorm:

(i) Tania weet wat om te doen

(i) Helen het gister haar tuiswerk gedoen.

(iii) Neville sal die hele boek lees.

Soms neem ‘n woord ‘n spesiale vorm aan wanneer ons die ontkennende vorm gebruik, byvoorbeeld

ooit word **nooit**

iemand word **niemand**

iets word **niks**

b) Kan jy die volgende sinne in die ontkennende vorm skryf? Gebruik die woorde tussen hakies.

(i) Het jy al ooit so iets gesien? (nog nooit)
(ii) Ek het iemand gesien hardloop. (niemand)
(iii) Ons hoor iets. (niks)

Ken jy hierdie interessante een? **Ek sal dit so nimmer as te nooit doen nie.**

AKTIWITEIT 2

OM DIE DIREKTE EN INDIREKTE REDE TE GEBRUIK [LU 4.4.2; 6.2.9]

OM OOR DIREKTE EN INDIREKTE REDE TE PRAAT [LU 6.6.1]

Kyk weer na die leesstuk. Die gesprek tussen Tania en die klerk (die woorde wat hulle sê) word op ‘n spesiale manier geskryf sodat ons kan weet dit is die prater se woorde (direkte rede). Ons kan ook sê dit is die woorde wat die hoorder hoor. Dit word ook in aanhalingstekens (“ “) geskryf en die ander leestekens (dubbelpunt en komma) moet op die regte plekke geplaas word. Kyk na die voorbeelde van sinne in die **direkte rede**:

Die klerk sê: “Ek sien dis lekker eetgoed.”

"My broer werk in Engeland,” sê Tania.

“Sal dit al wees?” het die klerk gevra.

Die direkte rede kan na **die indirekte rede** verander word. Dit is soos wanneer iemand oorvertel wat die prater sê of gesê het.

Om ‘n sin van direkte rede na indirekte rede te kan verander, is daar ‘n paar reëls wat julle moet toepas:

Die tyd waarin die sin geskryf of gepraat is, moet dieselfde bly.

Die leestekens val weg, behalwe aan die begin en einde van die sin (hoofletter en punt).

[3]This content is available online at <http://cnx.org/content/m26241/1.1/>.

Die voornaamwoorde (ek, hy, ons, ens.) verander.

Dikwels verander die woordorde ook.

Indirekte rede is die oorvertelling van die spreker se woorde aan 'n persoon wat dit nie self gehoor het nie.

As ons die drie sinne hierbo in die indirekte rede skryf, lyk hulle so:

Die klerk sê sy sien dis lekker eetgoed.

Tania sê haar broer werk in Engeland.

Die klerk het gevra of dit al sal/sou wees.

Skryf die volgende sinne in die indirekte rede:

(i) Juffrou sê vir ons: "Julle is baie slim."
(ii) Ouma het vir my gevra: "Sal jy asseblief vir my water bring?"
(iii) "Ek dink dit gaan reën," sê die skoolhoof.

AKTIWITEIT 3

OM HOOFLETTERS EN LEESTEKENS KORREK TE GEBRUIK

[LO 6.2.10]

Die hoofletters en leestekens in die volgende paragraaf is weggelaat. Skryf dit oor en maak die foute reg.

die posmeester van groot-brakrivier meneer daniels het woensdag na george gery 'n hond het skielik oor die pad gehardloop mnr daniels het geskrik en uitgeroep hierjy jou lelike ding

AKTIWITEIT 4

OM DIE GEBRUIK VAN VERGELYKINGS EN INTENSIEWE VORME TE VERSTAAN

[LU 6.2.13]

a) Wanneer ons iets met iets anders wil vergelyk, gebruik ons gewoonlik vergelykings. Ons gebruik dan die woordjie "soos". In die leesstuk is daar die volgende sin:

Die pakkie is so swaar soos lood.

Dit beteken dat die pakkie baie swaar is.

Voltooi nou die volgende vergelykings:

(i) Die ou wat geskrik het, is so wit soos 'n __
(ii) Die muis is so vinnig soos __
(iii) Die jagluiperd hardloop soos die __
(iv) Die padda is so glad soos __
(v) Die stoeier is so sterk soos 'n __
(vi) Die pasiënt is so siek soos 'n __
(vii) Die storie is so oud soos die __
(viii) Ek voel hier so tuis soos 'n __ (vier woorde)
(ix) Skakel aan die lig; dis so donker soos die __
(x) Die neut is so hard soos 'n __

(**Kan jy aan nog 'n paar dink?**)

b) Daar is ook vergelykings wat sonder "soos" gebruik word. In die leesstuk lees ons van die klerk se **bloedrooi** rok. Ons noem hulle **intensiewe vorme** en hulle word gewoonlik as een woord geskryf.. Probeer om die volgende te voltooi:

(i) Petro se tande is __ (baie wit).
(ii) Die honger mense is __ (baie arm).
(iii) Heuning is altyd __ (baie soet).
(iv) Die gehoorsame kinders is __ baie soet).
(v) Die welgestelde sakeman is __ (baie ryk).
(vi) Daardie spoggerige selfoon is __ (baie duur).
(vii) Gooi dit maar weg; dit is __ (baie oud).

c) Probeer die volgende voltooi voordat jou opvoeder jou daarmee help:
Vergelyking Intensiewe vorm

(i) So vinnig soos die wind blitsvinnig
(ii) So oud soos die berge horingoud
(iii) So vet soos 'n vark _ _
(iv) So maer soos 'n _ _ brandmaer
(v) So donker soos die nag _ _
(vi) So arm soos 'n kerkmuis _ _
(vii) So wit soos 'n _ _ spierwit
(viii) So siek soos 'n _ _ doodsiek

1.3.6 Assessering

LU 4
SKRYF
Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
4.1 verskeie soorte tekste vir verskillende doeleindes en teikengroepe skryf:
4.1.1 skryf vir persoonlike, ondersoekende, speelse, verbeeldings- en skeppende doeleindes (brief, persoonlike boodskap);
4.1.2 skryf informatiewe tekste waarin idees duidelik en logies vir verskillende teikengroepe uitgedruk word (verslag);
4.1.3 skryf en ontwerp visuele tekste waarin inligting duidelik en skeppend aangebied word (advertensie);
4.1.4 verander inligting van een formaat na 'n ander (telefoonrekening na teks);
4.2 idees deur die skryfproses ontwikkel en organiseer:
4.2.1 kies en ontleed 'n onderwerp en hou 'n dinkskrum oor idees met behulp van kopkaarte, vloeidiagramme en lyste;
4.3 netjiese, leesbare werk lewer, met aandag aan aanbieding;
4.4 kennis van taal op verskeie vlakke toepas:
4.4.1 woordvlak:

- kies en eksperimenteer met 'n wye verskeidenheid woorde uit verskeie bronne;
- raadpleeg woordeboek om woorde na te gaan;

4.4.2 sinsvlak:

- gebruik die direkte en indirekte rede gepas en doeltreffend.

4.4.3 paragraafvlak:
√ toon verskillende maniere om paragrawe te skakel.
LU 5
DINK EN REDENEER
Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
5.1 taal gebruik om te dink en te redeneer:
5.1.1 identifiseer oorsaak en gevolg in mondelinge en geskrewe tekste en verduidelik die verband daartussen;
5.1.3 onderskei tussen die voor- en nadele van iets en verduidelik dit;
5.3 inligting verwerk:

5.3.5 organiseer inligting in ‘n tydlyn;

5.3.6 evalueer en maak gevolgtrekkings en verduidelik redes daarvoor.

5.4 taal gebruik om skeppend te dink:

5.4.2 voorspel wat in ‘n denkbeeldige situasie sou kon gebeur.

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.1 met woorde werk:

6.1.1 skep eie persoonlike spellys;

6.1.2 toon kennis van die kompleksiteit van alfabetiese volgorde waar die orde volgens die eerste letter gegee word;

6.1.3 spel dikwels gebruikte woorde korrek en herken uitsonderings in spelpatrone;

6.1.5 gebruik hoofletters korrek;

6.1.8 ontwikkel woordeskat deur woordvorming, deur woordfamilies en woorde uit dieselfde veld te herken en deur betekenis uit die konteks af te lei;

6.1.10 gebruik samestellings om woordeskat uit te brei;

6.1.12 gebruik alledaagse afkortings en akronieme;

6.2 met sinne werk:

6.2.4 gebruik voegwoorde en betreklike voornaamwoorde doeltreffend om sinne te verbind;

6.2.5 gebruik die korrekte woordorde en verstaan hoe woordorde betekenis kan beïnvloed;

6.2.6 gebruik en wissel tydsvorme doeltreffend en gepas;

6.2.8 verstaan en gebruik die ontkennende vorm gepas;

6.2.9 gebruik en wissel die direkte en indirekte rede doeltreffend, met korrekte punktuasie, voornaamwoorde en bywoorde;

6.2.10 gebruik hoofletters en punktuasie korrek: punt, komma, vraagteken, uitroepteken, dubbelpunt, afkappingsteken, aanhalingstekens;

6.2.13 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse adjektiewe: intensiewe vorme;

6.4 bewustheid en gebruik van styl ontwikkel:

6.4.3 gebruik duidelike en samehangende sinne sonder te veel woorde en met die korrekte grammatikale struktuur;

6.4.4 gebruik taal met die gepaste formaliteitsgraad (register) in minder bekende situasies en toon bewustheid van teikengroep;

6.6 metataal gebruik:

6.6.1 gebruik die woordeskat wat nodig is om oor die taal te praat (akronieme, direkte en indirekte rede).

1.3.7 Memorandum

Aktiwiteit 1

(a) (i) Tania weet nie wat om te doen nie.

(ii) Helen het nie gister haar tuiswerk gedoen nie.

(iii) Neville sal nie die hele boek lees nie.

(b) (i) Het jy nog nooit so iets gesien nie?

(ii) Ek het niemand sien hardloop nie.

(iii) Ons hoor niks (nie).

Aktiwiteit 2

(i) Juffrou sê vir ons dat ons baie slim is.

of Juffrou sê vir ons ons is baie slim.

(ii) Ouma het vir my gevra of ek asseblief vir haar sal water bring / water sal bring.

(iii) Die skoolhoof sê (dat) hy dink (dat) dit gaan reën.

Aktiwiteit 3

Die posmeester van **G**root-**B**rakrivier,**M**eneer **D**aniels, het **W**oensdag na **G**eorge gery. ‘n **H**ond het skielik oor die pad gehardloop. **Mnr.D**aniels het geskrik en uitgeroep:**“H**ierjy**!J**ou lelike ding**!”**

Aktiwiteit 4

(a) (i) laken (vi) hond

(ii) blits (vii) berge

(iii) wind (viii) vis in die water

(iv) seep (ix) nag

(v) bees (x) klip

(xi) en (xii) eie voorbeelde

(b) (i) spierwit (v) skatryk

(ii) brandarm (vi) peperduur

(iii) suikersoet (vii) stokoud / horingoud

(iv) stroopsoet

(c) (iii) spekvet (vi) brandarm

(i) Kraai (v) laken
(ii) pikdonker / stikdonker (vi) hond

1.4 Taal as boodskappe[4]

1.4.1 AFRIKAANS HUISTAAL

1.4.2 Graad 5

1.4.3 VAN MELKHOUTBOOM TOT SMS

1.4.4 Module 4

1.4.5 TAAL AS BOODSKAPPE

AKTIWITEIT 1

OM DIE HOOFBOODSKAP TE IDENTIFISEER [LU 1.2]

OM GEBEURE OP ‘N TYDLYN IN TE VUL [LU 5.3.5]

a) Luister aandagtig en volg die teks wat jou opvoeder nou aan jou gaan voorlees.

LUI, TELEFOON LUI!

“Ag, daar lui die ding al weer!” hoor ‘n mens soms as iemand uit pure frustrasie verwys na die telefoon wat kort-kort lui. Maar natuurlik is die telefoon nie bedoel om ‘n ergernis te wees nie. Veel eerder is die doel daarvan om verbinding tussen mense moontlik te maak.

In ons moderne tyd is telefoonverbinding maar slegs een manier waarop mense oor ‘n afstand met mekaar kommunikeer. Vir julle jong klomp is faksmasjiene, satellietverbindings en -uitsendings, selfone en mikrogolfskottels glad nie vreemd nie. Julle word immers groot in ‘n wêreld waarin die tegnologie en elektronika so vinnig ontwikkel dat ons ouer mense amper nie kan byhou nie!

Die Amerikaner, Alexander Graham Bell, se ontwikkeling van die telefoon is natuurlik al in 1876 goedgekeur. In ‘n groot land soos Suid-Afrika is dit natuurlik ook noodsaaklik om telefone te hê. Die eerste telefoonsentrale is reeds in 1882 geopen — nogal in Port Elizabeth. Sewentig jaar later was daar reeds eenmiljoen telefone in Suid-Afrika. Hierdie getal het na nog 25 jaar (teen 1980) vermeerder tot ongeveer twee en ‘n half miljoen.

Ons sien dikwels nog telefoondrade wat hoog oor pale gespan is langs ons paaie. In ons stede sien ons dit nie, want die telefoonkabels word ondergronds gelê. Sulke ondergrondse kabels kan van koperdraad of optiese vesel wees. Optiese vesel is glasstafies wat so dun soos ‘n mens se haar is.

[4]This content is available online at <http://cnx.org/content/m26243/1.1/>.

Die hoë torings met ‘n skottel bo-op wat julle dikwels op hoë geboue, koppies of berge sien, is mikrogolfskottels. Dit word gebruik om telefoonoproepe oor lang afstande te stuur.

Vanaf 1972 kon mense met outomatiese telefone direk na nommers in oorsese lande bel. Vandag kan oproepe natuurlik na enige land in die wêreld gemaak word. Vir dié doel is daar ondersese kabels wat vanaf Melkbosstrand naby Kaapstad na Europa gelê is.

Die kabel is van optiese vesel gemaak. ‘n Ander metode is om van ‘n satelliet gebruik te maak. Seine word vanaf skottelantennes op die aarde na die satelliet gesein, waarvandaan dit weer na ‘n skottel in ‘n ander land gesein word.

Op 31 Maart 1994 het Suid-Afrika se selfoonnetwerk begin werk, met twee maatskappye, Vodacom en MTN, wat elk die helfte van die mark beheer het.

Noudat jy na die voorlesing geluister het, kan jy in een sin opsom watter nut Bell se uitvinding vir ons het?

b) Gebruik die inligting in die leesstuk om die tydlyn hieronder te voltooi wat die volgende gebeure daarop sal aandui:

Bell maak sy telefoon Eerste telefoonsentrale in Suid-Afrika1 000 000 telefone in Suid-Afrika	2 500 000 telefone in Suid-Afrika Ons skakel direk na oorsese nommersOns begin selfone gebruik

Table 1.2

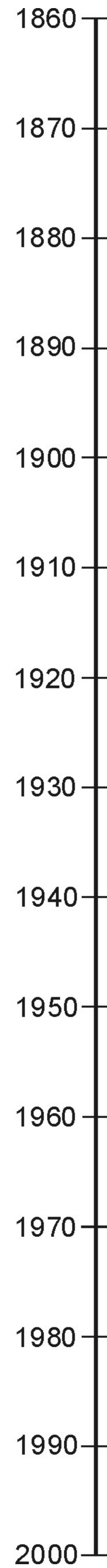

1860
1870
1880
1890
1900
1910
1920
1930
1940
1950
1960
1970
1980
1990
2000

Figure 1.2

AKTIWITEIT 2
OM TE GESELS OOR SOSIALE HOUDINGS EN VERONDERSTELLINGS
[LU 1.7]
Bespreek in julle groepe:

Figure 1.3

AKTIWITEIT 3
OM 'N NAVORSINGSVAARDIGHEID TE OEFEN [LU 3.11]
OM 'N WOORDEBOEK TE GEBRUIK [LU 4.4.1]

Bladsy 33 is 'n afskrif van 'n bladsy uit 'n telefoongids. 'n Telefoongids is gewoonlik 'n dik boek wat jaarliks gratis deur Telkom versprei word. Dit bevat al die telefoonnommers van huurders in 'n bepaalde streek. Die huurders se vanne word alfabeties gerangskik. Jy sal sien dat hulle adresse in Engels aangegee word en dat straat en plekname verkort word.

Gebruik 'n woordeboek waar nodig en vind uit wat die Afrikaans vir die volgende is en skryf dit neer:

Eng. Afkorting Engels Afrikaans
St Street
Rd Road
Box P.O. Box
Dve Drive
Av Avenue
Est Estate
Cres Crescent

AKTIWITEIT 4
OM TE SOEKLEES
[LU 3.1.1]
Soek die volgende inligting en skryf dit neer:

(i) Wat beteken 021 vooraan die nommers?
(ii) Die telefoonnommer van Dr. M Mullajee.
(iii) By watter adres sal jy RC Mulder kry? Skryf dit in Afrikaans. (Blhr is Belhar).
(iv)
(v) Wat adverteer Mukhtar Huurdienste?
(vi) Kan jy aan 'n rede dink waarom daar **MULLER** bo-aan die laaste kolom staan?

Figure 1.4

AKTIWITEIT 5

OM 'N ALGEMENE OORSIG OOR TEKS TE VERKRY [LU 3.1.1]

OM DIE FORMAAT VAN INLIGITNG TE VERANDER [LU 4.1.4]

OM GEVOLGTREKKINGS TE MAAK [LU 5.3.6]

Vra vir jou ouers 'n ou telefoonrekening. Laat iemand vir jou verduidelik wat alles daarop aangedui word. Let veral op die volgende:

Die bedrag wat betaal moet word

Die bedrag wat vir huur betaal moet word

Die bedrag wat vir bykomende lyne betaal moet word

Die getal plaaslike oproepe en die koste daarvan

Die getal langafstandoproepe en die koste daarvan

Die getal oproepe na sellulêre fone en die koste daarvan

Enige oorsese (internasionale) oproepe

Die laaste datum waarop die rekening betaal kan word

Bespreek dit in julle groepe en maak aantekeninge van die opmerkings en gevolgtrekkings van die groeplede.

Skryf dan 'n kort verslag oor die redes waarom die huurder so 'n bedrag moet betaal. Onthou, oproepe na selfone en ander lande is duur. Jy kan jou paragraaf so begin:

A. J. de Wit van Sonneblomstraat 3, Adelaide se telefoonrekening is _ _ _

(Gebruik 'n nuwe reël vir elke item en die bedrag daarnaas.)

KONTROLELYS(moet deur die individu voltooi word)		
Ek het die telefoonrekening bespreek met iemand wat my daarmee kon help.	Ja	Nee
Ons groep het die telefoonrekening goed bestudeer en ek het aantekeninge gemaak van ons gevolgtrekkings.	Ja	Nee
Ons het na mekaar geluister en mekaar kans gegee om 'n mening uit te spreek sonder om onderbreek te word.	Ja	Nee
Ek verstaan die inligting wat op die rekening aangegee word.	Ja	Nee

Table 1.3

Taalstruktuur en -**G**ebruik

aktiwiteit 6

om te leer om woorde korrek te spel

[lu 6.1.3]

Lettergreepverdeling

Wat is lettergrepe? Dis die opbreek van woorde in kleiner deeltjies sodat ons 'n woord makliker kan spel, byvoorbeeld:

poskantoor pos-kan-toor

telefoonoproep te-le-foon-op-roep

a) Lees die onderstaande stukkie aandagtig deur. Skryf al die vetgedrukte woorde op 'n skoon vel papier of in jou werkboek neer en verdeel dan die woorde in lettergrepe. Nommer jou antwoorde (i) tot (x).

Ek ... telefoon ... arme ekke!

Ek dink ek is 'n baie belangrike ding in hierdie huis. Ek het 'n spesiale plekkie op die kombuiskas. Ek kry feitlik nooit 'n ruskansie deur die dag nie, want die vrou tel my gehoorbuis kort-kort op, druk op my knoppies en dan praat sy – sommer lank en baie. Partykeer lag sy tog te lekker. Die huismense hou nie daarvan as ek in die nag lui nie en ook nie as hulle na hulle gunstelingprogramme op die televisie kyk nie. Ek is egter magteloos om dit te verhoed, want dit kielie van buite af in my magie en dan lui ek.

Kyk nou goed na die lettergreepverdeling van elk van die volgende woorde:

ingewande : i**n**-**g**e-wan-de

aangenaam : aa**n**-**g**e-naam

angel : a**n**-**g**el

rekeninge : re-ke-ni**n**-**g**e

wingerd : wi**n**-**g**erd

In die lettergreepverdeling van die woorde hierbo vind jy dat daar **ALTYD** 'n skeiding plaasvind tussen 'n **n** en 'n **g** as die g gevolg word deur 'n klinker.

Kyk ook goed na die volgende twee woorde:

masjien : ma-sjien

brosjure : bro-sjure

In die lettergreepverdeling van die woorde hierbo vind jy dat daar **NIE** 'n skeiding plaasvind tussen 'n **s** en 'n **j** nie.

b) Voltooi nou die volgende oefening:

Woord		Voeg -e by		Verdeel in lettergrepe
plaasskool		plaasskole		plaas-sko-le
tafelpoot				
hoenderhaan				
waterstroom				
biblioteek				
melkhoutboom				

Table 1.4

Woord		Voeg -ie by		Verdeel in lettergrepe
taak		takie		ta-kie
naweek				
skreef				
bioskoop				

Table 1.5

Woord		Voeg -er by		Verdeel in lettergrepe
verbaas		verbaser		ver-ba-ser
eensaam				
aangenaam				

Table 1.6

Woord		Voeg -tjie by		Verdeel in lettergrepe
motor		motortjie		mo-tor-tjie
kêrel				
ooi				
stem				

Table 1.7

AKTIWITEIT 7

OM HOOFLETTERS EN LEESTEKENS KORREK TE GEBRUIK

[LU 6.1.5; 6.2.10]

Die hoofletter

Dit word gebruik aan die **begin van 'n sin**, vir **name van persone**, **plekke, berge, riviere, dae** van die week, **maande** van die jaar, **name** van **boeke, koerante en tydskrifte, Bybelname, straatname, tale,** ensovoorts.

Reël 1:

Wanneer die woorde **Pa** of **Ma** of **Ouma** of **Oupa** in die **plek van 'n persoon senaam** gebruik word in 'n sin, word dit altyd met 'n **HOOFLETTER** geskryf, soos:

1. Ek het vir **Pa** en **Ma** elkeen ‘n geskenk gekoop.
2. **Ouma** en **Oupa** kom vir ons kuier.

Reël 2:

As die woordjie **my, sy, haar, ons, hulle** egter voor **pa** of **ma** of **ouma** of **oupa** staan, word dit met ‘n **kleinletter** geskryf, soos:

1. Ek is baie lief vir **my** pa en **my** ma.
2. Sy is gelukkig, want **haar** ouma en **haar** oupa is nog jonk.

Leestekens

Wanneer ons praat, gebruik ons ons stem (stembuiging, stemtoon en pouses) om ons duidelik en verstaanbaar uit te druk. As ons egter skryf, maak ons van leestekens gebruik, soos:

1.4.6 .Die punt: aan die einde van ‘n sin en na sekere afkortings.

1.4.7 ?Die vraagteken: na ‘n vraag.

1.4.8 !Die uitroepteken: na ‘n uitroepsin of na woorde wat hartseer, woede, blydskap of pyn uitdruk.

1.4.9 “ ”Aanhalingstekens: die direkte woorde van ‘n persoon staan tussen aanhalingstekens, byvoorbeeld:

Sandra sê: “Kyk wie kom hier aan.”

1.4.10 ,Komma: voor want, maar en omdat

tussen ‘n *reeks selfstandige naamwoorde*

tussen *tweewerkwoorde*

tussen ‘n *reeks byvoeglike naamwoorde*

1.4.11 è of é Aksentteken: Dit gaan mos reën, nè?

D**ê**, vat dit vir jou.

Di**é** pakkie moet ek gaan pos.

1.4.12 –Die aandagstreep: Wanneer jy iets wil byvoeg of iets beter wil beskryf, bv.:

Hy het vroeg opgedaag – te vroeg.

Hy is groot – eintlik reusagtig.

Skryf die volgende sinne oor en bring die nodige hoofletters en leestekens aan waar nodig:

(i) toe pa en ma nog jonk was was hulle albei goeie atlete
(ii) ek wens my ma en my pa het baie geld gehad
(iii) hoe laat is dit
(iv) meneer sê altyd: julle moet pynlik netjies skryf
(v) hy het ‘n stokou verwaarloosde geroeste motor
(vi) sommige motors is so klein dat selfs hul enjins kleiner is as die van sommige motorfietse

Het jy onthou om gereeld woorde wat vir jou nuut of moeilik is by jou persoonlike spellys te voeg?

Assessering

LU 1

LUISTER

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te luister en gepas en krities binne 'n wye verskeidenheid situasies te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

1.1 dit geniet om na verskillende soorte mondelinge tekste te luister (soos stories, mites, dreunsang, grappe, raaisels en kort toneelstukke) en gepas reageer;

1.2 die hoofboodskap en temas in mondelinge tekste identifiseer en dit in verband bring met die daaglikse lewe;

1.5 luister na verskillende soorte informatiewe tekste (aanwysings, instruksies, ens.), kennis neem van hoofidees of spesifieke besonderhede en inligting op 'n gepaste manier gebruik;

1.7 die sosiale, morele en kulturele waardes, houdings en veronderstellings in mondelinge tekste bespreek en kommentaar lewer op wat in- en uitgesluit is (soos: Geld dit vir alle mense? Wie word uitgesluit?).

LU 3

LEES EN KYK

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

3.1 'n verskeidenheid fiksie- en nie-fiksietekste vir verskillende doeleindes lees:

3.1.1 lees onafhanklik deur 'n verskeidenheid lees- en begripstrategieë gepas vir verskillende doeleindes te gebruik;

- vluglees vir die algemene idee;
- soeklees vir spesifieke besonderhede;
- ondersoek inhoudsopgawe, opskrifte en indeks om 'n algemene oorsig te verkry;

- voer luidlees duidelik uit en pas leesspoed volgens doel en gehoor aan.

3.2 kyk na en kommentaar lewer op verskeie visuele en multi-media tekste (soos advertensies):

3.2.1 bespreek die boodskap wat oorgedra word;

3.2.2 identifiseer en bespreek grafiese tegnieke soos kleur, keuse van beelde, soort en grootte van letterwerk, simbole, uitleg;

3.5 begrip van fiksie-tekste toon:

3.5.3 bespreek temas en vraagstukke en lug menings met redes daarvoor;

3.11 relevante tekste kies en navorsingsvaardighede toepas om inligting in woordeboeke te verkry.

LU 4

SKRYF

Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

4.1 verskeie soorte tekste vir verskillende doeleindes en teikengroepe skryf:

4.1.1 skryf vir persoonlike, ondersoekende, speelse, verbeeldings- en skeppende doeleindes (brief, persoonlike boodskap);

4.1.2 skryf informatiewe tekste waarin idees duidelik en logies vir verskillende teikengroepe uitgedruk word (verslag);

4.1.3 skryf en ontwerp visuele tekste waarin inligting duidelik en skeppend aangebied word (advertensie);

4.1.4 verander inligting van een formaat na 'n ander (telefoonrekening na teks);

4.2 idees deur die skryfproses ontwikkel en organiseer:

4.2.1 kies en ontleed 'n onderwerp en hou 'n dinkskrum oor idees met behulp van kopkaarte, vloeidiagramme en lyste;

4.3 netjiese, leesbare werk lewer, met aandag aan aanbieding;
4.4 kennis van taal op verskeie vlakke toepas:
4.4.1 woordvlak:

- kies en eksperimenteer met 'n wye verskeidenheid woorde uit verskeie bronne;
- raadpleeg woordeboek om woorde na te gaan;

4.4.2 sinsvlak:

- gebruik die direkte en indirekte rede gepas en doeltreffend.

4.4.3 paragraafvlak:
√ toon verskillende maniere om paragrawe te skakel.
LU 5
DINK EN REDENEER
Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
5.1 taal gebruik om te dink en te redeneer:
5.1.1 identifiseer oorsaak en gevolg in mondelinge en geskrewe tekste en verduidelik die verband daartussen;
5.1.3 onderskei tussen die voor- en nadele van iets en verduidelik dit;
5.3 inligting verwerk:
5.3.5 organiseer inligting in 'n tydlyn;
5.3.6 evalueer en maak gevolgtrekkings en verduidelik redes daarvoor.
5.4 taal gebruik om skeppend te dink:
5.4.2 voorspel wat in 'n denkbeeldige situasie sou kon gebeur.
LU 6
TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
6.1 met woorde werk:
6.1.1 skep eie persoonlike spellys;
6.1.2 toon kennis van die kompleksiteit van alfabetiese volgorde waar die orde volgens die eerste letter gegee word;
6.1.3 spel dikwels gebruikte woorde korrek en herken uitsonderings in spelpatrone;
6.1.5 gebruik hoofletters korrek;
6.1.8 ontwikkel woordeskat deur woordvorming, deur woordfamilies en woorde uit dieselfde veld te herken en deur betekenis uit die konteks af te lei;
6.1.10 gebruik samestellings om woordeskat uit te brei;
6.1.12 gebruik alledaagse afkortings en akronieme;
6.2 met sinne werk:
6.2.4 gebruik voegwoorde en betreklike voornaamwoorde doeltreffend om sinne te verbind;
6.2.5 gebruik die korrekte woordorde en verstaan hoe woordorde betekenis kan beïnvloed;
6.2.6 gebruik en wissel tydsvorme doeltreffend en gepas;
6.2.8 verstaan en gebruik die ontkennende vorm gepas;
6.2.9 gebruik en wissel die direkte en indirekte rede doeltreffend, met korrekte punktuasie, voornaamwoorde en bywoorde;
6.2.10 gebruik hoofletters en punktuasie korrek: punt, komma, vraagteken, uitroepteken, dubbelpunt, afkappingsteken, aanhalingstekens;
6.2.13 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse adjektiewe: intensiewe vorme;

6.4 bewustheid en gebruik van styl ontwikkel:

6.4.3 gebruik duidelike en samehangende sinne sonder te veel woorde en met die korrekte grammatikale struktuur;

6.4.4 gebruik taal met die gepaste formaliteitsgraad (register) in minder bekende situasies en toon bewustheid van teikengroep;

6.6 metataal gebruik:

6.6.1 gebruik die woordeskat wat nodig is om oor die taal te praat (akronieme, direkte en indirekte rede).

1.4.13 Memorandum

Aktiwiteit 1

- Eie opsommende sin.
-

Begin selfone gebruik2 500 000 telefone in S.A.Skakel direk na oorsese nommers1000 000 telefone in S.A.

Aktiwiteit 2

Groepbespreking

Aktiwiteit 3

-straat

-weg

Posbus

Rylaan

Laan

Landgoed

-singel

Aktiwiteit 4

(i) Kaapstad se kode

(ii) 021 371 8186

(iii) Hanekomsingel 46, Belhar

(iv) Stoele, tafels en breekgoed.

(v) Dis die laaste van op die bladsy.

Aktiwiteit 5

Eie verslag

Aktiwiteit 6

(a) be-lang-ri-ke

spe-si-a-le

kom-buis-kas

rus-kan-sie

ge-hoor-buis

par-ty-keer

huis-men-se

gun-ste-ling-pro-gram-me

mag-te-loos

kie-lie

(b) tafelpote ta-fel-po-te

hoenderhane hoen-der-ha-ne

waterstrome wa-ter-stro-me

biblioteke bi-bli-o-te-ke

melkhoutbome melk-hout-bo-me

nawekie na-we-kie

skrefie skre-fie

bioskopie bi-o-sko-pie
eensamer een-sa-mer
aangenamer aan-ge-na-mer
kêreltjie kê-rel-tjie
ooitjie ooi-tjie
stemmetjie stem-me-tjie
Aktiwiteit 7
(i) **T**oe **P**a en Ma nog jonk was, was hulle albei goeie atlete.
(ii) **E**k wens my ma en my pa het baie geld gehad.
(iv) **M**eneer sê altyd:"**J**ulle moet pynlik netjies skryf."
(v) **H**y het 'n stokou, verwaarloosde, geroeste motor.

(i) **S**ommige motors is so klein dat selfs hul enjins kleiner is as di**é** van sommige motorfietse.

Chapter 2

Kwartaal 2

2.1 Woorde, stories en ander taalsake[1]

AFRIKAANS HUISTAAL

Graad 5

SO MAAK MENS

Module 6

WOORDE, STORIES EN ANDER TAALSAKE

AKTIWITEIT 1

OM INLIGTING IN ‘N WOORDEBOEK NA TE SLAAN [LU 3.1.1]

OM SPELLING EN BETEKENIS IN ‘N WOORDEBOEK NA TE GAAN [LU 6.1.6]

Gebruik ‘n verklarende woordeboek om die betekenis van die volgende begrippe na te slaan. Skryf dit in die spasies wat daarvoor gelaat is.

[1] This content is available online at <http://cnx.org/content/m26344/1.1/>.

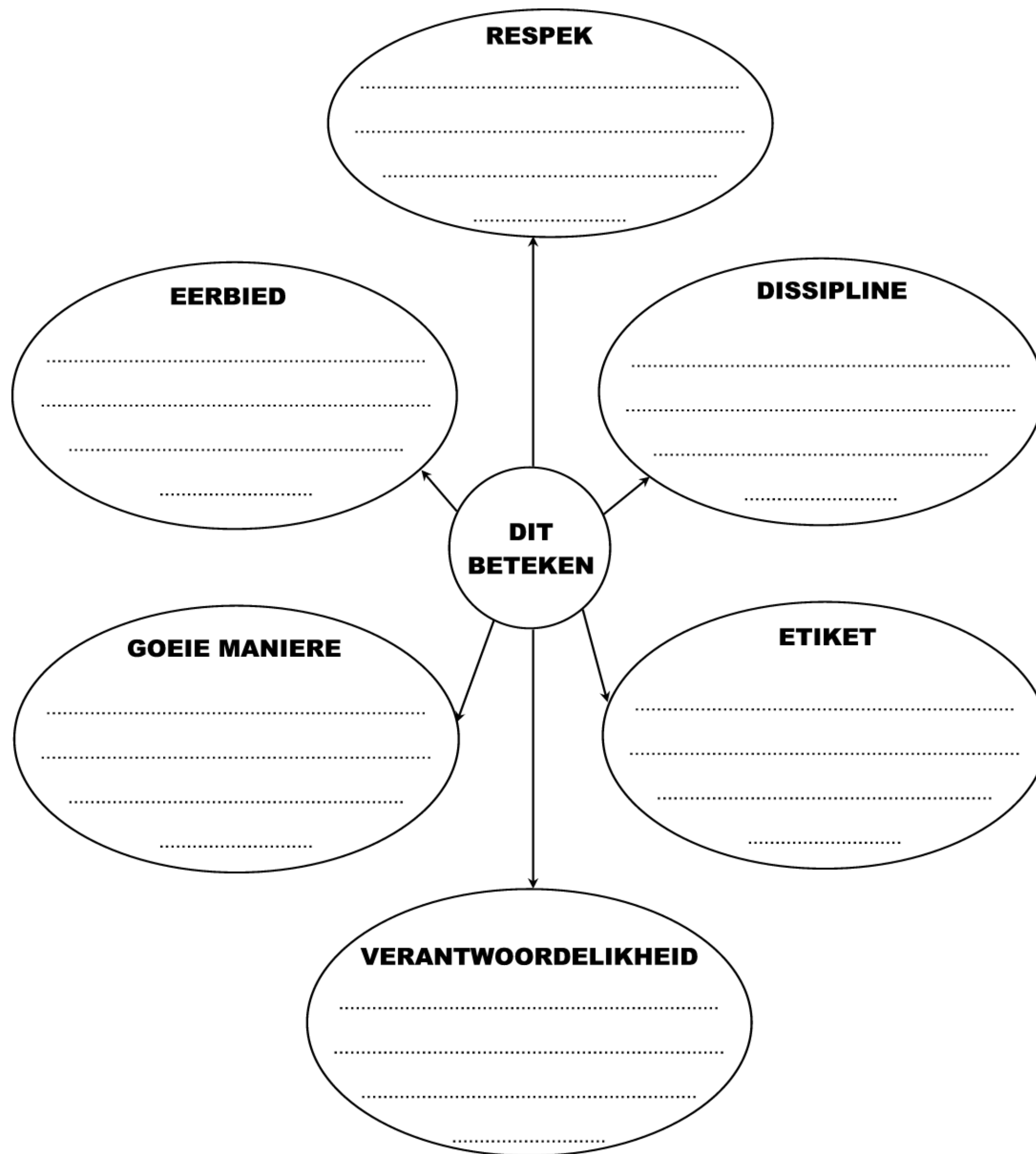

Figure 2.1

AKTIWITEIT 2
OM NA ‘N STORIE TE LUISTER [LU 1.1]
OM TEKSTUELE LEIDRADE TE GEBRUIK OM AFLEIDINGS TE MAAK [LU 3.1.1]
OM DIE HOOFIDEE EN INTRIGE TE BESPREEK [LU 3.5.1]
OM AFLEIDINGS TE MAAK OOR DIE INTRIGE EN HOOFKARAKTERS [LU 3.5.2]

Luister eers hoe jou opvoeder die storie van Dommie en die goue gans voorlees. Lees dit dan op jou eie en beantwoord daarna die vrae.

DIE GOUE GANS

‘n Man en vrou het drie seuns gehad. Die jongste se naam was Dommie, want almal het gedink hy is maar dommerig. Almal by die huis het altyd met hom gespot en hom verkleineer.

Die oudste seun het eendag besluit om te gaan hout kap in die woud. Sy ma het vir hom ‘n heerlike pastei gebak en ook vir hom ‘n bottel goeie koeldrank gegee sodat hy darem lekker kon eet as hy sou honger word van al die harde werk. In die woud kom hy ‘n klein ou mannetjie teë en dié sê vir hom: “Goeiedag, jong man. Gee asseblief vir my ‘n klein stukkie van jou pastei en ‘n bietjie koeldrank uit jou bottel, want ek is baie honger en dors.”

Maar die slim jong man sê: “Ek vir jou van my vleis en koeldrank gee? Nee, ek sal nie genoeg vir myself oorhê nie,” en hy stap verder.

Hy begin kap toe aan die eerste boom, maar die ou mannetjie het sy byl getoor, want skielik gly die byl en hy kap sy been raak. Die wond was so groot dat hy nie verder kon werk nie en hy moes dadelik huis toe gaan sodat die wond verbind kon word.

Die tweede seun besluit toe om te gaan hout kap in die bos. Sy ma gee vir hom ook ‘n heerlike pastei en ‘n bottel koeldrank vir sy middagete. Hy ontmoet dieselfde mannetjie langs die pad, met dieselfde versoek: “Gee my asseblief so ‘n ietsie van jou pastei en koeldrank, want ek is honger en dors.”

Hierdie seun het ook gedink hy is slim, want hy sê: “Hoe meer jy eet, hoe minder is daar vir my. Gaan weg!”

Die ou mannetjie het ook sy byl getoor, want toe hy die tweede hou daarmee kap, kap hy ook sy been raak. Hy moes ook huis toe gaan om die wond te laat behandel.

Dommie sê toe vir sy pa: “Pa, ek wil ook graag gaan hout kap.” Maar sy pa antwoord: “Jou twee broers het hulleself beseer. Jy moet maar liewer by die huis bly, want jy weet tog niks van houtkap af nie.” Maar Dommie hou aan neul en uiteindelik stem sy pa in: “Nou goed dan; gaan tog maar, maar jy sal gou jou les leer.” Sy ma gee toe vir hom ’n ou stuk droë brood en ‘n bottel suur bier en so is hy daar weg.

In die bos ontmoet hy dieselfde ou mannetjie wat vra: “Kan ek asseblief van jou pastei en koeldrank kry? Ek is baie honger en dors.”

Dommie sê: “Ek het net ou droë brood en suur bier, maar as jy dit wil hê, kan ons saam daaraan eet en drink.” Hulle gaan sit op die gras en toe Dommie sy ou brood uithaal, sien hy dat dit in die heerlikste pastei verander het. Tot sy verbasing het ook sy suur bier in die lekkerste koeldrank verander. Hulle het lekker geëet en gedrink en toe hulle klaar is, sê die mannetjie: “Omdat jy so goedhartig is en gewillig was om alles met my te deel, sal ek iets goeds vir jou doen. Sien jy daardie ou boom? Kap dit af en jy sal iets daaronder vind.” Toe stap hy weg.

Dommie het dadelik begin kap en toe die boom val, kry hy ‘n gans met goue vere onder die boom!

(Word vervolg)

(Die Broers Grimm: Die Goue Gans)

Watter eienskappe was waar van Dommie se twee broers?

	Ja	Nee
Goeie maniere		
Eerbied		
Respek		
Selfsugtigheid		

Table 2.1

Dink jy Dommie se ma was goed vir hom? Gee redes vir jou antwoord.

Wat dink jy van Dommie se optrede teenoor die ou man? Was hy . . .

	Ja	Nee
vriendelik?		
mededeelsaam?		
selfsugtig?		
goedgemanierd?		

Table 2.2

Watter les dink jy kan ons uit hierdie eerste gedeelte van die storie leer?

Wat dink jy daarvan dat hulle die jongste broer Dommie genoem het?

AKTIWITEIT 3

OM HARDOP TE LEES EN LEESSPOED AAN TE PAS

[LU 3.1.2]

Oefen tuis om die storie hardop te lees. Gee veral aandag aan vlotheid en duidelike uitspraak. Probeer ook om jou stem reg te gebruik in die dialoog-gedeeltes, dit wil sê waar mense met mekaar praat. Kom lees dit dan in julle groepe hardop aan mekaar voor. Jou opvoeder kan dalk ook versoek dat jy dit aan die klas voorlees. Wees dus gereed daarvoor!

AKTIWITEIT 4

OM DISKRIMINERENDE TAALGEBRUIK TE IDENTIFISEER EN TE BEVRAAGTEKEN [LU 2.4.4]

OM STEREOTIPES TE HERKEN EN TE BESPREEK, ASOOK HOE DIT GESKEP WORD [LU 3.8.2]

OM WOORDASSOSIASIES EN KONSEPTE TE ONDERSOEK EN UIT ‘N ANDER HOEK NA ONDERWERPE TE KYK [LU 5.4.5]

Bespreek in julle groepe wat julle van die jongste seun se bynaam dink. Gee veral aandag aan die volgende:

a) Dink julle sy ouers het reg opgetree oor die benaming “Dommie”?

b) Watter mooi of aanvaarbare byname ken julle? Skryf dit neer. Dink aan voorbeelde onder sportsterre, soos “Vinnige Fanie” (krieket), “Rocky” (boks), “Super Sarel” (tydrenne), “Pistol Pete” (tennis), ensovoorts.

c) Wat is julle groep se standpunt oor benaminge wat op ‘n negatiewe en diskriminerende manier verwys na mense se ras, geslag of gestremdhede?

AKTIWITEIT 5

OM GEVOLGTREKKINGS TE MAAK EN REDES DAARVOOR TE GEE

[LU 5.3.6]

Skryf nou ‘n paragraaf oor elk van die volgende:

Paragraaf 1

Ons groep se mening oor diskriminerende naamgewing

Paragraaf 2

Ek dink name kan mense seer maak

Taalstruktuur en -Gebruik

Woordsoorte

In hierdie module gaan ons vier verskillende soorte woorde probeer uitken. Hulle is

die selfstandige naamwoord (s.nw.)

die byvoeglike naamwoord (b.nw.)

die werkwoord (ww.)

die bywoord (bw.)

Die Selfstandige Naamwoord

Wat is selfstandige naamwoorde?

Dit is woorde wat een of meer van die volgende eienskappe besit:

‘n verkleiningsvorm,

soos gans – gansie

‘n enkelvoud en meervoud,

soos gans – ganse

woordjies soos ‘n en die kan ook altyd sinvol voor ‘n selfstandige naamwoord gebruik word,

soos ‘n gans of die gans;

‘n veer of die veer.

AKTIWITEIT 6

OM SELFSTANDIGE NAAMWOORDE TE IDENTIFISEER

[LU 6.2.11]

a) In elkeen van die vier sinne wat volg, is daar ‘n selfstandige naamwoord. Kan jy hulle uitken? Skryf hulle neer en skryf ook die rede waarom jy sê dis ‘n selfstandige naamwoord, byvoorbeeld:

Hy tel die gans op.

gans: dit word voorafgegaan deur die.

Sy het vir hom ou brood gegee.

Hy het ‘n bottel saamgeneem.

Sy wou net van sy vere pluk.

DIe prinses het lekker gelag.

b) Probeer ook om die selfstandige naamwoorde in die volgende leesstuk te vind. Merk hulle met ‘n kleur van jou keuse.

Ganse is “waghonde”

Ganse word beskou as uitstekende wagters in die nag. Sommige boere hou ganse op die plaas aan en maak vir hulle slaapplek naby die kraal waar die vee snags slaap. Indien daar ‘n bedreiging gedurende die nag is, is die ganse altyd die eerste om dit agter te kom en hulle maak dan dadelik ‘n groot lawaai. Sodoende word die boer gewaarsku en kan hy sy eiendom, byvoorbeeld klein lammertjies, beskerm.

Wanneer ons praat, sukkel ons gewoonlik nie met verkleinwoorde en meervoude nie. Omdat ons Afrikaanssprekers is, weet ons amper instinktief wat die korrekte gebruik van verkleinwoorde en meervoude is. Die uitdaging is om dit korrek te spel! Kom ons leer ‘n paar dinge oor ons eie taal.

Verkleinwoorde

In die storie het ons gelees van ‘n klein mannetjie. Die woord mannetjie is die verkleinwoord van man.

Kyk goed na die onderstreepte woord in die volgende sin.

Die bedreiging laat die ganse wakker word.

As ’n woord op -ng eindig en uit meer as een lettergreep bestaan, verander die -ng na -nkie om die verkleinwoord te vorm.

Op watter twee letters eindig die onderstreepte woord?

Uit hoeveel lettergrepe bestaan die onderstreepte woord?

Skryf nou die verkleinwoord neer van hierdie woord.

Wat het nou met die -ng gebeur?

Onthou die reël hierbo by punt 1.

AKTIWITEIT 7

OM DIE GEBRUIK VAN VERKLEINWOORDE TE VERSTAAN

[LU 6.2.11]

a) Gebruik nou jou kennis van die reël hierbo om die verkleinwoorde van die volgende neer te skryf:

kussing			piesang	
leuning			koning	
woning			horing	
ketting			piering	
toring			doring	

Table 2.3

b) Lees die gediggie hieronder sorgvuldig deur. Probeer om al die verkleinwoorde met potlood te onderstreep. Daarna sal julle opvoeder julle daarmee help en dan kan jy hulle in kleur merk.

Die Watervolkies

Stemme, stemme fluister,
saggies, saggies in die duister!
Is dit bo, of is dit onder,
al die suise, sagte ruise?
O, ek wonder, wonder, wonder!
Hoor die skaterlaggies-laggies
en die geute drup-drup saggies,
tienkel bo en doempel onder!
O, die volkies van die wolkies,
wat gesels hul so, ek wonder . . .
Nou's dit oor, 'k hoor niks meer buite.
Ek gaan loer tog deur die ruite –
nee, 'k sien niks nie, net daar ver
dryf die wolkies met die volkies
oor die bome, verder, verder . . .
En 'n kriekie kriek-kriek binne,
hou eers op, dan weer beginne;
Japie luister, gaap en . . . gapies . . .
en met armpie teen die raampie
val die outjie vas aan slapies.

A.G. Visser

Jy het reeds geleer dat 'n selfstandige naamwoord 'n enkelvoud en 'n meervoud het. Ons gaan nou verder daaraan aandag gee.

AKTIWITEIT 8

OM EIE PERSOONLIKE SPELLYS TE SKEP [LU 6.1.1]

OM DIKWELS GEBRUIKTE WOORDE KORREK TE SPEL EN UITSONDERINGS TE HERKEN [LU 6.1.2]

OM DIE AFKAPPINGSTEKEN REG TE GEBRUIK [LU 6.1.4]

OM DIE GEBRUIK VAN MEERVOUD EN ENKELVOUD TE VERSTAAN [LU 6.2.11]

a) Voltooi die volgende tabel. Gebruik 'n goeie woordeboek as jy vashaak.

Meervoude en Verkleinwoorde				
	Kernwoord	Meervoud	Verkleinwoord	
	veer	vere	veertjie	
	bottel			
	brood			
	wond			
	woord			
	potlood			
	stem			
	wolk			
	kriek			
	boek			
	raam			
	boom			
	woning			
	koning			
	tekening			
	rekening			
	lam			
	kalf			
	bok			
	plek			

Table 2.4

In die oefening hierbo het jy 'n belangrike reël ten opsigte van verkleinwoorde toegepas, naamlik:
Die verkleinwoord van woorde wat op -ng eindig, verander na _ .
b) Kom ons leer nog meer oor meervoude. Kyk baie goed na die volgende lys woorde:

bof	bedryf	kerf	skroef
kreef	vyf	stoof	stof
kolf	straf	kloof	gerf
dief	duif	hoef	brief
sif	geloof	wolf	graaf

Table 2.5

Wat merk jy op omtrent hierdie woorde?
Hulle eindig almal op _ .
Skryf nou die meervoud van elk van hierdie woorde neer.
PASOP: sommige eindig op -we en sommige op -wwe!

Table 2.6

Skryf nou self 'n reël oor die meervoude van hierdie woorde wat op f eindig.

c) Gebruik nou 'n goeie verklarende woordeboek, soos die HAT, om die volgende woorde na te slaan en skryf hul meervoude neer.

pa	
ma	
hoera	
karba	
balju	
skadu	
radio	
foto	

Table 2.7

Sê die woorde hardop met die klem op die regte lettergreep.

Reël:

Woorde wat op 'n beklemtoonde a eindig, kry 'n afkappingsteken in die meervoud.

Woorde wat op u en o eindig, kry ook 'n afkappingsteken in die meervoud, bv. skadu's en foto's.

d) Slaan nou ook die meervoude van die volgende woorde na:

drie	
vlieg	
ploeg	
boog	
oog	

Table 2.8

Is daar dalk van hierdie woorde wat jy in jou persoonlike woordelys op die laaste bladsy van jou module behoort te skryf? Doen dit dan dadelik, voordat jy Assessering

LU 1

LUISTER

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te luister en gepas en krities binne 'n wye verskeidenheid situasies te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

1.1 dit geniet om na verskillende soorte mondelinge tekste te luister (soos stories, mites, dreunsang, grappe, raaisels en kort toneelstukke) en gepas reageer;

LU 3

LEES EN KYK

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

3.1 'n verskeidenheid fiksie- en nie-fiksietekste vir verskillende doeleindes lees:

3.1.1 lees onafhanklik deur 'n verskeidenheid lees- en begripstrategieë gepas vir verskillende doeleindes te gebruik;

gebruik vroeëre kennis of tekstuele leidrade om betekenis vas te stel en afleidings te maak;

voer luidlees duidelik uit en pas leesspoed volgens doel en gehoor aan;

3.5 begrip van fiksie-tekste toon:

3.5.1 bespreek die hoofidee, intrige, ruimte, atmosfeer en karakters;

3.5.2 maak afleidings oor intrige en karakters;

3.8 omgewings-, kulturele en sosiale waardes in tekste identifiseer en bespreek:

3.8.2 stereotipes herken en bespreek en hoe dit geskep word;

3.11 relevante tekste kies en navorsingsvaardighede toepas om inligting in woordeboeke te verkry.

LU 5

DINK EN REDENEER

Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

5.1 taal gebruik om te dink en te redeneer:

5.1.3 onderskei tussen die voor- en nadele van iets en verduidelik dit;

5.3 inligting verwerk:

5.3.6 evalueer en maak gevolgtrekkings en verduidelik redes daarvoor;

5.4 taal gebruik om skeppend te dink:

5.4.1 vorm hipoteses oor die moontlike resultate of slot van 'n reeks stappe of gebeurtenisse;

5.4.5 ondersoek woordassosiasies en konsepte om uit 'n ander hoek na onderwerpe te kyk.

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.1 met woorde werk:

6.1.1 skep eie persoonlike spellys;

6.1.2 toon kennis van die kompleksiteit van alfabetiese volgorde waar die orde volgens die eerste letter gegee word;

6.1.4 gebruik skryftekens (kappie, deelteken, koppelteken, afkappingsteken) doeltreffend in alledaagse woorde;

6.1.6 gebruik hoofletters korrek;

6.2 met sinne werk:

6.2.11 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse selfstandige naamwoorde, asook getal, geslag en verkleinwoorde;

6.2.14 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse bywoorde (tyd, wyse, plek);

6.2.15 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse voornaamwoorde (persoonlik, besitlik, vraend, betreklik.

Memorandum

Aktiwiteit 1

Respek : 'n Sinoniem vir eerbied, ontsag, agting/Respek vir iemand hê/koester.

Eerbied : Agting vir iemand anders/Gevoel van bewondering vir iemand hê
Dissipline : Gehoorsaamheid aan gesag/Ordelike gedrag
Goeie maniere: Die korrekte wyse om iets te doen of om jou te gedra
Etiket : Die voorgeskrewe maniere waarop mens jou moet gedra
Verantwoordelikheid: Die plig wat jy het om rekenskap te gee van jou doen en late.
Aktiwiteit 2
a)

	Ja	Nee
Goeie maniere		√
Eerbied		√
Respek		√
Selfsugtigheid	√	

Table 2.9

b) Nee, want sy het hom ‘n ou stuk droë brood en ‘n bottel suur bier gegee.
c)

	Ja	Nee
vriendelik?	√	
mededeelsaam?	√	
selfsugtig?		√
goedgemanierd?	√	

Table 2.10

d) Ons moet vriendelik, behulpsaam en mededeelsaam wees teenoor alle mense – ook teenoor vreemdelinge.
e) Leerders se antwoorde behoort te dui op onbillikheid, onregverdige en gemene spot, verkleinering.
Aktiwiteit 3
Luidlees.
Aktiwiteit 4
Groepe se menings.
Groepe se voorbeelde.
Groepe se standpunte (Ook individuele menings).
Aktiwiteit 5
Eie skryfwerk.
Aktiwiteit 6
a) brood – kan meervoud vorm, nl. brode.
bottel – voorafgegaan deur ‘n.
vere – kan enkelvoud vorm, nl. veer.
prinses – voorafgegaan deur die.
b) ganse wagters nag boere plaas slaapplek
kraal vee bedreiging nag lawaai boer eiendom lammertjies
_ng

drie
bedreiginkie
Dit het verander in _nk_
Aktiwiteit 7
a) kussinkie piesankie
leuninkie koninkie
woninkie horinkie
kettinkie pierinkie
torinkie dorinkie
b) skater-laggies (laggies)
volkies
wolkies
kriekie
armpie
raampie
outjie
slapies (kan voorafgegaan word deur die).
Aktiwiteit 8
a)

Meervoude en Verkleinwoorde				
	Kernwoord	Meervoud	Verkleinwoord	
	veer	vere	veertjie	
	bottel	bottels	botteltjie	
	brood	brode	broodjie	
	wond	wonde	wondjie	
	woord	woorde	woordjie	
	potlood	potlode	potloodjie	
	stem	stemme	stemmetjie	
	wolk	wolke	wolkie	
	kriek	krieke	kriekie	
	boek	boeke	boekie	
	raam	rame	raampie	
	boom	bome	boompie	
	woning	wonings	woninkie	
	koning	konings	koninkie	
	tekening	tekeninge	tekeninkie	
	rekening	rekeninge	rekeninkie	
	lam	lammers	lammetjie	
	kalf	kalwers	kalfie	
	bok	bokke	bokkie	
	plek	plekke	plekkie	

Table 2.11

b) _f

bowwe	bedrywe	kerwe	skroewe
krewe	vywe	stowe	stowwe
kolwe	strawwe	klowe	gerwe
diewe	duiwe	hoewe	briewe
siwwe	gelowe	wolwe	grawe

Table 2.12

Almal eindig op _we.

REËL: Wanneer 'n selfstandige naamwoord in die enkelvoud op f eindig, eindig dit in die meervoud op –we of –wwe. Daar is egter uitsonderings, soos graf – grafte; skof – skofte (bv. werkperiodes).

c)

pa	pa's
ma	ma's
hoera	hoera's
karba	karba's
balju	balju's
skadu	skadu's
radio	radio's
foto	foto's

Table 2.13

d)

drie	drieë
vlieg	vlieë
ploeg	ploeë
boog	boë
oog	oë

Table 2.14

2.2 Tekstuele leidrade en afleidings[2]

AFRIKAANS HUISTAAL

Graad 5

[2]This content is available online at <http://cnx.org/content/m30207/1.1/>.

SO MAAK MENS

Module 7

TEKSTUELE LEIDRADE EN AFLEIDINGS

AKTIWITEIT 1

OM TEKSTUELE LEIDRADE TE GEBRUIK OM AFLEIDINGS TE MAAK

[LU 3.1.1]

a) Stillees: Lees hierdie laaste gedeelte van die storie oor die goue gans aandagtig deur.

DIE GOUE GANS (vervolg)

Dommie tel die gans met die goue vere op en sit dit onder sy arm. Hy stap tot by ‘n klein gastehuis langs die pad om die nag daar te slaap voordat hy die volgende oggend huis toe gaan. Die eienaar se drie dogters was baie nuuskierig. Hulle wonder watter snaakse gans dit is en wil graag van sy stertvere pluk. Die oudste dogter sê toe: “Ek wíl ‘n veer hê en sál dit kry!”

Toe Dommie daardie aand slaap, sluip sy die buitekamer binne waar die gans slaap. Sy gryp die gans aan sy vlerk, maar tot haar ontsteltenis sit haar hand aan die vlerk vas! Hoe sy ookal sukkel en ruk, sy kan dit nie los kry nie. Net daarna kom haar suster in. Sy wil ook ‘n veer hê, maar toe sy aan haar suster raak, sit sy aan haar vas en kan nie los kom nie. Toe die derde suster inkom, skree hulle vir haar: “Moenie nader kom nie! Bly weg! Bly weg!” Maar sy wil só graag ‘n goue veer hê. Natuurlik, toe sy aan haar susters raak, sit sy ook vas. En daar sit al drie van hulle die hele nag by die gans in die koue buitekamer!

Die volgende oggend staan Dommie op en sit die gans onder sy arm sonder om agter te kom dat die drie susters aan die gans vassit. So stap hulle maar saam, al wil hulle nie.

Langs die pad sien die dominee hulle. “Skaam julle julle nie, dogters, om so agter ‘n seun aan te loop!” Hy gryp die jongste suster aan die hand om haar weg te trek ... en daar sit hy ook vas! Dommie stap net vinnig aan en die dominee volg die drie meisies in die tou. Dit gaan maar swaar met hom, want hy is nie juis fiks nie.

‘n Ent verder sien die koster sy dominee aan die tou mense. “Haai, Dominee, waarheen gaan u so vinnig? U moet kom preek vandag.” Hy hardloop vorentoe en gryp die dominee aan sy jas. En ja, julle raai reg: hy sit ook vas. Nou is daar al vyf in die tou.

Dommie stap net al vinniger verder met sy goue gans en steur hom nie aan die mense wat so agter hom aan drentel nie. Toe sien die dominee twee arbeiders langs die pad. Hy roep hulle om hom te kom help, maar toe hulle aan hom vat, sit hulle ook vas. Sewe in ‘n ry!

Dommie besluit om so ‘n bietjie rond te loop om vreemde plekke te sien. Eindelik kom hy en sy tou volgelinge in ‘n vreemde stad. Die koning daar het ‘n pragtige dogter, maar sy lag nooit nie. Die koning het belowe dat die een wat haar kon laat lag, met haar kon trou. Niemand kon dit regkry nie. Toe Dommie daarvan hoor, gaan hy na die prinses toe. Toe sy die tou mense agter hom sien wat so vinnig saamstap, bars sy uit van die lag. Die koning het by sy belofte gehou: Dommie het met die prinses getrou en hulle was baie gelukkig saam.

Wat van die gans en sy “stert” geword het, weet ek ongelukkig nie.

Die Broers Grimm: *Die Goue Gans*)

b) Beantwoord nou die volgende vrae:

Watter plan het die drie susters gemaak om van die ganse se vere in die hande te kry?

Watter plan sou jy gemaak het?

Wat is die regte manier om iets te kry wat jy graag wil hê?

(As jy nou jou antwoord by (ii) wil verander, mag jy dit maar doen).

(iv) Watter woord gebruik mens as jy iets vra?

Watter woord(e) gebruik mens as iemand iets vir jou gee of iets vir jou doen,

of iets moois vir jou sê?

(vi) “‘n Mens sê net “dankie “ en “asseblief” en “ekskuus” vir iemand wat ouer of belangriker as jy is, wat dieselfde velkleur het, of wat ryk is.” Waar of onwaar?

Indien jy sê dis onwaar, verander die sin om dit waar te maak:

AKTIWITEIT 2

OM GEPASTE GRAMMATIKA, SPELLING EN PUNKTUASIE TE GEBRUIK [LU 4.4.3]

OM SELF DIE SLOT VAN DIE STORIE TE SKRYF [LU 5.4.1]

a) Ons weet nie wat van Dommie se gans en die sewe mense geword het nie. Wat dink jy? Skryf dit neer (nie meer as vyf sinne nie). Let op jou spelling en gebruik die leestekens reg.

Assessering

LU 3

LEES EN KYK

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

3.1 'n verskeidenheid fiksie- en nie-fiksietekste vir verskillende doeleindes lees:

3.1.1 lees onafhanklik deur 'n verskeidenheid lees- en begripstrategieë gepas vir verskillende doeleindes te gebruik;

gebruik vroeëre kennis of tekstuele leidrade om betekenis vas te stel en afleidings te maak;

voer luidlees duidelik uit en pas leesspoed volgens doel en gehoor aan;

3.5 begrip van fiksie-tekste toon:

3.5.1 bespreek die hoofidee, intrige, ruimte, atmosfeer en karakters;

3.5.2 maak afleidings oor intrige en karakters;

3.8 omgewings-, kulturele en sosiale waardes in tekste identifiseer en bespreek:

3.8.2 stereotipes herken en bespreek en hoe dit geskep word;

3.11 relevante tekste kies en navorsingsvaardighede toepas om inligting in woordeboeke te verkry.

LU 4

SKRYF

Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

4.4 kennis van taal op verskeie vlakke toepas:

4.4.3 paragraafvlak:

√ skryf 'n kernsin en sluit relevante inligting in om 'n samehangende paragraaf te ontwikkel.

LU 5

DINK EN REDENEER

Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

5.1 taal gebruik om te dink en te redeneer:

5.1.3 onderskei tussen die voor- en nadele van iets en verduidelik dit;

5.3 inligting verwerk:

5.3.6 evalueer en maak gevolgtrekkings en verduidelik redes daarvoor;

5.4 taal gebruik om skeppend te dink:

5.4.1 vorm hipoteses oor die moontlike resultate of slot van 'n reeks stappe of gebeurtenisse;

5.4.5 ondersoek woordassosiasies en konsepte om uit 'n ander hoek na onderwerpe te kyk.

Memorandum

Aktiwiteit 1

a) Stillees.

b) (i) Hulle wou in die nag, terwyl Dommie slaap, van sy gans se vere gesteel het.

Leerders se antwoorde sal verskil.

Jy vra daarvoor of jy koop dit.

Asseblief.

(Baie) dankie.

Mens sê dankie, ekskuus en asseblief vir alle mense wanneer dit nodig is.

Aktiwiteit 2

a) Leerders se eie pogings.

2.3 Pligte, bywoorde, voornaamwoorde[3]

AFRIKAANS HUISTAAL

Graad 5

SO MAAK MENS

Module 8

PLIGTE; BYWOORDE; VOORNAAMWOORDE

Julle het reeds in ander leerareas (bv. Lewensoriëntering) kennis gemaak met die regte en pligte van leerders soos dit in ons land se grondwet opgeneem is. Dit is natuurlik baie belangrik dat julle van julle regte moet kennis dra. Dit is ewe belangrik dat julle ook moet weet wat julle pligte is. Ons het ook reeds heelwat geleer oor goeie maniere. Ons gaan daarby aansluit deur ook nou spesiale aandag te gee aan die pligte van leerders.

Dit beteken dat, hoewel julle bepaalde regte het waarna volwassenes moet omsien, julle ook bepaalde pligte het om na te kom. In graad 5 behoort elke leerder al te verstaan wat hierdie pligte is en watter gesindheid nodig is om daaraan uitvoering te gee.

AKTIWITEIT 1

OM NA TE DINK OOR LEERDERS SE PLIGTE

[LU 5.1.3]

Lees nou eers die volgende 12 pligte op die volgende bladsy met aandag deur: Jou opvoeder sal ekstra tyd toelaat sodat jy weer na die onderskeie pligte kan kyk en oor die betekenis daarvan kan dink.

[3]This content is available online at <http://cnx.org/content/m30210/1.1/>.

1. Ek moet luister, leer en bereid wees om opgevoed te word.
2. Ek moet grootmense respekteer en ondersteun.
3. Ek moet ander met waardigheid en respek behandel en ingestel wees om hulle regte te beskerm.
4. Ek moet ander toelaat en help om te kommunikeer.
5. Ek moet saam met ander onderrig word en hulle ook help om te leer.
6. Ek moet met ander saamwerk en 'n veilige omgewing verseker.
7. Ek moet verskille in ander mense waarneem, dit verdra en respekteer.
8. Ek moet toegang tot inligting hê en fluks werk.
9. Ek moet elke ander persoon as individu respekteer.
10. Ek moet bereid wees om opgevoed te word, saam te werk en met konsentrasie te luister.
11. Ek moet leer om ander se taalverskille te aanvaar.
12. Ek moet bereid wees om ander se kultuur en geloofsoortuigings te aanvaar, te respekteer en te help beskerm.

Figure 2.2

AKTIWITEIT 2

OM TAAL DENKEND VIR INTERPERSOONLIKE KOMMUNIKASIE TE GEBRUIK

[LU 2.1.1]

OM IDEES TE DEEL EN MENINGS TE LUG OOR MINDER BEKENDE ONDERWERPE [2.1.3]

OM BEURTE TE NEEM, BY DIE ONDERWERP TE HOU EN NA ANDER TE LUISTER [2.2.1]

Hier volg vyf vrae wat na die pligte verwys. Julle moet dit in julle groepe gaan bespreek (een vraag per groep). Maak jou eie aantekeninge van julle groeplede se gedagtes en standpunte. Na afloop van julle bespreking moet julle een persoon in julle groep aanwys wat aan die klas sal terugrapporteer.

Pligte 1 en 10: Is daar 'n verskil tussen leer en opvoeding?

Plig 2: Watter grootmense? En hoe?

Pligte 3 en 9: Wie is "ander"?

Pligte 5, 6 en 7: Hoe belangrik is "ek"? Wat beteken "saam"?

Pligte 11 en 12: Hoe verskil ander van my? Mag hulle verskil?

AKTIWITEIT 3

OM 'N PARAGRAAF UIT 'N KERNSIN TE ONTWIKKEL

[LU 4.4.3]

a) Soek enige EEN van die pligte uit waaroor jy graag iets wil sê. Skryf eers die plig in die spasie hieronder. Begin dan 'n nuwe paragraaf en skryf ten minste 60 woorde oor daardie plig. Dit kan meer as een paragraaf wees.

My plig:

b) Onthou om jou persoonlike spellys aan te vul.

AKTIWITEIT 5

OM VAN DIE VOORNAAMWOORD TE LEER

[LU 6.2.15]

a) Die persoonlike voornaamwoord

In graad het jy geleer dat 'n mens nie 'n persoon se naam aanmekaar herhaal as jy van hom/haar of met hom/haar praat nie. Dit is verkeerd om soos volg te praat:

Riaan vra of Riaan maar 'n toebroodjie kan kry, want Riaan is honger.

Dit moet wees:

Riaan vra of hy maar 'n toebroodjie kan kry, want hy is honger.

Vul die regte persoonlike voornaamwoorde in die volgende sinne in:

Die dominee kry swaar, want _ is nie juis fiks nie. Ons
sal _ moet help.

_ weet nie waar my potlood is nie.

Mamma is haastig, want _ is laat.

My sussie kruip weg en ek soek na _ .

Ons het ons teenstanders geklop, want _ was beter as
_.

(vii) "Danie en Fanie, _ moet opskud! Ek wil ry."

b) Die besitlike voornaamwoord

Dit is 'n woordjie wat aandui wie iets het of besit, byvoorbeeld:

Dit is haar boek; die boek is dus hare.

Vul die regte besitlike voornaamwoorde in die volgende sinne in:

Die klein hondjie het al _ melk gedrink; nou is _ magie vol.

Hulle het _ moses teëgekom toe hulle teen ons gespeel het..

Katinka het in die boom geklim en _ mooi rokkie geskeur.

Ek het Pappa belowe ek sal eers al _ skoolwerk doen.

(v) "Kinders, waarom is _ klere so vuil?"

c) Die vraende voornaamwoord

Dit vra altyd 'n vraag, byvoorbeeld:

Hoe laat is dit nou?

Verskaf die regte vraende voornaamwoorde in die volgende sinne:
(i) _ gaan ons huis toe?
(ii) Mensig! _ het so gemors?
(iii) _ is my pen?
(iv) _ het die skelm gehardloop?
_ is jou naam?
_ het jy dit reggekry?
_ een is myne?
_ het my boek gevat?
d) Die betreklike voornaamwoord
Jy het alreeds met die betreklike voornaamwoord gewerk, want in ‘n vorige module het jy sinne daarmee met mekaar verbind. Kom ons hersien dit weer deur die volgende sinne te voltooi:
Die pen _ Chris skryf, is rooi.
Die bed _ Makkie lê, is lekker sag.
Dit is ‘n bekommerde man _ _ vrou in die hospitaal is.
Erik sê die boek _ hy lees, is baie interessant.
Die vriende _ _ ek staatmaak, het my ondersteun.
Die oom _ daar loop, is my oupa.
d) ‘n Speletjie om af te sluit
Kyk hoeveel woorde jy in die volgende woordraaisel kan vind (slegs van links na regs en van bo na onder). Merk hulle in ‘n ligte kleur of omsirkel hulle met jou potlood.

E	B	C	Y	R	X	A	H	L	T	X	Z	O	M	V
E	A	B	F	G	E	E	R	B	I	E	D	L	K	R
R	Z	D	H	N	T	C	P	G	Q	Y	B	N	V	I
B	S	A	J	L	I	H	I	Y	R	Q	C	V	B	E
I	L	A	R	S	K	B	A	E	P	W	Z	R	D	N
E	R	N	A	G	E	R	E	G	T	M	E	S	F	D
D	P	D	L	V	T	W	O	S	P	A	E	W	K	E
C	S	E	O	R	L	I	Y	A	Z	N	L	R	L	L
G	R	T	A	I	K	B	E	C	D	I	J	S	M	I
E	Q	E	R	E	V	S	T	G	R	E	S	P	E	K
O	W	P	S	F	N	U	J	B	C	R	T	M	R	P
U	K	L	B	T	K	M	D	F	H	E	S	O	B	N
E	B	U	F	P	L	I	G	T	E	U	Z	N	D	F
R	X	T	K	S	V	O	Y	F	U	A	L	T	C	D
S	K	B	D	I	S	K	R	I	M	I	N	E	E	R

Table 2.15

WENK: Daar is 12 woorde.
Assessering
LU 2
PRAAT
Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ‘n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.

2.1 ervaringe, idees en inligting in verskillende kontekste vir verskillende teikengroepe en doeleindes oordra:

2.1.1 gebruik taal denkend vir interpersoonlike kommunikasie (soos: bespreek leerders se pligte);

2.1.3 deel idees en lug mening oor minder bekende onderwerpe en gebeurtenisse deur spekulasie en hipotese te gebruik;

2.1.4 beskryf gebeurtenisse, gee terugvoering en gee aanwysings op 'n logiese manier;

2.2 interaksievaardighede en –strategieë in groepsituasies gebruik:

2.2.1 neem beurte, hou by die onderwerp, stel relevante vrae, help die bespreking om te vloei en reageer met respek en empatie op ander se idees;

2.4 gepaste woorde en strukture vir verskillende doeleindes en teikengroepe gebruik:

2.4.4 identifiseer en bevraagteken diskriminerende taalgebruik.

LU 4

SKRYF

Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

4.4 kennis van taal op verskeie vlakke toepas:

4.4.3 paragraafvlak:

Skryf 'n kernsin en sluit relevante inligting in om 'n samehangende paragraaf te ontwikkel.

LU 5

DINK EN REDENEER

Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

5.1 taal gebruik om te dink en te redeneer:

5.1.3 onderskei tussen die voor- en nadele van iets en verduidelik dit;

5.3 inligting verwerk:

5.3.6 evalueer en maak gevolgtrekkings en verduidelik redes daarvoor;

5.4 taal gebruik om skeppend te dink:

5.4.1 vorm hipoteses oor die moontlike resultate of slot van 'n reeks stappe of gebeurtenisse;

5.4.5 ondersoek woordassosiasies en konsepte om uit 'n ander hoek na onderwerpe te kyk.

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.1 met woorde werk:

6.1.1 skep eie persoonlike spellys;

6.1.2 toon kennis van die kompleksiteit van alfabetiese volgorde waar die orde volgens die eerste letter gegee word;

6.1.4 gebruik skryftekens (kappie, deelteken, koppelteken, afkappingsteken) doeltreffend in alledaagse woorde;

6.1.6 gebruik hoofletters korrek;

6.2 met sinne werk:

6.2.11 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse selfstandige naamwoorde, asook getal, geslag en verkleinwoorde;

6.2.14 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse bywoorde (tyd, wyse, plek);

6.2.15 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse voornaamwoorde (persoonlik, besitlik, vraend, betreklik.

Memorandum

Aktiwiteit 1

Leerders lees en oordink.

Aktiwiteit 2

Pligte 1 en 10: Ja. Om te leer beteken om nuwe kennis of vaardighede op te doen. Opvoeding sluit ook die gesindhede, houdings, optrede, gedrag, maniere, netheid, taalgebruik, ens. in. (Die leerders kan nog meer noem).

Plig 2: Alle grootmense, maar gee geleentheid dat leerders die volgende spesifiseer: ouers, grootouers, opvoeders, bejaardes, gestremdes.

Pligte 3 en 9: Elke ander persoon – nie net maats, bekendes of familielede nie.

Pligte 5, 6 en 7: "Ek" is wel belangrik, maar nie ten koste van ander nie. Wees onselfsugtig. Met "saam" word bedoel: saam met ander / nie net jy alleen nie / nie net jou eie belange dien nie / ook in ander belangstel, ens.

Pligte 11 en 12: Hulle verskil van my ten opsigte van taal, velkleur, gewoontes, godsdiens en kultuur, maar ook ten opsigte van talente, vermoë, belangstellings, opinie, ens.

Natuurlik mag ander van my verskil en ek moet die verskille aanvaar. Ek moenie van ander verwag om soos ek te wees, doen of dink nie.

Aktiwiteit 3

a) Leerders se eie skryfwerk.

b) Aanvulling van persoonlike spellys.

Aktiwiteit 4

Leerders op skool moet fluks werk. (wanneer / hoe / waar)

Ons werk hier met almal saam. (wanneer / hoe / waar)

Francis sal altyd ander mense respekteer. (wanneer / hoe / waar)

Mieke lag saggies vir die snaakse outjie. (wanneer / hoe / waar)

Versigtig wees vir dié een!

e) My pa sit altyd daar op sy stoel. (wanneer / hoe / waar)

Aktiwiteit 5

a) (i) hy

hom

Ek

sy

haar

ons ; hulle

julle

b) (i) sy; sy

hulle

haar

my

julle

c) (i) Wanneer

Wie

Waar

Waarheen

Wat

Hoe

Watter

Wie

d) (i) waarmee

waarop

wie se

waarin / waaruit

op wie

wat

Chapter 3

Kwartaal 3

3.1 Informatiewe tekste[1]

AFRIKAANS HUISTAAL

Graad 5

DIE ETE EN DIE ETER

Module 9

INFORMATIEWE TEKSTE

AKTIWITEIT 1

OM DIE HOOF- EN ONDERSTEUNENDE GEDAGTES IN 'N INFORMATIEWE TEKS TE IDENTIFISEER

[LU 3.9.1]

Die volgende leesstuk is vir stillees bedoel. Wanneer jy dit klaar gelees het, moet jy probeer om die hoofgedagte in die stuk in een sin te skryf.

ONS EET SAAM

Gewoonlik is aandete die hoofmaaltyd vir die lede van 'n huisgesin. In ons moderne, gejaagde tyd is dit egter nie altyd moontlik om al die gesinslede gelyktydig aan tafel te hê nie. Redes daarvoor kan byvoorbeeld wees dat ouers soms laat werk of kinders moet 'n geleentheid by die skool bywoon.

Om te eet terwyl jy televisie kyk, moet die uitsondering eerder as die reël wees. Die ideaal is dat almal saam sal aansit, die televisie sal afskakel en mekaar se geselskap sal geniet terwyl geëet word. Dit het natuurlik wonderlike voordele: elkeen kan vertel hoe sy of haar dag verloop het en jy kan sommer hoor wat met die ander gedurende die dag gebeur het. Verder kry jy die wonderlike geleentheid om by jou ouers te leer wat goeie tafelmaniere is sonder dat daar met jou geraas word oor wat jy verkeerd doen – solank jy net gewillig is om te leer wat reg is! Weet jy hoe om tafel te dek? Help jy ooit opruim na ete?

Die verdere voordeel is natuurlik dat kos baie lekkerder smaak as daar 'n gemoedelike atmosfeer om die tafel heers.

HOOFGEDAGTE

b) Aan water redes kan jy dink waarom 'n gesin nie gereeld saam aan tafel eet nie?

So maak mens aan tafel

'n Mens leer jou hele lewe lank. Wanneer jy nog jonk is, is daar meer om te leer, omdat daar meer dinge is wat jy nie weet nie of wat jy nog nie kan doen nie. Jy leer by die huis en jy leer by die skool, maar jy leer ook op ander plekke. Iets wat ons maar liewer moet leer terwyl ons nog jonk is, is goeie tafelmaniere. Miskien eet jy eendag saam met jou ouers of maats by 'n restaurant of 'n hotel. Watter vurk of mes of lepel gebruik jy vir die verskillende geregte? Iemand gaan beslis raaksien hoe jy jou aan tafel gedra en dan gaan dié persoon iets oor jou te sê hê. Kom ons maak seker dat dit iets moois sal wees. Aktiwiteit 1.2 sal ons daarmee kan help.

[1] This content is available online at <http://cnx.org/content/m26293/1.1/>.

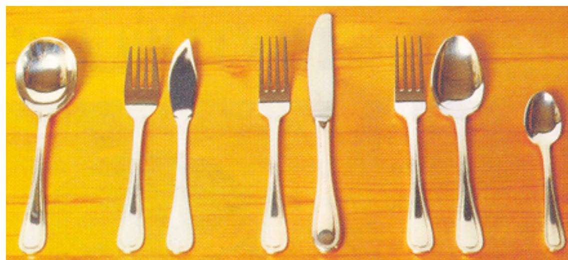

Figure 3.1

AKTIWITEIT 2

OM VRAE VIR 'N ONDERHOUD OP TE STEL

[LU 5.2.1]

Jy gaan met iemand van jou keuse 'n onderhoud voer oor tafelmaniere. Voordat jy daarby kom, probeer om eers minstens vyf van jou eie vrae op 'n los vel papier te skryf. Al die vrae moet oor tafelmaniere handel, byvoorbeeld: Hoe behoort mens aan tafel te sit? Hoe kou 'n mens? ensovoorts.

Wanneer julle daarmee klaar is, sal julle opvoeder toesien dat julle in groepe van so vier of vyf elk verdeel. Sit koppe bymekaar en kyk of julle saam 'n lys van tien vrae oor tafelmaniere kan saamstel. Maak kort aantekeninge van almal se idees sodat jy jou eie lysie van vyf vrae kan aanvul.

Skryf nou die tien vrae onder mekaar neer. Nommer hulle (a) tot (j).

AKTIWITEIT 3

OM 'N ONDERHOUD TE GERBRUIK OM INLIGTING TE VERKRY

[LU 5.2.2]

Reël 'n onderhoud met 'n volwasse persoon (verkieslik jou ma) ten minste twee dae vooruit. Sê vir haar waaroor die onderhoud gaan en hoeveel vrae jy het om vir haar te vra. Indien sy dit verkies, kan jy die vrae vir haar vooruit gee sodat sy kan weet wat jy gaan vra. Kom met haar ooreen ongeveer hoe lank die onderhoud sal duur (onthou, jy moet aantekeninge van haar antwoorde maak!) en wanneer dit sal plaasvind.

Wanneer jy die onderhoud voer, moet jy sorg dat jy jou potlood en skoon bladsye om aantekeninge te maak gereed het. Hou jou aantekeninge kort; jy kan later langer sinne skryf.

AKTIWITEIT 4

OM INLIGTING TE ORGANISEER

[LU 4.2.2]

Skryf die antwoorde wat jy gekry en aangeteken het in netjiese volsinne oor.

Merk hulle bv. (a) tot (k).

AKTIWITEIT 5

OM TERUGVOERING EN AANWYSINGS OP 'N LOGIESE MANIER TE GEE

[LU 2.1.4]

OM ONDERHOUDE AS 'N MANIER OM INLIGTING TE KRY, TE BESPREEK [5.2.3]

Julle behoort nou oor genoeg kennis van tafelmaniere te beskik om daaroor te kan praat.

Kies twee van jou antwoorde en verduidelik dit aan die klas. Probeer om nie te herhaal wat een van jou klasmaats reeds gesê het nie.

Vertel vir die klas watter nuwe kennis jy oor tafelmaniere opgedoen het.

Hou 'n klasbespreking oor hoe julle die onderhoud ervaar het.

Het jy al die inligting gekry wat jy gesoek het?

Was dit maklik / moeilik om die antwoorde aan te teken?

Kon jy jou aantekeninge in sinne omskep?

Is daar beter maniere om ‘n onderhoud te voer?

AKTIWITEIT 6

OM GEBALANSEERDE EN OPBOUENDE TERUGVOERING TE GEE

[LU 2.2.2]

OM SENSITIEF TE WEES VIR ANDER SE GEVOELENS TYDENS BESPREKINGS [LU 2.2.4]

Julle opvoeder sal julle in vier groepe verdeel en een van die volgende onderwerpe aan elke groep toeken:

‘n Braai

‘n Deftige aansitete

Die daaglikse gesinsmaaltyd

‘n Verjaarsdagpartytjie

Figure 3.2

Die volgende aspekte moet aandag kry tydens julle bespreking:

Hoe word die tafel voorberei?

Watter eetgerei word gebruik?

Word opskepskottels gebruik?

Watter soort versierings pas by die ete?

Maak aantekeninge van julle menings en wys ‘n groeplid aan wat aan die klas terugvoering sal gee.

AKTIWITEIT 7

OM VERSKILLENDE PERSPEKTIEWE OP BEKENDE ONDERWERPE TE ONTWIKKEL

[LU 5.1.4]

FLIEK EN SPRINGMIELIES

As ‘n mens na openbare vermaaklikheidsplekke soos flieks en teaters gaan, is dit natuurlik die heel beste om eers by die huis klaar te eet en te drink en glad nie eet- of drinkgoed in so ‘n plek in te neem nie. Aan die ander kant het dit al deel van ons “fliekkultuur” geword om allerhande lekkernye soos springmielies, lekkers en koeldrank in die fliek te eet. Daar is nie juis iets mee verkeerd nie, solank ons maar net ons maniere ken en toepas. Lees bietjie wat met Corrie-hulle gebeur het en beantwoord dan die twee vrae.

Dis Saterdagoggend. Corrie (11), haar vriendin Marné (10) en haar boetie Gys (14) is al vroeg by die winkelsentrum waar al die flieks is. Hulle sien baie daarna uit om die fliek te sien wat handel oor die avonture van Spiderman en is sommer haastig om hulle kaartjies te koop. Gys hou hulle drie se kaartjies in sy sak en dan maak hulle eers ‘n draai by die toonbank met snoeperye. Hulle koop elkeen ‘n houer met springmielies, ‘n lekker yskoue koeldrank en ‘n sjokolade en gaan neem dan hulle sitplekke in.

Sommige van die voorprogramme en advertensies is baie snaaks en dan skaterlag hulle. Intussen werk hulle hande heen-en-weer tussen houer en mond soos hulle aan die springmielies smul. Dis tog te lekker,

maar hulle onthou ook om nie te mors nie, want Mamma sê as jy mors, moet ander mense weer daar kom skoonmaak. Hulle is geleer om nie morsjorse te wees nie. Corrie is ook nou lus vir haar sjokolade en haal die papier versigtig af sodat die gekraak daarvan nie die ander fliekgangers om haar steur nie. Daar is nogal baie kinders in die fliek en almal is rustig. Dié wat gesels, praat op gedempte toon. Uiteindelik begin die Spiderman-film en die drietal skuif opgewonde reg.

‘n Paar minute nadat die fliek begin het, word die rustige atmosfeer meteens versteur deur ‘n paar jong seuns en meisies wat taamlik luidrugtig binnekom. Hulle soek in die donker na hulle sitplekke en moet verby ander mense skuur om by hulle plekke te kom. Hulle sit twee rye voor ons drie maats.

Dis sommer gou duidelik dat hierdie laatkommers nie juis respek vir andere se regte het nie. Hulle trap met hulle voete teen die rugleunings voor hulle en praat sommer hard! Hulle krap raserig in die houers met springmielies en laat lekkergoedpapiere kraak. Later skiet hulle springmielies in die lug op sodat dit ver van hulle af op ander mense val ....

Wel, die gevolg van hulle aanstootlike gedrag was dat die bestuurder die vertoning tydelik gestaak het en hulle gevra het om die teater te verlaat. Wat ‘n skande!

a) Skryf ‘n paragraaf van drie sinne oor hoe mens jou in ‘n fliek behoort te gedra.

b) Wat dink jy van die laatkommers se optrede? Was hulle ...

	Ja	Nee
bedagsaam?		
vriendelik?		
onbeskof?		
goedgemanierd?		

Table 3.1

As daar nog iets is wat julle van goeie tafelmaniere behoort te weet, maar wat nog nie genoem is nie, sal julle opvoeder julle daarvan kan vertel. Dit kan nogal interessant wees.

Noudat jy meer weet oor goeie tafelmaniere, moet jy jou kennis gaan toepas. Die beste is om van goeie maniere ‘n gewoonte te maak. Wys vir jou gesinslede en ander familie dat jy weet ... so maak mens aan tafel!

KONTROLELYS(moet saam deur die groeplede ingevul word)Merk die toepaslike kolom		
Almal in die groep het vrae vir die onderhoud voorgestel.	Ja	Nee
Ons het ‘n deeglike bespreking oor die voorgestelde vrae gehou.	Ja	Nee
Ons het na mekaar geluister en mekaar kans gegee om te praat sonder om mekaar te onderbreek.	Ja	Nee

continued on next page

Ons kon die inligting wat ons tydens die onderhoud aangeteken het, in goeie sinne neerskryf.	Ja	Nee
Ons het nuwe kennis oor tafelmaniere opgedoen.	Ja	Nee
Ons het alreeds begin om van hierdie nuwe kennis tuis toe te pas.	Ja	Nee

Table 3.2

Taalstruktuur en -Gebruik

Nog meer oor die Selfstandige Naamwoord

In ‘n voige module het jy meer oor die selfstandige naamwoord geleer en veral aandag gegee aan verkleinwoorde en getal (enkelvoud en meervoud). Nog iets wat ons oor selfstandige naamwoorde kan leer, is dat baie van hulle ook ‘n geslagsvorm het, m.a.w. ‘n manlike en vroulike vorm. Jy sal dalk die meeste van hulle ken, maar jy moet tog versigtig wees met die spelling daarvan.

AKTIWITEIT 8

OM MEER VAN GESLAGSVORME TE LEER

[LU 6.2.11]

Voltooi die tabel hieronder. Gebruik jou woordeboek as jy twyfel oor die korrekte spelling.

MANLIK	VROULIK
1. haan	hen
2. bul	
3.	verskalf
4.	skoonsuster
5. bruidegom	
6. buurman	
7.	dame
8. koning	
9. sanger	
10. skrywer	
11.	merrie
12.	teef
13.	wyfie
14.	beoordelares
15.	inspektrise

Table 3.3

Assessering

LU 2

PRAAT

Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ‘n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.

2.1 ervaringe, idees en inligting in verskillende kontekste vir verskillende teikengroepe en doeleindes oordra:

2.1.1 gebruik taal denkend vir interpersoonlike kommunikasie (soos: bespreek leerders se pligte);

2.1.3 deel idees en lug mening oor minder bekende onderwerpe en gebeurtenisse deur spekulasie en hipotese te gebruik;

2.1.4 beskryf gebeurtenisse, gee terugvoering en gee aanwysings op 'n logiese manier;

2.2 interaksievaardighede en –strategieë in groepsituasies gebruik:

2.2.1 neem beurte, hou by die onderwerp, stel relevante vrae, help die bespreking om te vloei en reageer met respek en empatie op ander se idees;

2.4 gepaste woorde en strukture vir verskillende doeleindes en teikengroepe gebruik:

2.4.4 identifiseer en bevraagteken diskriminerende taalgebruik.

LU 3

LEES EN KYK

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

3.1 'n verskeidenheid fiksie- en nie-fiksietekste vir verskillende doeleindes lees:

3.1.1 lees onafhanklik deur 'n verskeidenheid lees- en begripstrategieë gepas vir verskillende doeleindes te gebruik;

gebruik vroeëre kennis of tekstuele leidrade om betekenis vas te stel en afleidings te maak;

voer luidlees duidelik uit en pas leesspoed volgens doel en gehoor aan;

3.5 begrip van fiksie-tekste toon:

3.5.1 bespreek die hoofidee, intrige, ruimte, atmosfeer en karakters;

3.5.2 maak afleidings oor intrige en karakters;

3.8 omgewings-, kulturele en sosiale waardes in tekste identifiseer en bespreek:

3.8.2 stereotipes herken en bespreek en hoe dit geskep word;

3.11 relevante tekste kies en navorsingsvaardighede toepas om inligting in woordeboeke te verkry.

LU 4

SKRYF

Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

4.4 kennis van taal op verskeie vlakke toepas:

4.4.3 paragraafvlak:

√ skryf 'n kernsin en sluit relevante inligting in om 'n samehangende paragraaf te ontwikkel.

LU 5

DINK EN REDENEER

Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

5.1 taal gebruik om te dink en te redeneer:

5.1.3 onderskei tussen die voor- en nadele van iets en verduidelik dit;

5.3 inligting verwerk:

5.3.6 evalueer en maak gevolgtrekkings en verduidelik redes daarvoor;

5.4 taal gebruik om skeppend te dink:

5.4.1 vorm hipoteses oor die moontlike resultate of slot van 'n reeks stappe of gebeurtenisse;

5.4.5 ondersoek woordassosiasies en konsepte om uit 'n ander hoek na onderwerpe te kyk.

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.1 met woorde werk:

6.1.1 skep eie persoonlike spellys;

6.1.2 toon kennis van die kompleksiteit van alfabetiese volgorde waar die orde volgens die eerste letter gegee word;

6.1.4 gebruik skryftekens (kappie, deelteken, koppelteken, afkappingsteken) doeltreffend in alledaagse woorde;

6.1.6 gebruik hoofletters korrek;

6.2 met sinne werk:

6.2.11 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse selfstandige naamwoorde, asook getal, geslag en verkleinwoorde;

6.2.14 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse bywoorde (tyd, wyse, plek);

6.2.15 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse voornaamwoorde (persoonlik, besitlik, vraend, betreklik.

Memorandum

Aktiwiteit 1

a) Dis belangrik dat 'n gesin tyd maak om saam aan tafel te wees en mekaar se geselskap te geniet.

b) Leerders gee verskeidenheid redes.

Aktiwiteit 2

Elke leerder skryf eie vrae neer.

Aktiwiteit 3

Onderhoude.

Aktiwiteit 4

Antwoorde in volsinne.

Aktiwiteit 5

Mondeling.

Aktiwiteit 6

Groepbesprekings en terugvoering.

Aktiwiteit 7

a) Elke leerder se paragraaf bestaande uit drie sinne.

b) Eie menings.

	Ja	Nee
bedagsaam?		$\surd$
vriendelik?		$\surd$
onbeskof?	$\surd$	
goedgemanierd?		$\surd$

Table 3.4

Taalstruktuur en -gebruik

Alle aktiwiteite wat betrekking het op Leeruitkoms 6 moet slegs as voorbeelde beskou word. Dit word aanbeveel dat die opvoeder self meer aktiwiteite / voorbeelde byvoeg, aangesien dié wat in die module voorkom nie as noodwendig voldoende beskou behoort te word nie.

Aktiwiteit 8

MANLIK	VROULIK
1. haan	hen
2. bul	koei
3. bulkalf	verskalf
4. swaer	skoonsuster
5. bruidegom	bruid
6. buurman	buurvrou
7. heer / meneer	dame
8. koning	koningin
9. sanger	sangeres
10. skrywer	skryfster
11. hings	merrie
12. reun	teef
13. mannetjie	wyfie
14. beoordelaar	beoordelares
15. inspekteur	inspektrise

Table 3.5

3.2 Oor werkwoorde en nog meer[2]

AFRIKAANS HUISTAAL

Graad 5

DIE ETE EN DIE ETER

Module 10

OOR WERKWOORDE EN NOG MEER

Die Werkwoord

Om werkwoorde te verstaan en uit te ken is nogal maklik. In 'n volledige sin is daar altyd minstens een werkwoord. Die werkwoord dui die aksie aan. Ons kan werkwoorde dus uitken as doenwoorde.

AKTIWITEIT 1

OM HOOFWERKWOORDE, HULPWERKWOORDE EN DEELWOORDE KORREK TE GEBRUIK [LU 6.2.12]

a) Soek die werkwoorde in die volgende paragraaf en merk hulle in kleur:

Langs die pad sien die dominee hulle. Hy gryp die jongste suster aan die hand, en daar sit hy ook vas! Dommie stap net vinnig aan en die dominee volg die drie meisies in die tou. Dit gaan maar swaar met hom, want hy is nie juis fiks nie.

b) Hulpwerkwoorde: Julle weet alreeds dat daar drie hooftye is, naamlik teenwoordige, verlede en toekomende tyd. In die paragraaf hierbo is al die werkwoorde in die teenwoordige tyd geskryf. Kom ons neem die eerste sin as voorbeeld:

Langs die pad sien die dominee hulle.

Verlede tyd: Langs die pad het die dominee hulle gesien.

Toekomende tyd: Langs die pad sal die dominee hulle sien.

[2]This content is available online at <http://cnx.org/content/m30213/1.1/>.

Ons noem het ‘n hulpwerkwoord, want hy help om die werkwoord sien na die verlede tyd te verander. Die werkwoord kry dan ge- vooraan.

Die woord sal is ook ‘n hulpwerkwoord, want hy help om die

werkwoord _ na die _ tyd te verander.

Voltooi die volgende sinne deur die regte vorm van die werkwoord neer te skryf en waar dit nodig is ook die hulpwerkwoord in te vul.

Gisteraand na ete _ ek Mamma _ (help) om die tafel af te dek.

Die skole _ volgende week _ (sluit) vir die vakansie.

Wie _ my potlood se punt _ (breek)?

Juffrou _ môre besluit wie die prys _ (wen).

Deelwoorde: Dit is woorde wat afgelei word van werkwoorde en wat eindig op

-end of –ende in die teenwoordige tyd, soos:

Kinders wat speel, is spelende kinders.

Juffrou knik goedkeurend met haar kop.

As die werkwoord op –n eindig, eindig die deelwoord op –d(e), byvoorbeeld:

Hy is siende blind (hy is baie onoplettend).

Die _ leeu storm op sy prooi af. (brul)

Die _ kinders is baie vrolik. (lag)

Ek hou nie van _ voete nie. (sleep)

Die _ baba moenie gesteur word nie. (slaap)

Kyk of jy die volgende een kan regkry!

(v) Die kampioen is _ toegejuig. (staan)

Skryftekens

Daar is vier skryftekens wat julle reg moet kan gebruik, want dis baie belangrik om korrek te kan spel, naamlik:

die kappie ˆ

die deelteken ..

die koppelteken –, en

die afkappingsteken ’.

Julle het alreeds kennis gemaak met die afkappingsteken toe ons vroeër met meervoude gewerk het. Nou gaan ons meer leer oor die ander drie skryftekens.

AKTIWITEIT 2

OM LEESTEKENS (KAPPIE, DEELTEKEN, KOPPELTEKEN, AFKAPPINGSTEKEN) KORREK TE GEBRUIK [LU 6.1.4]

OM KORREKTE WOORDVERDELINGS TE HERKEN [LU 6.1.7]

Moenie vergeet van jou persoonlike woordelys op die laaste bladsy nie.

a) Die kappie

Woorde met ‘n kappie word in die volgende gevalle gebruik om die besondere klank van die klinker aan te dui. Dit dui meestal in oop lettergrepe die besondere lang e-klank in Afrikaanse woorde aan, byvoorbeeld:

affêre, bêre, blêr, êrens, hê, kêrel, kwêvoël, lê, lêer, liniêr, nêrens, rêrig, sê, skêr.

Ons kry dit ook in betekenisse soos die volgende:

As ons nie nou gou maak nie, is daar pêre (moeilikheid).

Ek het op my stêre geval (op my boude).

Moet hom nie so têre (terg) nie.

Probeer die woorde hierbo met ‘n kort e-klank uitspreek. Jy sal agterkom dat dit nie reg klink nie.

Reël: Wanneer die e-klank in Afrikaans ‘n lang, oop klank is, kry dit ‘n kappie op. Die lettergreep met die e is oop, naamlik

bê-re kê- rel rê-rig

LET WEL: Die kappie word gewoonlik nie in geslote lettergrepe gebruik nie, byvoorbeeld:

kers, perd, pens stert, pers, ver, werd, ensovoorts.

MAAR: blêr en skêr, want ons kan dit verbuig tot blêrende en skêre waar die lettergreep oop is.

(i) Ons kry die kappie ook by oop lettergrepe in slegs ‘n paar Afrikaanse woorde wat ‘n i-, o-, en u-klank het, byvoorbeeld:

wîe (wigge), môre(more), sôre (sorg), brûe (brugge).

(ii) Spreek nou die volgende woorde hardop uit. Watter verskil maak die kappie aan die uitspraak?

se (Piet se boek) sê

leer lêer

tere têre

wie wîe (wig)

(iii) Skryf die volgende woorde oor en plaas die kappie op die regte klinker:

populere	
rerig	
dissiplinere	
miljoener	
affere	
rue	
bedleend	
aikona	
bogom	
primere	
ietermago	
militere	

Table 3.6

b) Die deelteken

‘n Deelteken doen presies wat dit sê: dit toon altyd ‘n lettergreepverdeling aan.

Toon nou die lettergreepverdeling met ‘n skuins potloodstrepie (/) aan.

breër hoë vlieë

oë treë voëltjie

knieë geëet geleë

vroeër oorloë ongeërg

seël moeë vlieënde

spieël droë seëvier

c) Die koppelteken

(i) ‘n Koppelteken word gebruik waar dieselfde woorde herhaal word, soos in:

gou-gou speel-speel nou-nou lag-lag

hoes-hoes staan-staan fluit-fluit twee-twee

(ii) ’n Koppelteken word ook gebruik om verwarring uit te skakel, byvoorbeeld:

na-aap buite-om poot-uit bek-af (neerslagtig)

raad-op pronk-ertjie bo-oor been-af (verlief)

(iii) Daar is ook ander woorde wat met koppeltekens geskryf word, byvoorbeeld:

pa-hulle A-groep graad 5-klas X-strale

Oom Jan-hulle Suid-Afrika Wes-Kaap

Kyk of jy nou nog vyf koppelwoorde kan byvoeg.

(iv) Die koppelteken word ook gebruik wanneer ons ‘n langerige woord aan die einde van ‘n reël breek. Dit behoort slegs aan die einde van ‘n lettergreep gedoen te word. Die volgende is voorbeelde:

voor-beelde of voorbeel-de
tafel-maniere of tafelma-niere
tele-visie of televi-sie
gesins-lede
letter-greep
koppel-woord
d) Die afkappingsteken
Julle het alreeds in ‘n vorige module kennis gemaak met die afkappingsteken toe ons met meervoude gewerk het . Kom ons kyk weer daarna.
Ons kan sê die afkappingsteken is ‘n “hoë komma”. Dit word veral gebruik om te wys dat ‘n klank of klanke afgekap (weggelaat) is. ‘n Afkappingsteken word ook ‘n apostroof genoem; in Engels ken julle dit as ‘n “apostrophe”. Voorbeelde is die volgende:
g’n (Hy het g’n plesier nie).
daar’s (Daar’s niks geld in my sak nie). Dit word in spreektaal of dialoog gebruik en nie in formele tekste nie.
hy’t (Ons weet hy’t dit gedoen). Ook slegs aanvaarbaar in spreektaal of dialoog.
Kan jy nog ‘n paar in sinnetjies gebruik? Probeer.
(ii) Die afkappingsteken word ook gebruik by sommige meervoudsvorme (sien Aktiwiteit 1(c) en verkleinwoorde. Die volgende is voorbeelde:
Meervoudsvorm: a’s : Die woord “saam” het twee a’s.
Hugo’s : Die Hugo’s is ons bure.
Verkleinwoorde: a’tjie b’tjie Hugo’tjie
Kan jy aan nog voorbeelde dink? Skryf dit neer.
aktiwiteit 3
om die idiomatiese uitdrukkings te leer en te gebruik [lu 6.4.6]
om metaal te gebruik [lu 6.6.1]
a) Leer die volgende idiome en probeer om dit in jou mondelinge aanbiedings en skryfwerk te gebruik:

IDIOOM	BETEKENIS
Hy eet soos ‘n wolf.	(i) Hy eet gulsig.
Sy eet met lang tande.	(ii) Sy eet teësinnig (is nie lus vir die kos nie).
As die muis dik is, is die koring bitter.	(iii) As iemand genoeg geëet het, is die lekkerste kos nie meer so lekker nie.
Die ou perd eet genadebrood.	(iv) Die ou perd kan nie meer werk nie, maar sy baas sorg steeds vir hom.

Table 3.7

b) Probeer uitvind wat die volgende idiome beteken en skryf die betekenis neer:
(i) Sy oë is groter as sy maag.
(ii) Hy hou sy lyf aasvoël.
(iii) As die kos koud word, word die vrou warm.
(iv) Hy is gou by die bak, maar lui by die vak.
AKTIWITEIT 4
OM DIE LYDENDE EN BEDRYWENDE VORM KORREK TE LEER GEBRUIK
[LU 6.2.7]
OM METATAAL TE GEBRUIK [LU 6.6.1]
Wanneer ons skryf of praat, gebruik ons gewoonlik die bedrywende (aktiewe) vorm, byvoorbeeld: Sy lees die boek.

Soms kan dit egter verwarrend wees om die bedrywende vorm te gebruik en sal ons woorde duideliker wees as ons liewers die lydende vorm gebruik. Kyk byvoorbeeld na die volgende sin – dit is in die bedrywende vorm geskryf:

Die kind wat die hond gebyt het, is siek.

Dis glad nie duidelik wie gebyt het nie. Dit sal in hierdie geval baie duideliker wees om die sin in die lydende vorm te skryf, naamlik:

Die kind wat deur die hond gebyt is, is siek.

Kyk nou mooi na die volgende eenvoudige voorbeeldsinne:

Bedrywende vorm	Lydende vorm
Sy lees die boek.Sy het die boek gelees.Lees sy die boek?Het sy die boek gelees?	Die boek word deur haar gelees.Die boek is deur haar gelees.Word die boek deur haar gelees?Is die boek deur haar gelees?

Table 3.8

a) Skryf die volgende sinne in die lydende vorm:

Gys koop die kaartjies.

Vanessa het die glas gebreek.

Bestel jou pa die koffie?

Het die kat ‘n duif gevang?

b) Skryf die volgende sinne in die bedrywende vorm:

Die rots word deur die sterk man opgetel.

Die springmielies is deur Corrie opgeëet.

Word die regte vurk deur jou gebruik?

Is die tafel deur jou gedek?

Assessering

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.1 met woorde werk:

6.1.1 skep eie persoonlike spellys;

6.1.2 toon kennis van die kompleksiteit van alfabetiese volgorde waar die orde volgens die eerste letter gegee word;

6.1.4 gebruik skryftekens (kappie, deelteken, koppelteken, afkappingsteken) doeltreffend in alledaagse woorde;

6.1.6 gebruik hoofletters korrek;

6.2 met sinne werk:

6.2.11 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse selfstandige naamwoorde, asook getal, geslag en verkleinwoorde;

6.2.14 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse bywoorde (tyd, wyse, plek);

6.2.15 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse voornaamwoorde (persoonlik, besitlik, vraend, betreklik.

Memorandum

Aktiwiteit 1

a) sien gryp sit stap volg gaan is

b) sien ; toekomende tyd

(i) het ; gehelp

(ii) sal ; sluit

(iii) het ; gebreek
(iv) sal ; wen
c) (i) brullende
laggende
slepende
slapende
staande
Aktiwiteit 2
a) (iii) populêre
rêrig
dissiplinêre
miljoenêr
affêre
rûe
bedlêend
aikôna
bôgom
primêre
ietermagô
militêre
b) bre/ër ho/ë vlie/ë
o/ë tre/ë vo/ël/tjie
knie/ë ge/ëet ge/le/ë
vroe/ër oor/lo/ë on/ge/ërg
se/ël moe/ë vlie/ën/de
spie/ël dro/ë se/ë/vier
c) (iii) Eie voorbeelde
d) (i) Eie voorbeelde
(ii)Eie voorbeelde
Aktiwiteit 3
a) (i) Hy wil altyd meer kos hê as wat hy kan opeet.
Hy vertrek sodra hy klaar geëet het.
As die kos gereed is en die mense kom nie eet nie, word die vrou kwaad.
Hy eet graag, maar is lui om te werk.
Aktiwiteit 4
a) (i) Die kaartjies word deur Gys gekoop.
Die glas is deur Vanessa gebreek.
Word die koffie deur jou pa bestel?
Is 'n duif deur die kat gevang?
b) (i) Die sterk man tel die rots op.
Corrie het die springmielies opgeëet.
Gebruik jy die regte vurk?
Het jy die tafel gedek?
Verwerkte uittreksel uit:
Goeie maniere en etiket – Emsie Schoeman

Dis belangrik dat 'n mens mooi eet. Nie net ter wille van jou selfrespek nie, maar ook ter wille van mense wat saameet en regtig nie wil hoor hoe ander hulle sop eet of praat met 'n mond vol kos nie. Daar word gesê dat dit die ware toets vir 'n fyn opgevoede mens is: al is hy alleen, bly sy tafelmaniere asof hy aan 'n koningstafel eet.

'n Mens wil aan tafel lekker ontspan, en dis reg so. As kinders van kleins af geleer word om reg te eet, word dit deel van hulle en sal hulle hul nooit in enige geselskap hoef te skaam vir die tafelmaniere wat hulle

tuis geleer het nie. Kinders moet tuis só leer eet dat hulle in ‘n hotel of restaurant of by ‘n formele banket sal weet wat om te doen.

Dek byvoorbeeld nou en dan vir groter kinders deftig tafel, met ‘n viergangmaaltyd en al die fyner dinge wat daarmee saamgaan, byvoorbeeld ‘n vrugtekelkie as voorgereg, daarna sop en ‘n hoofgereg, en kaas as nagereg. So sal hulle leer hoe om alle tafelgereedskap te hanteer. Wissel die manier van dek af: die klein messie een keer regs, net buitekant die groot mes, en dan weer op die kleinbordjie. Laat hulle saam doen en kook. Dit kan ‘n heerlike gesinsgedoente afgee.

‘n Gesin moet minstens een maaltyd per dag rustig saam eet, sodat hulle kan lag en gesels. Kinders leer só van hul ouers dat lede van ‘n gesin mekaar oor hul dag se bedrywighede moet uitvra, die atmosfeer aan ‘n eettafel ontspanne en gesellig moet wees en dat die kos geniet moet word. Seuns kan agter hul stoele wag totdat die ouers eers sit en ‘n seun moet leer om sy ma se stoel vir haar uit te trek en te help instoot voordat hyself gaan sit.

Dit bly ‘n goeie gewoonte om ‘n kort tafelgebed te doen sodra almal sit en net voordat die ete begin. Kinders kan ook beurte kry om die tafelgebed te doen.

Die gebruik van eetgerei

Daar word nie met tafelgereedskap op die tafel gespeel nie.

Mes en vurk word nie soos ‘n potlood vasgehou nie, maar met die hef onder die hand en die wysvinger uit òp die hef om te kan vasdruk en sny.

In die geval van sop of nagereg word die lepel of teelepel wel soos ‘n potlood vasgehou, met die hef tussen die duim en voorvinger deur.

(L.W. Kinders is geneig om eetgerei by die hef te omklem, d.w.s. om die hef in die palm van die hand toe te vou. Dit is natuurlik verkeerd.)

Die vurk mag nie met die linkerhand omgekeer word om rys of ertjies mee te eet nie. ‘n Stukkie vleis of aartappel kan onder gesit word as basis om die rys op die vurk te hou. As geëet word met die vurk in die linkerhand en die mes in die regterhand, bly die vurk se tande na onder.

Dis reg om, wanneer daar niks is om te sny nie, die vurk in die regterhand te neem met die tande na bo, en so met die vurk alleen te eet. Kos word na die mond gelig; die kop word nie afgebuig na die kos nie.

Kos word nie deurmekaargekrap nie.

Pasta soos spaghetti word nie gesny nie, maar om ‘n vurk gedraai. ‘n Lepel mag in die regterhand geneem word om hiermee te help, maar die vurk met lang noedels word alleen na die mond gebring. ‘n Mens leer dit taamlik maklik aan, net soos die gebruik van die Chinese eetstokkies.

Baie belangrike “mag-nie’s

Moenie jou mond so volstop dat jou wange uitpof soos ‘n paar Skotse doedelsakke nie, het Hannah Wolley in haar sewentiende-eeuse etiketboek geskryf.

As jy self jou kos inskep, moenie jou bord oorlaai nie. Skep klein porsies.

Vingers mag nie afgelek word nie.

Kinders moet van kleins af leer om nie te rek nie, maar om te vra, byvoorbeeld: Mag ek die botter kry, asseblief? Of net: Botter asseblief. Mense wat saameet, moet vir mekaar sorg en byvoorbeeld suiker of slaai aangee. Vra byvoorbeeld: Het Pa al suiker gekry? As iemand iets nodig het, moet daarom gevra word.

Moenie oor die tafel nies of hoes nie. Nies of hoes in ‘n sakdoek met die kop weggedraai. As ‘n mens erg stik of neus snuit, is dit beter om van die tafel op te staan.

Kinders mag nie op stoele ry nie, met ander woorde die voorpote lig sodat die stoel op sy agterpote staan nie. Dis gevaarlik vir die stoel en sy sitter!

Eetgerei word nie gebruik om te wys of te beduie nie.

Met kos in die mond mag nie gepraat word nie. Neem dus klein genoeg happies kos in die mond sodat, as ‘n vraag gestel word, jy taamlik gou kan antwoord sonder om jou te versluk.

Elmboë mag nie op die tafel gesit word terwyl geëet word nie. Nadat die borde weggeneem is, mag wel lekker gesels word met die elmboë op die tafel. Maar dan is almal klaar geëet.

Elmboë moet teenaan die sye gehou word en nie soos vlerkies uitstaan nie.

Negatiewe aanmerkinge word nie oor kos gemaak nie. Kinders mag nie vra: Wat is dit? Of sê: Ek wil nie daarvan hê nie.

Kinders mag nie begin eet vóór die gasvrou of gasheer, ma en pa nie.

Ander belangrike reëls aan die eettafel

Die mes en vurk word neergesit voordat die mond met ‘n servet afgevee word en voordat enigiets gedrink word. Vee die mond liggies af.

Maak kinders daarop attent dat ‘n vloeistof soos melk of vrugtesap (in die geval van kinders), wyn of water gedrink word. Kos word nooit met enige vloeistof afgesluk nie.

As die hoofgereg klaar geëet is, word die mes en vurk langs mekaar neergesit met die hewwe reguit na die eter; die mes regs met die skerp kant na links en die vurk met die tande na bo gedraai.

Die bord word glad nie teruggestoot nie. Indien moontlik, moet al die kos op die bord opgeëet word.

Aan ‘n mes en vurk moet nie krampagtig vasgehou word nie. Nadat kos na die mond gebring is, word die mes en vurk neergesit, die vurk met die tande na onder, en so dat die twee stukke eetgerei ‘n X of ‘n omgekeerde V vorm. Kelners sal dan weet dat die persoon nog nie klaar geëet het nie. As dié happie kos klaar gekou en ingesluk is, kan rustig gesels word, met die hande op die skoot en die eetgerei nog steeds op die bord. Die punt van die hef mag nie op die tafel rus nie.

Addisionele inligting

Kinders kom moeilik by ‘n tafel by as hulle nog klein is. Sit hulle op ‘n kussing, sodat hulle kan leer om vorentoe en regop op hul stoel te sit en oor hul bord te eet.

‘n Mens mag net aan tafel lees as jy alleen eet.

As skottels omgestuur word waaruit hulle self moet skep, moet hulle van alles ‘n klein porsie neem. Ook dié kos wat hulle normaalweg tuis nie eet nie, behalwe as hulle daarvoor allergies is. Van die kos (geregte) waarvan hulle hou, mag hulle net ‘n klein porsie neem. Daar is altyd geleentheid vir ‘n tweede porsie, en dan het almal reeds gehad. As die vleis in kleinerige stukke gesny is, mag twee stukke geneem word, anders net een stuk.

Roer tee of koffie saggies met die teelepel om. As ‘n drank soos koffie in ‘n beker sonder ‘n piering aangebied word, is dit in elk geval informeel en kan jy maar die teelepel op enige gerieflike plek neersit, soos op die kant van ‘n gebruikte bord of in ‘n skinkbord. Beskuit of koekies word nie in koffie of tee gedoop nie – in elk geval nie in hoë geselskap nie!

Lede van ‘n gesin moet sorg dat hulle betyds is vir ete en kom sodra hulle gevra word. As hulle laat is, moet hulle om verskoning vra. Hulle moet onthou om te laat weet as hulle nie vir ete tuis kan wees nie.

‘n Mens draai nie tafelgereedskap, soos byvoorbeeld ‘n mes, om om te sien of dit regte silwer is nie.

Enige ongeluk moet onopsigtelik reggestel word. Om ‘n fout aan tafel te maak, is nie die einde van die wêreld nie. Vra om verskoning indien nodig en lag maar stilletjies vir jouself. Dit gebeur die een of ander tyd in die beste familie!

3.3 Leesstuk, woorde, uitdrukkings[3]

AFRIKAANS HUISTAAL

Graad 5

ARENDE VANG NIE VLIEË NIE

Module 11

LEESSTUK, WOORDE, UITDRUKKINGS

AKTIWITEIT 1

OM VOORSPELLINGS OOR DIE INHOUD EN SLOT VAN ‘N LEESSTUK TE MAAK

[LU 3.1.1]

‘n Arend vang nie vlieë nie

Wat beteken "‘n arend vang nie vlieë nie"? Dit is seker een van die minder bekende idiome in Afrikaans. Dit beteken dat iemand wat goed of edel is, hom / haar nie besig hou met onbenullige sake nie. Dit is amper soos wanneer iemand sê: "Ek hou my nie op met nonsies nie."

[3]This content is available online at <http://cnx.org/content/m26297/1.1/>.

Die leesstuk wat volg, handel oor Roland Schoeman, ons Olimpiese swemheld en wenner van talle goue medaljes in internasionale swemkompetisies. Roland is in 2005 baie miljoene rand aangebied om vir Katar, een van die state in die olieryke Verenigde Arabiese Emeritate, te swem, maar dan moes hy natuurlik eers sy Suid-Afrikaanse burgerskap prys gee. Lees eers slegs die opskrif van die leesstuk wat volg en skryf dan neer wat jy dink Roland besluit het oor Katar se aanbod.

AKTIWITEIT 2

OM TE SOEKLEES VIR SPESIFIEKE BESONDERHEDE

[LU 3.1.1]

Lees nou Marjolein van der Stad se berig oor die aanbod wat aan Roland gemaak is en beantwoord die vrae wat volg.

Roland se liefde vir SA laat hom nee sê vir Katar se miljoene

Marjolein van der Stad

JOHANNESBURG – Roland Schoeman is ‘n Afrikaan en spesifiek ‘n Suid-Afrikaner en sowat R40 miljoen aan salaris gaan hom nie Katar toe lok om vir dié land te swem nie.

Só het Schoeman gister in ‘n verklaring gesê wat deur Jace Naidoo, voorsitter van Swem Suid-Afrika (SSA), op ‘n nuuskonferensie voorgelees is.

Suid-Afrika is gelukkig nou nie een van sy sterkste swemmers kwyt nie. Dit is ook goeie nuus vir die Statebondspelespan, want die 4x100-vryslagaflosspan, wat goud by die Olimpiese Spele in Athene verower het, is nou weer op koers om die Australiërs op hul agterstoep te klop.

“Ek hou by my aanvanklike besluit om nie vir Katar te swem nie. Dit was nie ‘n maklike besluit nie. Ek weet wat dit geldelik vir my gaan beteken. Ek glo en vertrou dat die oplossings vir die probleem beslis in Suid-Afrika gevind gaan word,” het Schoeman gesê.

“Dit is vir my belangrik dat ek deel van ‘n lewendige, uitdagende, frustrerende, pragtige en hoopvolle land wil wees wat ek tuis noem. Elke goue medalje wat ek verower het, het soveel vir my beteken omdat ek ons volkslied gehoor het en daarna deel was van die vreugde van die mense in Suid-Afrika. Hoewel ek deesdae baie armer is as wat ek kon wees, voel ek geseënd dat dit Nkosi Sikelel’I-Afrika is wat gespeel sal word as ek ‘n goue medalje wen,” het hy gesê.

Naidoo het gesê SSA is verheug dat Schoeman besluit het om steeds vir Suid-Afrika te swem. “Dit is jammer dat SSA nie ons swemmers meer steun kan bied nie. Roland is een van die top swemmers in wêreld swem. Ons sal met die sakewêreld moet onderhandel dat die top-deelnemers beter beloon word.”

Mev. Geraldine Schoeman, ma van Roland, het gister gesê nog nie veel het aan Schoeman se geldelike posisie verander nie.

Dr. Sieg Heydenrych, ‘n Suid-Afrikaanse en Kanadese sakeman, het Schoeman gekontak met die oog daarop om hom te borg, maar daar is nie verdere verwikkelinge nie.

“Roland het met hom gesels, maar niks tasbaar het daaruit gevloei nie. Hy sal binnekort in Suid-Afrika wees en ek dink ons sal vir Roland ‘n ander agent moet soek, want ons glo werklik daar is borge wat bereid sal wees om te help,” het sy gesê.

Die Burger, 6 Desember 2005

a) Hoeveel geld sou Roland in ‘n jaar kon verdien het as hy vir Katar gaan swem het?

b) Wat beteken die afkorting SSA?

c) In watter land woon Australiërs? En watter taal praat hulle?

Hulle woon in _

Hulle praat _

d) Wat beteken dit om die Australiërs “op hulle agterstoep” te klop?

e) Roland sê dit was nie ‘n maklike besluit om nee te sê nie. Kan jy aan ‘n rede dink waarom dit vir hom moeilik was?

f) Skryf die sin neer waarin Roland sê dat hy trots was om vir Suid-Afrika goue medaljes te verower. (Die sin moet noukeurig, sonder foute oorgeskryf word).

g) Dr. Sieg Heydenrych is ‘n Suid-Afrikaanse en Kanadese sakeman.

In watter land woon die Kanadese?

Vind uit wat die Kanadese se twee belangrikste tale is.

AKTIWITEIT 3

OM TYDENS GROEPWERK SENSITIWITEIT TE TOON VIR ANDER SE REGTE EN GEVOELENS [LU 2.2.4]

OM NUWE WOORDE MET DIE GEPASTE BETEKENIS TE GEBRUIK

[LU 2.4.1]

Groepbespreking

Soek eers in die HAT op wat die volgende woorde beteken:

lojaal:

lojaliteit:

patriot:

patriotisme:

opoffer:

Probeer om hierdie woorde in julle bespreking en terugvoering te gebruik.

Wat was vir Roland belangriker as baie geld? Dink julle hy is " 'n arend"? Verskaf redes en gee terugvoering aan die klas.

Taalstruktuur en -Gebruik

AKTIWITEIT 4

OM BEKENDE IDIOMATIESE UITDRUKKINGS TE KEN EN TE GEBRUIK

[LU 6.4.6]

a) Wat is idiome? Waarom gebruik ons idiome in ons taal? Slaan in die HAT na wat "idioom" beteken en skryf dit neer.

Ons kan ook sê dat idiome uitdrukkings is wat gebruik word om iets op 'n mooier of treffender manier te sê. Dit "gee kleur" aan taal. Net soos ander tale, het Afrikaans ook sy idiome (of idiomatiese uitdrukkings) wat ons taalgebruik mooier maak. As sprekers van Afrikaans is dit dus belangrik dat ons sulke idiome leer en dit gebruik wanneer ons praat en skryf. Sonder idiome is 'n taal maar baie "vaal" en verbeeldingloos, en soms selfs vervelig.

b) Vergelyk die twee paragrawe (A en B) wat volg.

As Mamma ons roep vir ete, weet ons ons moet dadelik kom, anders is daar moeilikheid, want sy duld nie 'n laatkommery nie. My ouer broer, Hein, is altyd honger, dus gaan hy dadelik en vinnig tafel toe. My klein sussie is gewoonlik besig om met iets te speel en draai eers nog 'n bietjie, maar uiteindelik is sy ook daar. Hein is altyd bang hy kry nie genoeg kos nie, want hy wil altyd meer hê as wat hy kan opeet.

As Mamma ons roep vir ete, weet ons ons moet dadelik kom, anders is daar moeilikheid, want as die kos koud word, word die vrou warm. My ouer broer, Hein, is altyd honger, dus laat hy nie gras onder sy voete groei nie en gaan dadelik tafel toe. My klein sussie is gewoonlik besig om met iets te speel en draai eers nog 'n bietjie, maar agteros kom ook in die kraal. Hein se oë is altyd groter as sy maag, want hy is bang hy kry nie genoeg kos nie.

Die vetgedrukte sinsdele in paragraaf B is idiomatiese uitdrukkings. Gesels in julle groepe daaroor en kyk of julle verklarings vir die oorsprong van elk kan gee. Julle opvoeder sal elke groep 'n kans gee om te verduidelik en, indien nodig, julle dan help.

c) Leer die volgende idiome en hulle betekenisse:

Idioom	Betekenis
Hy hou sy lyf aasvoël.	Hy vertrek sodra hy klaar geëet het.
	continued on next page

Hy stap soos een wat 'n hoender in die bank het.	Hy maak asof hy baie ryk is.
'n Benoude kat maak benoude spronge.	Iemand wat in die nood is, maak snaakse planne.
As hy horings gehad het, was hy 'n buffel.	Hy is baie onbeskof.
Elke swart kraai dink sy eier is die witste.	'n Mens dink gewoonlik jou besittings is die beste.
Hy het nie al sy varkies in die hok nie.	Hy is nie by sy volle verstand nie.
Dit sal gebeur as die perde horings kry.	Dit sal nooit gebeur nie.
Vee eers voor jou eie deur.	Maak eers jou eie foute reg, voordat jy ander op hulle foute wys.
As die pap te dik is, brand dit aan	Dit gebeur soms dat jy teë word vir iemand met wie jy te heg bevriend is.
Hy staan onder die pantoffelregering.	Sy vrou speel baas oor hom.
Hy is 'n vreemdeling in Jerusalem.	Almal weet daarvan, net hy nie.
Praat jy wat baard het.	Jy wat baie van die saak weet, moet praat.
Sy steek nooit haar hande in koue water nie.	Sy doen geen werk nie.
Hy is 'n jabroer.	Hy sê net altyd ja, maar doen nooit iets daaraan nie.
Hy het murg is sy pype.	Hy is dapper / het durf / is sterk.
My pa is 'n man uit een stuk.	My pa is 'n regte staatmaker / Jy kan altyd op my pa reken.
Probeer is die beste geweer.	Om te probeer is 'n goeie begin.
Woorde wek, maar voorbeelde trek.	Om 'n goeie voorbeeld te stel, is meer werd as baie praat.
Jakkals trou met wolf se vrou.	Word gesê as dit reën terwyl die son skyn.
Geld wat stom is, maak reg wat krom is.	Met baie geld kan mens baie dinge regkry.

Table 3.9

d) Probeer die volgende sinne voltooi:
(i) Gou by die bak, maar lui by die _
Betekenis: Hy eet graag, maar _
(ii) Dis die laaste sien van die _
Betekenis:
(iii) Haastige hond verbrand sy _
Betekenis:
Donkerwerk is _
Betekenis:
(v) Trou is nie _ nie.
Betekenis:
AKTIWITEIT 5
OM GEPASTE SINONIEME, ANTONIEME, HOMONIEME EN HOMOFONE TE GEBRUIK
[LU 6.2.17]
a) Sinonieme is woorde met dieselfde betekenis, byvoorbeeld:
fluks – vlytig: Sy is 'n flukse / vlytige werker.
Skryf sinonieme vir die volgende woorde neer:
(i) herder –

(ii) ween –
(iii) spreek –
(iv) masjien –
(v) present –
(vi) jok –
(vii) noukeurig –
(viii) onderwyser –
(ix) chaos –
(x) kiekies –

b) Hieronder is ‘n afskrif van bladsy 495 in die HAT. Gebruik die inligting om die vrae wat volg te beantwoord.

Julle weet self hoe jags die hele spul van hulle is (Marita van der Vyver). **jags'heid.**

jag'sei·soen s.nw. Tydperk wanneer gejag mag word; jagtyd.

jag'spin·ne·kop s.nw. ook **jaagspinnekop** **1** Haarskeerder. **2** Groot vaalbruin spinnekopagtige dier wat geen egte spinnekop is nie; nie kan spin nie, maar op jag moet gaan om sy prooi te vang.

jag'ter s.nw. (-s) **1** Persoon of dier wat jag; persoon wat 'n lewe maak van jag: *Nimrod, 'n geweldige jagter.* **2** Iemand wat op iemand of iets jag maak: *Ketter-, baantjiesjagter.*

jag'ters·pa·ra·dys s.nw. Goeie jagveld met volop wild.

jag'ters·volk s.nw. Volk wat hoofsaaklik van die jag lewe.

jag'tog s.nw. Groep, geselskap wat vir 'n tydperk gaan jag, jaggeselskap; ook, die deelname aan so 'n bedrywigheid: *'n Jagtog organiseer. Tydens 'n jagtog beseer word. Elke jaar 'n jagtog na die binneland onderneem.*

jag'tro·fee s.nw. Trofee, aandenking van 'n geslaagde jag.

jag'tyd s.nw. Jagseisoen.

ja'gu·ar (-s) Groot, gevlekte, katagtige roofdier van Suid-Amerika; *Panthera onca* . [Port. < Indiaanse taal].

jag'valk s.nw. Valk afgerig vir die jag op diere; *Falco peregrinus.* Vgl. VALKEJAG.

jag'veld s.nw. **1** Gebied vir die jag: *Hy is eers gelukkig as hy in die jagveld is.* **2** *(fig.)* Gebied waarop (ywerig) gesoek kan word na iets: *'n Jagveld vir spekulateurs. Die meisieskoshuis was ons jagveld toe ons op skool was.*

jag'ver·haal s.nw. Verhaal oor ervarings van jagters.

jag'voël s.nw. **1** Voël afgerig om ander voëls mee te jag, soos 'n jagvalk. **2** Voël waarop jag gemaak word: *Tarentale en bosveldfisante is die belangrikste jagvoëls in Gauteng.*

jag'wesp s.nw. Roofsugtige wesp met lang voelhorings en 'n sterk angel waarmee hy bv. spinnekoppe verlam om as voedsel vir sy larwes te dien.

Jah·we(h)' s.nw. (uitspr. *ja-wé*) *(Hebr.)* Naam van die God van Israel, gewoonlik aangedui deur 'n woord met die vier letters JHWH, waarvan die uitspraak onseker is omdat die Israeliete uit ontsag die heilige naam nie wou uitspreek nie.

jak s.nw. (-ke) *(< Tibettaans)* Swartbruin hoefdier, *Bos grunniens,* van die hoogvlaktes van Sentraal-Asië, met lang, golwende hare op sy bors, sye en stert, omtrent 2 m hoog en 'n massa tot ongeveer 544 kg, as las-, slag- en melkdier gebruik, terwyl ook die vel en hare waardevol is; brombees, knoros.

ja·ka·ran'da s.nw. (-s) Sierboom met pluime blou of violet blomme en dubbelgeveerde blare, oorspronklik uit Brasilië afkomstig; *Jacaranda mimosaefolia* **jakaranda: ~blou, ~boom, ~fees, ~koningin.**

Ja·ka·ran'da·stad s.nw. *(geselst.)* Pretoria, so genoem omdat daar soveel jakarandas langs die strate groei.

jak'kals s.nw. (-e) **1** Hondagtige roofdier van die fam. *Canidae,* met lang bene, dik stert en spits snuit, berug weens die skade wat dit onder kleinvee aanrig: *Jakkalse jag, uitroei.* **2** *(fig.)* Listige, skelm persoon: *Hy is 'n regte, geveinsde jakkals.* UITDR.: *Jakkals sê die **druiwe** is suur* – gesê van iemand wat minagtend praat oor iets wat buite sy bereik is. *Jakkals verloor wel sy **hare**, maar nie sy streke nie (jakkals verander van hare (haar), maar nie van streke (snare) nie),* 'n mens ontgroei nooit jou ingebore geaardheid nie. *'n **Kaal** jakkals,* persoon wat niks besit nie. *Vir jakkals (wolf) **skaapwagter** maak,* die grootste skelm 'n verantwoordelike pos gee. *Jakkals prys sy eie stert* – gesê van (aan) 'n persoon wat homself prys. *Jakkals **trou** (met wolf se vrou) (wolf en jakkals trou)* – gesê as daar tegelyk reën en sonskyn is. *Dit is die klein jakkalsies wat die **wingerde** verniel,* klein foutjies veroorsaak groot moleste. [< F. < Persies *shaghal* jakkals] **jakkals: ~agtig, ~jag, ~jagter.**

jak'kals·bes·sie s.nw. **1** Hoë boom van tropiese Afrika, met rooigetinte blare. **2** Sambreelvormige boom, ongeveer 4 m hoog, wat in die suide van Wes-Kaap voorkom, veral tussen duine; witmelkhout; *Calvaria inerme.*

jak'kals·bos s.nw. Benaming vir verskeie plantsoorte in verskillende dele van die land, o.a. van die geslagte *Dimorphoteca* en *Euclea*, soms ook onder ander volksname bekend.

jak'kals·dig s.nw. b.nw. So dig toegemaak, afgekamp dat 'n jakkals nie kan inkom nie: *'n Jakkalsdigte kamp.*

jak'kals·dou(tjie) s.nw. Fyn motreëntjie; Skotse doutjie.

jak'kals·draad s.nw. Jakkalsdigte draadheining van growwe ogiesdraad, hoog genoeg sodat 'n jakkals nie daaroor kan spring nie.

jak'kals·draai s.nw. **1** Kort draai soos deur 'n agtervolgde jakkals gemaak. **2** *(fig.)* Slim streek, geslepe plan: *Jakkalsdraaie maak, gooi, loop,* slim uitvlugte uitdink.

jak'kals·draf·fie s.nw. **1** Gemaklike draffie soos dié van 'n jakkals. **2** Dans in 4/4-maat. UITDR.: *Dit **gaan** op 'n jakkalsdraf(fie),* dit gaan redelik goed, of nie te goed en nie te sleg nie.

jak'kals·drui·we s.nw. mv. **1** Druiwe met 'n wilde smaak; *Cissus dasyplearis;* wilde druiwe. Vgl. JAKKALSSMAAK.

jak'kals·hond s.nw. Hond geteel en afgerig om jakkalse mee te jag.

jak'kals·klub s.nw. Vereniging deur skaapboere gestig om jakkalse uit te roei.

jak'kals·kos s.nw. **1** Prooi van 'n jakkals: *'n Siek skaap wat jakkalskos geword het.* **2** Wortelparasiet op melkbossoorte aangetref; *Hydnora africana;* kannie. **3** Gifmelkbos.

jak'kals·proef s.nw. Algemeen gebruiklike Anglisistiese vorm vir *jakkalsdraad.*

jak'kals·re·ën·tjie s.nw. **1** Ligte reëntjie met sonskyn daarby; jakkalstroureëntjie. **2** Motreëntjie.

jak'kals·skelm b.nw. en bw. So skelm soos 'n jakkals; baie skelm.

jak'kals·smaak s.nw. Smaak soos dié van wilde druiwe.

jak'kals·sto·rie s.nw. **1** Storie waarin 'n jakkals die hooffiguur is. **2** Uitvlug, listigheid: *Dis sommer 'n jakkalsstorie om ons om die bos te lei.*

jak'kals·streek s.nw. Skelm, slinkse streek: *Ten spyte van sy slim jakkalsstreke gaan hy nog eendag gevang word.*

jak'kals·trou·re·ën·tjie s.nw. Buitjie reën wat val terwyl die son skyn; jakkalsreëntjie (bet. 1).

jak'kals·vo·ël s.nw. Enigeen van 'n aantal donkerkleurige roofvoëls van die geslag *Buteo*, veral *Buteo rufofusceus,* met rooibruin bors en stert, wat oor 'n groot deel van die RSA voorkom, veral in bergagtige terrein.

jak'kals·wê·reld s.nw. Streek waar baie jakkalse hou.

jak'ka·vrug s.nw. Nangka.

jak'ker ww. (jakkerend; gejakker) ook **kejakker, kerjakker** **1** Baljaar, rondhardloop, woelig speel: *Kinders wat opgeruimd jakker.* **2** Rondflenter, rondbeweeg; ravot: *Meisies wat die hele naweek deur jakker. Julle jakker nog so lekker, dan is die eksamens op julle.* **jak'keraar.**

jak'kie s.nw. (-s) Oorbaadjie vir dag- of aanddrag; ook, kamer-, nagbaadjie.

ja'ko s.nw. (-'s) Afrikaanse papegaai, askleurig met 'n rooi stert.

Ja'kob (-s) Mansnaam; naam van die aartsvader, seun van Isak: *Die huis van Jakob,* die Israeliete. *Die ware Jakob,* die regte persoon, ding (vgl. Gen. 27)

ja·kob·reg'op s.nw. (-pe, -s) Blom of plant van die geslag *Zinnia,* baie as tuinplant gekweek.

Ja'kobs·leer s.nw. **1** Leer wat die aartsvader Jakob in 'n droomgesig gesien het; vgl. Gen. 28:12. **2** *(fig.)* Middel waarmee 'n mens met God in aanraking kan kom. **3** **jakobsleer** **(a)** Emmerleer. **(b)** Touleer op 'n skip gebruik.

Figure 3.3

Skryf EEN WOORD neer met dieselfde betekenis as :
jagspinnekop:
'n sierboom met blou / pers blomme:
jakkalsreëntjie:
jakker:
jagtyd:
Die stad Pretoria (Tswane) word ook die _ genoem, omdat _
Wat beteken elk van die volgende uitdrukkings?
(vii) 'n Kaal jakkals
(viii) Jakkals prys sy eie stert.
Jakkals trou met wolf se vrou.
(x) Dis die klein jakkalsies wat die wingerde verniel.
(xi) Vir jakkals (of vir wolf) skaapwagter maak.
c) Antonieme is woorde van teenoorgestelde betekenis, bv.
arm – ryk klein – groot: Die arm mense woon in 'n klein huisie.
Die ryk mense woon in 'n groot huis.
Skryf antonieme vir die skuinsgedrukte woorde:
Die geduldige man stap haastig.
Dis nie mooi om nors te wees nie.
Die ou wat nie wil werk nie, is baie lui.
Pappa sit die vleis in die vrieskas om dit te vries.
Mamma verwag van my dat ek die tafel moet afdek.

d) Homonieme is woorde wat eenders gespel en uitgespreek word, maar in betekenis verskil, byvoorbeeld leer (sodat jy dit kan ken) en leer (iets waarmee jy hoër klim) en leer (materiaal waarvan skoene gemaak word).

Gebruik elk van die volgende woorde in twee kort sinne sodat die twee betekenisse duidelik is.
brak
jou
kan
roer
kos
hou
graaf
steel
voor
weer
e) Homofone is woorde wat dieselfde klank het, maar verskillende spellings.

Onderstreep met jou potlood die korrekte homofoon uit die twee tussen hakies in elk van die volgende sinne. Gebruik 'n woordeboek om seker te maak.

Die (haal, hael) het die boere se vrugte baie beskadig.
Hy het nie die (moed, moet) gehad om verder weerstand te bied nie.
Die (reis, rys) deur die woestyn het 'n week geduur.
Die siek persoon (lei, ly) aan 'n ernstige siekte.
Die (steil, styl) waarin sy haar hare dra, is baie modern.
Ouma (brei, bry) graag.
Duitsers (brei, bry) hulle r'e.
Hy (peil, pyl) reguit op die doelpale af.
Sy sien baie netjies en (fiets, viets) daaruit.
Ek is moeg; dus (vly, vlei) ek my op die sagte gras neer.
Assessering
LU 2

PRAAT

Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ‘n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.

2.2 interaksievaardighede en -strategieë in groepsituasies gebruik:

2.2.4 toon sensitiwiteit vir ander se regte en gevoelens tydens groepwerk;

2.4 gepaste woorde en strukture vir verskillende doeleindes en teikengroepe gebruik:

2.4.1 gebruik taal met die gepaste register in minder bekende situasies.

2.2.1 neem beurte, hou by die onderwerp, stel relevante vrae, help die bespreking om te vloei en reageer met respek en empatie op ander se idees;

LU 3

LEES EN KYK

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

3.1 ‘n verskeidenheid fiksie- en nie-fiksietekste vir verskillende doeleindes lees:

lees onafhanklik deur ‘n verskeidenheid lees- en begripstrategieë gepas vir verskillende doeleindes te gebruik:

soeklees vir spesifieke besonderhede;

3.1.1.5 maak voorspellings oor inhoud en slot;

3.1.2 voer luidlees duidelik uit en pas leesspoed volgens doel en gehoor aan.

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.1 met woorde werk:

6.1.11 begryp dat tale woorde by mekaar leen en gebruik nuutskeppinge;

6.2 met sinne werk:

6.2.1 begryp dat sinne uit verskillende komponente bestaan (onderwerp, voorwerp, gesegde) en verstaan die funksie van elk;

6.2.3 brei sinne uit deur adjektiewe, bywoorde, byvoeglike en bywoordelike bepalings en bysinne by te voeg;

6.2.17 verstaan en gebruik gepaste sinonieme, antonieme, homonieme en homofone;

6.4 bewustheid en gebruik van styl ontwikkel:

6.4.6 toon kennis van die gebruik van bekende idiomatiese uitdrukkings.

Memorandum

Aktiwiteit 1

a) Roland het nie Katar se aanbod aanvaar nie / het besluit om Katar se aanbod van die hand te wys / het besluit om steeds vir Suid-Afrika te swem, ens.

Aktiwiteit 2

a) R40 miljoen / R40 000 000.

b) Swem Suid-Afrika.

c) Australië. Engels.

d) Dit is om hulle in hulle eie land te klop.

e) Hy sou baie meer geld kon verdien as wat hy in Suid-Afrika kry.

f) Elke goue medalje wat ek verower het, het soveel vir my beteken omdat ek ons volkslied gehoor het en daarna deel was van die vreugde van die mense in Suid-Afrika.

g) Kanada.

Engels en Frans.

Aktiwiteit 3

lojaal (b.nw.) en lojaliteit (s.nw.): Trou teenoor ‘n saak of persone waarteenoor mens ‘n verbintenis of verpligting het.

patriot: Iemand wat sy / haar vaderland liefhet.

patriotisme: Vaderlandsliefde.

opoffer: Vrywillig afstaan; iets prysgee vir iemand of iets.

Leerders se redes waarom Roland as ‘n arend beskou kan word.

Taalstruktuur en -gebruik

Alle aktiwiteite wat betrekking het op Leeruitkoms 6 moet slegs as voorbeelde beskou word. Dit word aanbeveel dat die opvoeder self meer aktiwiteite / voorbeelde byvoeg, aangesien dié wat in die module voorkom nie as noodwendig voldoende beskou behoort te word nie.

Aktiwiteit 4

a) Dit is ‘n vaste uitdrukking / Dis ‘n segswyse wat eie is aan ‘n bepaalde taal.

b) LW. Die volgende antwoorde gee nie noodwendig die betekenis van die idiome nie, maar is eerder ‘n poging om te verklaar waar dit dalk vandaan kom.

Die vrou doen moeite om die kos gereed te maak vir ete. As die gesinslede talm en die kos word koud, word sy kwaad.

As jy stilstaan (niks doen nie), het gras tyd om onder jou voete te groei. Jy neem dus baie lank om iets gedoen te kry.

As die osse wat die wa trek, uitgespan word, word die osse van vooraf uitgespan. Die agterste twee, d.w.s. die agterosse, word laaste uitgespan en is dus die laaste twee wat losgelaat word.

So iemand kyk na die lekker kos en sien dan kans om meer te eet as wat sy maag kan bevat. Hy skep dus te veel in sy bord.

c) U kan na goeddunke die lys van idiome aanvul. Die gebruikswaarde daarvan in skriftelike werk en spreektaal behoort deurlopend aangemoedig te word.

d) (i) ... vak.

Hy is lui om te werk.

(ii) ... blikkantien.

Dit word gesê van iets of iemand wat spoorloos sal verdwyn / wat jy nooit weer sal terugkry nie.

(iii) ... mond.

As jy iets te vinnig doen sonder dat jy daaroor gedink het, kan jy ‘n groot fout maak.

(iv) ... konkelwerk.

As jy nie kan sien wat jy doen nie, doen jy brouwerk.

(v) ... perdekoop ... .

Om te trou is ‘n ernstige saak / besluit.

Aktiwiteit 5

a) (i) skaapwagter

(ii) huil

(iii) praat

(iv) enjin

(v) geskenk

(vi) lieg

(vii) presies

(viii) opvoeder

(ix) deurmekaarspul / wanorde

(x) foto’s

b) (i) jaagspinnekop / haarskeerder

(ii) jakaranda

(iii) jakkalstroureëntjie / motreëntjie

(iv) baljaar / rondhardloop

jagseisoen

Jakarandastad; ... daar soveel jakarandas langs die strate groei.

‘n Persoon wat niks besit nie.
Word gesê van iemand wat homself prys.
Word gesê as daar tegelyk reën en sonskyn is.
Klein foutjies veroorsaak groot moleste.
Die grootste skelm ‘n verantwoordelike werk gee.
c) (i) ongeduldige
(ii) vriendelik
(iii) fluks
(iv) ontvries / ontdooi
dek
d) (i) Die water is brak
Die lastige brak blaf aanhoudend.
(ii) Jou hemp is vuil
Die skare jou die geniepsige speler uit.
(iii) Ek kan al die somme doen.
Die kan is vol water.
(iv) Juffrou sê ons met stil sit en nie roer nie.
Ek roer my koffie met ‘n teelepel
Hy kan baie goed skiet met sy roer.
(v) Eet jou kos.
Dit kos vyf rand.
(vi) Sy het ‘n harde hou geslaan.
Ek het dit vir jou gegee, dus kan jy dit maar hou.
(vii) Hy graaf / grawe ‘n gat met ‘n graaf.
Hy het ‘n eretitel en is bekend as graaf Spencer.
(viii) Die dief steel geld.
Jy moet die pik aan sy steel vashou.
(ix) Sy was voor my by die huis.
Die water vloei in die voor af dam toe.
(x) Pa sal my weer kom haal.
Die weer lyk na reën.
e) (i) Die (haal, hael) het die boere se vrugte baie beskadig.
Hy het nie die (moed, moet) gehad om verder weerstand te bied nie.
Die (reis, rys) deur die woestyn het ‘n week geduur.
(iv) Die siek persoon (lei, ly) aan ‘n ernstige siekte.
(v) Die (steil, styl) waarin sy haar hare dra, is baie modern.
(vi) Ouma (brei, bry) graag.
(vii) Duitsers (brei, bry) hulle r'e.
(viii) Hy (peil, pyl) reguit op die doelpale af.
(ix) Sy sien baie netjies en (fiets, viets) daaruit.
(x) Ek is moeg; dus (vly, vlei) ek my op die sagte gras neer.

3.4 Informatiewe tekste, skryfwerk en sinsdele[4]

AFRIKAANS HUISTAAL
Graad 5
ARENDE VANG NIE VLIEË NIE
Module 12
INFORMATIEWE TEKSTE, SKRYFWERK EN SINSDELE

[4]This content is available online at <http://cnx.org/content/m30216/1.1/>.

AKTIWITEIT 1

OM NA 'N INFORMATIEWE TEKS TE LUISTER EN DIE INLIGTING OP GEPASTE MANIER TE GEBRUIK

[LU 1.5]

a) Kom ons lees oor nog 'n arend. Luister en volg eers terwyl jou opvoeder die volgende teks aan julle voorlees.

Dokter Anton Rupert

Op 18 Januarie 2006 is dr. Anton Rupert rustig in sy slaap in sy huis op Stellenbosch oorlede. Hy was 89 jaar oud.

Wyle Anton Rupert was 'n groot Suid-Afrikaner en entrepreneur – een van die grootstes wat ons land nog opgelewer het. Hy was nie net in Suid-Afrika bekend nie, maar eintlik dwarsoor die wêreld. Hy was nie net 'n baie ryk sakeman nie, maar het ook op ander gebiede uitgestyg as 'n leier. Ons onthou hom ook as bewaarder en beskermer van die kunste en van ons natuurlike omgewing.

Dr. Rupert is op 4 Oktober 1916 op Graaff-Reinet gebore. Hy het altyd gesê die Karoo leer 'n mens om nederig te wees, veral as jy daar na die sterre kyk. Hy het daar skool gegaan en toe aan die Universiteit van Pretoria gaan studeer. Hy wou eers 'n mediese dokter word, maar kon nie die kursus bekostig nie en het toe maar 'n graadkursus in die wetenskap geloop. Daar het hy ook vir Huberte Goote ontmoet – die vrou met wie hy 64 jaar lank getroud sou wees. (Mevrou Rupert is in 2005 oorlede, slegs 'n paar maande voor dr. Rupert).

Hy het alreeds in 1957 'n aantal beginsels vir Afrikaanse besighede neergelê. Drie daarvan was die volgende:

EERLIKHEID – omdat eerlikheid altyd die langste duur.

DIENS – altyd: aan jou kliënt, jou medemens en jou volk.

GELOOF – dat alles goed sal gaan as elkeen sy plig doen.

As gevolg van sy suksesse in die sakewêreld het hy een van die rykste mense in die wêreld geword. Hy het die Rembrandt-tabakmaatskappy met slegs R20 begin en dit tot 'n reusebesigheid uitgebou. Later het hy ook Rothmans International in Europa gevestig, en nog later ook Richemont gestig. Laasgenoemde is 'n maatskappy wat ander maatskappye besit, soos Dunhill, Mont Blanc en Cartier, wat luukse goedere soos juwele verkoop. Sy Richemont-besigheid is ongeveer R128 miljard werd!

In die laaste jare van sy lewe het hy amper al sy tyd gewy aan sy ideaal om 'n netwerk oorgrensparke tussen lande in Suider-Afrika te vestig. Dit moes toerisme bevorder en werk skep vir werklose mense. Daarom het hy in 1997 die Stigting vir Vredesparke saam met oudpresident Nelson Mandela en wyle prins Bernard van Nederland begin. Behalwe sy bewaringswerk in Suider-Afrika, het hy ook daarmee gehelp in Europa, Suid-Amerika en Suidoos-Asië. Verder het hy in die 1960's gesorg dat gratis mediese dienste vir 25 jaar lank aan die mense van Lesotho gelewer word.

Baie van ons historiese geboue is deur sy toedoen gered, soos die vissershuisies van Kassiesbaai op Waenhuiskrans, die Van Wouw-huismuseum in Pretoria, die Reinethuis en die Drostdy-hotel op Graaff-Reinet, die wit huise in die middedorp van Stellenbosch, die Bo-Kaap-museum en talle, talle meer.

Hy en sy vrou was ook entoesiastiese versamelaars van kunswerke. Baie daarvan is te sien in die Rupert-museum op Stellenbosch.

Bewaarder van die land se historiese geboue, kunsskatte, die natuurerfenis en diereryk; bevorderaar van kleinsake as die groot skepper van werkgeleenthede; weldoener wat ander gehelp het om hulleself te help – noem maar op.

Arm begin. Skatryk geword. Wêreldwyd bekend. Beroemd. Gerespekteer. Onder sy vriende het talle koninklikes en staatshoofde getel. Maar dié wat hom geken het, sal hom onthou as iemand wat altyd nederig gebly het.

BRONNE: Gedenkbylae by Die Burger, Januarie 2006.

Die Kerkbode, 10 Februarie 2006.

AKTIWITEIT 2

OM 'N VERSKEIDENHEID LEES- EN BEGRIPSTRATEGIEË TOE TE PAS

[LU 3.1.2]

b) Gebruik die leesstuk om in julle groepe hardop aan mekaar voor te lees. Probeer veral om duidelik en vloeiend te lees en om die moeiliker woorde korrek uit te spreek.

AKTIWITEIT 3

OM TE SOEKLEES VIR SPESIFIEKE BESONDERHEDE

[LU 3.1.1]

c) Gebruik nou die leesstuk om die antwoorde op die volgende vrae neer te skryf:

In watter provinsie is Graaff-Reinet? (Jy kan ook jou atlas gebruik om te kyk waar dié dorp is).

Wat het die Karoo vir dr. Rupert geleer?

Dink jy dr. Rupert was regtig 'n groot Suid-Afrikaner? Gee minstens twee redes vir jou antwoord.

Probeer jou bes om te skryf wat 'n oorgrenspark is.

Wenk: breek die woord eers in lettergrepe op en dink goed daaroor voordat jy die betekenis hier neerskryf.

v) Ons het gelees van wyle dr. Anton Rupert en wyle Prins Bernard. Wat beteken dit as die woord "wyle" voor iemand se naam geskryf of gesê word? As jy nie weet nie, sal jy dit op bladsy 1405 in die HAT vind.

As mens 'n stuk skryfwerk van goeie gehalte wil doen, is dit nodig om dit deeglik voor te berei. Jy moet jou gedagtes eers agtermekaar kry en dit selfs met iemand anders bespreek. Jy moet ook moeite doen om die regte inligting te kry. Op die volgende bladsye gaan julle so 'n proses volg.

AKTIWITEIT 4

OM 'N ONDERWERP TE KIES EN TE ONTLEED EN 'N DINKSKRUM OOR IDEES TE HOU

[LU 4.2.1]

Stap 1:

Julle opvoeder sal julle in klein groepe verdeel (liewer nie minder as drie in 'n groep nie). Julle eerste taak is om julle onderwerp te kies, naamlik die naam van 'n Suid-Afrikaner wat julle as " 'n arend" beskou en oor wie julle wil skryf. Elke groep moet 'n ander "arend" kies. Elke groeplid moet minstens een naam voorstel en redes gee waarom hy / sy die persoon voorstel. Die groepie moet alle voorstelle bespreek en uiteindelik een naam kies.

Wat is belangrik?

Die persone wat voorgestel word, moet Suid-Afrikaners wees.

Die persone kan van enige geslag of ras wees.

Die persone moet goeie rolmodelle wees.

Julle ouers mag julle vooraf help met name wat julle kan voorstel.

Wenk: Dink bv. aan Suid-Afrikaners wat presteer het in sport, politiek, die vermaaklikheidswêreld, die mediese wetenskap of ander wetenskappe, liefdadigheid, die versorging van mense, die kunste en musiek. Julle moet egter seker maak dat julle meer as een bron van inligting oor die persoon kan bekom.

AKTIWITEIT 5

OM INLIGTING ONDER VERSKILLENDE HOFIES TE KATEGORISEER

[LU 5.3.3]

Stap 2:

Wanneer julle jul keuse gemaak het, moet julle besluit watter soort inligting julle oor die persoon gaan soek, bv. kinderjare, opleiding, prestasies, persoonlike eienskappe (soos Roland Schoeman se lojaliteit aan SA of dr. Rupert se nederigheid). Maak daarvan aantekeninge sodat julle sal weet waarna om te soek en uiteindelik 'n inhoudsopgawe kan saamstel.

AKTIWITEIT 6

OM INLIGTING TE VERSAMEL EN TE KATEGORISEER

[LU 5.3.1]

Stap 3:

Elke groeplid bring die inligting (getik, geskryf, prente, knipsels, boeke, sketse) wat hy / sy versamel het klas toe en deel dit met die ander groeplede sodat almal oor dieselfde inligting beskik. Besluit sommer ook oor die volgorde waarin julle die inligting gaan plaas en stel 'n voorlopige inhoudsopgawe op. Skryf dit onder mekaar neer.

Tot hier het jy saam met jou groeplede gewerk. Van nou af is jy eers weer op jou eie.

AKTIWITEIT 7

OM ‘N KONSEPWEERGAWE TE SKRYF MET ‘N SENTRALE IDEE EN GOED ONTWIKKELDE PARAGRAWE

[LU 4.2.3]

Stap 4:

Jy moet die inligting wat deur jou groeplede versamel is so deeglik bestudeer dat dit vir jou voel asof jy die persoon self ken. Eers daarna kan jy begin skryf. Jou eerste poging sal op los papier wees, sodat jy jou gedagtes goed agtermekaar kan kry. Wanneer jy daarmee tevrede is, moet jy jou konsepweergawe netjies op ‘n skoon vel papier of in jou werkboek neerskryf, onder die opskrif: Inhoudsopgawe.

aktiwiteit 8

om jou skryfwerk te hersien deur te let op jou inhoud en taal en die terugvoer van jou groeplede en opvoeder te gebruik

[lu 4.2.5]

Stap 5

Hersien jou werk deur dit self deeglik te lees. Gebruik jou woordeboek om seker te maak dat jy spelfoute regstel en dat jy hoofletters en ander leestekens reg gebruik het. Is jou inhoud korrek? Handel elke paragraaf oor gedagtes wat bymekaar hoort?

AKTIWITEIT 9

OM JOU SKRYFWERK TE PROEFLEES EN DIE FINALE KONSEP TE KORRIGEER

[LU 4.2.5]

Stap 6

In hierdie stap moet julle nou julle skryfwerk aan die ander groeplede wys. Julle moet probeer om mekaar goeie raad te gee oor hoe julle jul werk kan verbeter en watter foute julle nog kan uitskakel. Julle opvoeder kan ook hiermee help. Skryf die verbeteringe in ‘n ander kleur as jou konsepweergawe neer.

AKTIWITEIT 10

OM JOU WERKSTUK FINAAL OOR TE SKRYF EN OOR DIE ASSESSERING DAARVAN TE DINK

[LU 4.2.5]

Stap 7

Dink ‘n gepaste naam vir jou werkstuk uit en skryf dit bo-aan. Dit word gevolg deur jou inhoudsopgawe. Daarna skryf jy jou finale weergawe sodat dit gereed kan wees vir assessering.

Taalstruktuur en -Gebruik

AKTIWITEIT 11

OM TE LEER DAT TALE WOORDE BY MEKAAR LEEN EN OM NUUTSKEPPINGE TE GEBRUIK

[LU 6.1.11]

Ons land se inwoners het ‘n verskeidenheid moedertale. Julle moedertaal is Afrikaans, maar daar is ook Suid-Afrikaners wat ‘n ander moedertaal het. Kan julle dalk ‘n paar noem?

a) Leenwoorde

Tale “leen” dikwels woorde by mekaar. Afrikaans het ook woorde by ‘n verskeidenheid ander tale geleen.

b) Nuutskeppinge

Afrikaans is ‘n taal wat “lewe” en “groei”, want daar word gedurig nuwe woorde in ons taal bygevoeg. Die meeste van hierdie nuwe woorde kom uit leerareas soos Tegnologie en Elektronika, omdat daar gedurig nuwe ontwikkelinge en uitvindings is. Dink maar aan nuwe woorde wat ontstaan het uit die uitvinding en ontwikkeling van die sellulêre foon en die digitale kamera. Die volgende verrassende voorbeeld kom in die 2005-uitgawe van die HAT (bladsy 1051) voor:

SMS: ‘n Stelsel waarvolgens selfoongebruikers boodskappe kan stuur en ontvang.

“SMS” word dus reeds as ‘n nuwe woord in Afrikaans erken.

(i) Sulke nuwe woorde word nuutskeppinge of neologismes genoem. Die volgende woorde is enkele voorbeelde van nuwe Afrikaanse woorde wat die afgelope paar jaar geskep is. Slaan in ‘n verklarende woordeboek soos die HAT na wat elkeen beteken.

Bemagtig:

Infrastruktuur (van ‘n land):

e-pos (HAT, p.220)
Vigs:
CD-ROM:
(ii) Probeer om sinne te maak waarin elk van die volgende nuutskeppinge se betekenis duidelik is:
voëlgriep:
biep:
oorgrensparke (kom voor in leesstuk oor dr. Anton Rupert):

AKTIWITEIT 12

OM DIE VERSKILLENDE KOMPONENTE VAN SINNE (ONDERWERP, VOORWERP, GESEGDE) UIT TE KEN EN TE VERSTAAN

[LU 6.2.1]

Julle het alreeds in graad 4 kennis gemaak met die verskillende dele (komponente) waaruit sinne bestaan, naamlik die onderwerp, gesegde en voorwerp. Kom ons hersien dit gou.

Voorbeeldsin: Die kaptein vang die bal.

Om die komponente van ‘n sin uit te ken, is dit die maklikste om by die gesegde te begin. Jy moet net onthou dat die gesegde die woord(e) in die sin is wat aandui of die sin in die teenwoordige, verlede of toekomende tyd geskryf is. Dit is dus gewoonlik ’n werkwoord (teenwoordige tyd), maar dit word ook saam met ‘n hulpwerkwoord soos sal of het gebruik in die toekomende en verlede tyd. Om die drie komponente uit te ken, moet jy drie vrae vra.

Vraag 1: Wat is die gesegde in die voorbeeldsin hierbo? Dit is vang.
Vraag 2: Wie of wat vang? Die antwoord op die vraag is die onderwerp, naamlik: Die kaptein.
Vraag 3: Wat vang hy? Die antwoord op die vraag is die voorwerp, naamlik: die bal.

Die drie komponente van die sin is dus die volgende:
Onderwerp: Die kaptein
Gesegde: vang
Voorwerp: die bal.

Hier volg nou drie enkelvoudige sinne. Gebruik die voorbeeld hierbo om die drie vrae korrek te vra sodat jy kan vasstel wat die onderwerp, gesegde en voorwerp in elke sin is.

(a) Petro skryf ‘n brief.
Onderwerp:
Gesegde:
Voorwerp:
(b) Hy het die potlood opgetel.
Onderwerp:
Gesegde:
Voorwerp:
(c) Pappa sal my vanmiddag saamneem.
Onderwerp:
Gesegde:
Voorwerp:

Maak nou drie enkelvoudige sinne van jou eie – een in die teenwoordige, een in die verlede en een in die toekomende tyd. Breek elke sin in sy komponente op en dui so aan wat die onderwerp, gesegde en voorwerp in elke sin is.

Sin 1 (Teenw. tyd):
Onderwerp:
Gesegde:
Voorwerp:
Sin 2 (Verlede tyd):
Onderwerp:
Gesegde:
Voorwerp:

Sin 3: (Toekomstige Tyd):
Onderwerp:
Gesegde:
Voorwerp:
AKTIWITEIT 13
OM SINNE UIT TE BREI DEUR DIE BYVOEGING VAN BYVOEGLIKE NAAMWOORDE, BYWOORDE EN BYSINNE
[LU 6.2.3]
Jy praat nie altyd in kort, enkelvoudige sinne nie. Jou sinne is dikwels langer, omdat jy woorde byvoeg wat beter beskryf wat jy eintlik wil sê. In die volgende sinne is die skuinsgedrukte woorde bygevoeg om 'n duideliker beskrywing te gee.
Die vinnige atleet het die moeilike wedloop gewen.
(Twee byvoeglike naamwoorde)
Juffrou sê sy sal my later help. (Bywoord)
Die man wat baie haastig is, het vertrek. (Bysin)
(Jou opvoeder sal vir julle verduidelik wat 'n bysin is).
Brei die volgende sinne uit met byvoegings soos gevra:
Die fotograaf neem _ foto's. (Byvoeglike naamwoord).
Mamma het _ 'n koek gebak. (Bywoord).
Die _ dokter het vir my _ medisyne gegee. (Twee byvoeglike naamwoorde).
Die boom _ _, is baie hoog. (Bysin).
Dr. Rupert was 'n _ (Byvoeglike naamwoord) man wat _ _. (Bysin).
My persoonlike woordelys
(GEBRUIK DIE VOLGENDE OPSKRIFTE)

Woord	Opgebreek	Kort sin

Table 3.10

Assessering
LU 1
LUISTER
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te luister en gepas en krities binne 'n wye verskeidenheid situasies te reageer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
1.5 luister na verskillende soorte informatiewe tekste (aanwysings, instruksies, ens.), kennis neem van hoofidees of spesifieke besonderhede en inligting op 'n gepaste manier gebruik.
LU 3
LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
3.1 'n verskeidenheid fiksie- en nie-fiksietekste vir verskillende doeleindes lees:
lees onafhanklik deur 'n verskeidenheid lees- en begripstrategieë gepas vir verskillende doeleindes te gebruik:
soeklees vir spesifieke besonderhede;
3.1.1.5 maak voorspellings oor inhoud en slot;
3.1.2 voer luidlees duidelik uit en pas leesspoed volgens doel en gehoor aan.
LU 4
SKRYF

Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

4.2 idees deur die skryfproses ontwikkel en organiseer:

4.2.1 kies en ontleed 'n onderwerp en hou 'n dinkskrum oor idees met behulp van kopkaarte, vloeidiagramme en lyste;

4.2.2 ontwikkel die onderwerp deur relevante bronne te raadpleeg, gepaste inligting te kies en idees te organiseer;

4.2.3 skryf 'n konsep-/eerste weergawe met 'n sentrale idee en goed ontwikkelde paragrawe;

4.2.5 hersien werk deur op inhoud, gepaste taal, struktuur en styl te fokus en terugvoering van klasmaats en onderwyser te gebruik;

4.2.6 proeflees en korrigeer finale konsep;

4.2.7 lewer finale weergawe in en besin oor die assessering van die stuk.

LU 5

DINK EN REDENEER

Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

5.2 taal gebruik om te ondersoek:

5.2.4 soek inligting in ander relevante bronne;

5.3 inligting verwerk:

5.3.1 versamel en kategoriseer relevante idees en verduidelik die redes vir die kategorisering;

5.3.3 organiseer inligting onder verskillende hofies.

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.1 met woorde werk:

6.1.11 begryp dat tale woorde by mekaar leen en gebruik nuutskeppinge;

6.2 met sinne werk:

6.2.1 begryp dat sinne uit verskillende komponente bestaan (onderwerp, voorwerp, gesegde) en verstaan die funksie van elk;

6.2.3 brei sinne uit deur adjektiewe, bywoorde, byvoeglike en bywoordelike bepalings en bysinne by te voeg;

6.2.17 verstaan en gebruik gepaste sinonieme, antonieme, homonieme en homofone;

6.4 bewustheid en gebruik van styl ontwikkel:

6.4.6 toon kennis van die gebruik van bekende idiomatiese uitdrukkings.

Memorandum

Aktiwiteit 1

a) Luisteroefening.

Aktiwiteit 2

b) Leesoefening.

Aktiwiteit 3

c) (i) Dis in die Oos-Kaap.

(ii) Die Karoo het hom geleer om nederig te wees.

(iii) Die leerders se antwoorde sal varieer.

(iv) oor-grens-park

Dis 'n park wat oor verskillende lande se grense strek.

(v) Dit beteken dat die persoon alreeds oorlede is.

Aktiwiteite 4 – 10

Groep en individuele werk.

Taalstruktuur en -gebruik

Alle aktiwiteite wat betrekking het op Leeruitkoms 6 moet slegs as voorbeelde beskou word. Dit word aanbeveel dat die opvoeder self meer aktiwiteite / voorbeelde byvoeg, aangesien dié wat in die module voorkom nie as noodwendig voldoende beskou behoort te word nie.

Aktiwiteit 11

a) Leenwoorde

b) Nuutskeppinge

(i) Bemagtiging: Om mag te gee aan iemand.

Infrastruktuur: Stelsels wat mekaar ondersteun sodat sake glad verloop, bv. vervoer, gesondheidsdienste, bankwese, mynwese, ens.

e-pos: Briefwisseling met behulp van die internet.

vigs: Dodelike, hoogs aansteeklike siekte, deur ‘n virus oorgedra in die bloed, gekenmerk deur ernstige verlies aan weerstand teen infeksie.

CD-ROM: ‘n Kompakte skyf in die rekenaar wat data vertoon wat slegs gelees kan word en nie verander kan word nie.

(ii) Voëlgriep is ‘n siekte wat onder voëls voorkom en wat tans na al hoe meer lande versprei.

Die selfoon het ‘n biepgeluid gemaak om aan te toon dat daar ‘n SMS is.

Die oorgrenspark tussen Suid-Afrika en Mosambiek is baie groot en baie diere kom daarin voor.

Aktiwiteit 12

a) Onderwerp: Petro

Gesegde: skryf

Voorwerp: ‘n brief.

b) Onderwerp: Hy

Gesegde: het opgetel

Voorwerp: die potlood.

c) Onderwerp: Pappa

Gesegde: sal (vanmiddag) saamneem

Voorwerp: my.

Eie sinne.

Aktiwiteit 13

(a) mooi / interessante / duidelike / ens.

(b) gister / vanoggend / haastig / ens.

(c) vriendelike / slim / vreemde / goeie / ens.

lekker / slegte / ens.

(d) wat groen is, ens.

(e) ryk / slim / goeie / nederige

wat baie mense gehelp het.

Chapter 4

Kwartaal 4

4.1 Mondelinge tekste en rollees[1]

4.1.1 AFRIKAANS HUISTAAL

4.1.2 Graad 5

4.1.3 OOM KOWIE EN MISTER KING

4.1.4 Module 13

4.1.5 MONDELINGE TEKSTE EN ROLLEES

AKTIWITEIT 1

OM NA 'N MONDELINGE TEKS TE LUISTER EN GEPAS DAAROP TE REAGEER [LU 1.1]

OM KENMERKE VAN 'N MONDELINGE TEKS (STRUKTUUR, TAAL, TOON, REGISTER) TE IDENTIFISEER [LU 1.3]

OM VERTELPERSPEKTIEF TE IDENTIFISEER EN TE BESPREEK [LU 3.8.1]

Hier volg 'n uittreksel uit Abraham H. de Vries se "Kowie Brönn van Montagu". Julle kan die volledige storie vind in *Storie-sjêmpyn: 50 humoristiese vertellings*, saamgestel deur Jan Vosloo (Tafelberg Uitgewers).

Die uittreksel is ook effens aangepas om dit vir julle makliker te maak. Volg dit terwyl jou opvoeder dit vir julle voorlees en luister veral mooi hoe die stem gebruik kan word.

Kowie Brönn van Montagu

Kowie Brönn vertel, hy sê, ek droom ek stap in Engeland en ek stap by Buckingham Palace verby, toe staan die bodeur oop, en daar trek darem 'n rokie uit die skoorsteen uit. *Slaap darem nie meer nie, dog ek.*

Ek staan nog so, hier kyk die Prince of Wales oor die onderdeur, handevryf-handevryf. Toe sien hy my. Maar wás hy bly.

"Oom Kowie Brönn, maar dis mos Oom!" sê hy. "Kom in, Oom. Pa sal darem graag met Oom 'n woordjie wou breek, hy skeer net gou."

Ek daar in, hier kom die koning ook aan. Val my byna om die nek.

"Kowie Brönn van Montagu, waar in die wye wêreld kom jy vandaan?" vra die koning.

"Nee," sê ek, "ek stap maar hier in Engeland rond. Ek is nou nie aangetrek nie, want ek het nie gedink ek sou aankom nie."

Maak g'n niks saak nie," sê die koning en hy vat my aan die arm. "Hoe gaan dit met Montagu? Leef ou Epsie nog?"

"Uitgespaar, die Jouberts almal," berig ek.

"En met ou Tjops le Roux?"

[1] This content is available online at <http://cnx.org/content/m26303/1.1/>.

"Ook," sê ek. "Spekvet en gesond."

"Ag, en met oumatjie Rachel Keet? Voel sy nog die badwater so met die elmboog?"

"Skop nog vas," sê ek. "Bietjie rumatiek, maar sy vang hulle nog."

"Toe ons daar was, was Liesbet en Magriet nog opgeskote. Ek is so jammer, want vandag se kleingoed mis so baie. Maar Kowie," sê die koning, "van rumatiek gepraat, kom ons stap vorentoe, Buckingham Palace is lekker in die somer, maar in die winter trek die ou kasarmte. Trap net mooi, hulle het vanoggend die kombuisvloer gesmeer."

Ek en hy daar af in die lang ou gang met die portrette weerskante teen die mure, die een koning na die ander, lewensgroot, en al die rame is dúúr, ingevoerde goed, dit kan jy sommer sien.

In die groot troonkamer, met die hoë goue solder en die kandelare wat so hang en nog honderde portrette teen die mure, gaan sit die koning op sy troon en hy trek die springbokvelletjie met sy swart kerkskoen haaks.

Ek vat 'n bokstoeltjie en ek haal my hoed af en ek dog: Kowie, nou moet jy nie links laat lê nie, nou moet jy jou belangstelling wys.

"En hoe gaan dit met missus Liesbet?" vra ek.

"Bo by die hairdresser vir vanaand se ete," sê die koning.

"En met Ouma Mary?" verneem ek.

"Ag Kowie, die oumens raak oud, sy help nou en dan met ietsie in die kombuis, met die kokery, maar meestal is sy bo in die kamer. Maar, jong, Kowie, voor ons verder gesels, sê vir my wat wil jy drink? Warm port of koue port? The choice is yours."

Kowie Brönn sê toe's hy in 'n stryd. Want koue port het hy al gedrink, maar hy't nie eens geweet mens krý warm port nie. Dis dié wat hy toe van aperigheid sê: "Gee maar 'n warmetjie, mister King."

a) Lees die teks nou op jou eie deur en beantwoord dan die vrae wat volg.

(i) Is die storie hartseer, komies, kwaai, vriendelik?

(ii) Dink jy die storie is waar? Gee 'n rede vir jou antwoord.

(iii) Op watter tyd van die dag speel die verhaal af? Gee een rede vir jou antwoord.

(iv) Baie van die sinne in die teks is in aanhalingstekens geskryf. Wat beteken dit?

(v) 'n Sinoniem vir "tweegesprek" ('n gesprek tussen twee persone) is *dialoog*. Is die dialoog tussen Oom Kowie en die koning:

beleefd?

ongeskik?

respekvol?

ongemanierd?

vriendelik?

onvriendelik?

(Antwoord JA of NEE, en bespreek redes vir julle antwoorde)

(vi) Die skuinsgedrukte sin in die eerste paragraaf is eintlik 'n onvolledige sin, maar tog verstaan ons dit. Die volledige sin sou kon wees: *Die mense slaap darem nie meer nie, dog ek.*

Soek na nog so 'n paragrafie met onvolledige sinne. Verander dit na volledige sinne en skryf dit hieronder neer.

Moenie vergeet om jou persoonlike woordelys op die laaste bladsy aan te vul nie.

AKTIWITEIT 2

OM DIE TAALIDIOOM IN DIE TEKS TE VERSTAAN EN TE GEBRUIK

[LU 2.4.2]

Groepbespreking

b) Bespreek eers in groepe wat die volgende uitdrukkings beteken en skryf dan jou antwoorde neer.

(i) Wat beteken dit om iemand om die nek te val?

(ii) Wat doen jy as jy met iemand 'n woordjie breek?

(iii) Wanneer is 'n seun of 'n meisie opgeskote?

(iv) Wat bedoel ons as ons sê iemand is spekvet en gesond?

(v) Wat doen jy as jy iets links laat lê?

(vi) Die woord "aperigheid" kom aan die einde van die leesstuk voor. Watter een van die volgende word daarmee bedoel? Kleur die regte antwoord in.

Aapstreke uithaal / Snaaks wees / Nie van beter weet nie.

AKTIWITEIT 3

OM TE SOEKLEES VIR SPESIFIEKE BESONDERHEDE

[LU 3.1.1]

Klasaktiwiteit

By a) (iii) het jy neergeskryf op watter tyd van die dag die verhaaltjie afspeel. Probeer nou om ook al die ander sinne te identifiseer wat die tyd van die dag aandui. Onthou om nie antwoorde uit te skree nie – steek jou hand op!

AKTIWITEIT 4

OM TE LEES TERWYL OOGKONTAK VERSKUIF OM SO 'N GROOT MOONTLIKE DEEL VAN DIE GEHOOR IN TE SLUIT [LU 2.3.1]

OM GEPASTE INTONASIE EN GESIGSUITDRUKKINGS TE GEBRUIK [LU 2.3.2]

OM TEMPO EN VOLUME VIR KLEM AAN TE PAS [LU 2.3.3]

OM POUSES GEPAS TE GEBRUIK EN TOON VOLGENS DOEL AAN TE PAS

[LU 2.3.4]

Rollees die teks met jou maat. Julle moet poog om die volgende vaardighede korrek uit te voer:

- oogkontak met mekaar (later met die klas);
- die regte gebruik van jou stem (vinnig/stadig; opgewonde/gedemp; vriendelik; hard/sag; ens.);
- die regte gesigsuitdrukkings (bv. bly).Oefen dit ook tuis en vra bv. vir Pappa of Mamma om saam met jou te lees. Jy moet deeglik voorberei, want jy gaan geleentheid kry om dit saam met jou maat aan die klas voor te lees.
-

4.1.6 Assessering

LU 1

LUISTER

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te luister en gepas en krities binne 'n wye verskeidenheid situasies te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

1.1 dit geniet om na verskillende soorte mondelinge tekste te luister (soos stories, mites, dreunsang, grappe, raaisels en kort toneelstukke) en gepas daarop reageer;

1.3 kenmerke van mondelinge tekste identifiseer (struktuur, taal, toon, register, ens.) wat dit gepas vir verskillende doeleindes en teikengroepe maak.

LU 2

PRAAT

Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne 'n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.

2.3 gepaste liggaamstaal en aanbiedingsvaardighede gebruik:

- Verskuif oogkontak om so 'n groot moontlike deel van die gehoor in te sluit;

2.3.2 gebruik gepaste intonasie en gesigsuitdrukkings;

2.3.3 pas tempo en volume vir klem aan;

2.3.4 gebruik pouses gepas en pas toon volgens die doel aan.

2.4 gepaste woorde en strukture vir verskillende doeleindes en teikengroepe gebruik:

- gebruik taal met die gepaste register in minder bekende situasies;
- gebruik die gepaste grammatikale strukture en taalidioom vir die doel.

LU 3

LEES EN KYK

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

3.1 ‘n verskeidenheid fiksie- en nie-fiksie-tekste vir verskillende doeleindes (soos gedigte, boekresensies, kort romans, omsendbriewe, naslaanboeke) lees:

3.1.1 vluglees vir die algemene idee;

3.2 kyk na en kommentaar lewer op verskeie visuele en multimedie-tekste (soos advertensies, video’s/films, TV-dramas, en, indien beskikbaar, rekenaarprogramme en CD-ROM’s):

3.2.1 bespreek die boodskap wat oorgedra word;

3.3 emosionele reaksie op tekste beskryf en ontleed;

3.4 kan bespreek hoe skrywers en visuele kunstenaars op verskillende maniere met lesers in wisselwerking tree en hoe hulle taal en visuele kenmerke gebruik om verskillende wêreldbeskouinge oor te dra;

3.8 omgewings-, kulturele en sosiale waardes in tekste identifiseer en bespreek:

3.8.1 identifiseer en bespreek vertelperspektief en die doel en effek daarvan.

4.1.7 Memorandum

Aktiwiteit 1

Weer eens is deeglike voorbereiding noodsaaklik vir die voorlees van hierdie teks aan die klas. Nie net moet u die gebruik van u stem as goeie voorbeeld inspan nie, maar u moet self ook die agtergrond van die verhaaltjie verstaan sodat u dit aan u leerders kan oordra.

Die koninklike gesin van Engeland (Koning George VI, Koningin Mary en hulle twee dogters, Elizabeth en Margaret) het Suid-Afrika in 1947 besoek en per trein deur groot dele van ons land gereis. (Elizabeth is natuurlik tans die koningin). Waarskynlik het hulle ook Montagu besoek. Oom Kowie Brönn het miskien sy droom “opgemaak” en die skrywer, Abraham H. de Vries, het dit neergepen.

Maak seker dat die leerders verstaan dat die kamtige vriendskaplike verhouding tussen Oom Kowie en die koning bedoel is om humoristies te wees.

a)

(i) Komies
(ii) Nee, want Oom Kowie sê in die eerste sin dat hy gedroom het.
(iii) Die verhaal speel in die oggend af, want Oom Kowie het gedink die mense slaap darem nie meer nie.
(iv) Dit beteken dat mense met mekaar praat, d.w.s. dat dialoog plaasvind.
(v) Beleefd - ja

Ongeskik - nee

Respekvol - ja

Ongemanierd - nee

Vriendelik - ja

Onvriendelik - nee

(vi) Ek daar in, hier kom die koning ook aan. Val my byna om die nek.

Ek stap daar in en hier kom die koning ook aan. Hy val my byna om die nek.

Aktiwiteit 2 (Groepbespreking)

b)

(i) Dit is om te wys dat jy baie bly is om iemand te sien.
(ii) Jy gesels met hom/haar.
(iii) Wanneer hulle al begin grootword / in hulle vroeë tienerjare is.
(iv) Wanneer dit baie goed gaan met iemand.
(v) Wanneer jy nie doen wat jy behoort te doen nie.

(vi) Nie van beter weet nie.

Aktiwiteit 3 (Klasaktiwiteit)

... hy skeer net gou.

Trap net mooi, hulle het vanoggend die kombuisvloer gesmeer.

Aktiwiteit 4 (Rollees)

U moet deurgaans poog om dit vir die leerders ‘n aangename ervaring te maak. Gebruik ook u eie inisiatief om, indien u tyd dit toelaat, ook ander humoristiese verhaaltjies (u keuse of leerders se keuse) te rollees. U moet natuurlik net seker maak dat daar genoegsame dialoog in so ‘n verhaaltjie is.

4.2 Skeppende skryfwerk[2]

AFRIKAANS HUISTAAL

Graad 5

OOM KOWIE EN MISTER KING

Module 14

SKEPPENDE SKRYFWERK

AKTIWITEIT 1

OM ‘N HUMORISTIESE STAALTJIE VIR SKEPPENDE EN SPEELSE DOELEINDES TE SKRYF

[LU 4.1.1]

Nou gaan jy kans kry om jou eie humoristiese storietjie te skryf. Die HAT is die Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal. Dit gee op bladsy 432 die volgende verduidelikings vir humor en humoristies:

humor: humoristies:

die lagwekkende geestig

geestigheid grappig

skerts luimig

komieklikheid

Kyk eers weer mooi na die vorm van die humoristiese teks op bladsy 1 van die vorige module. Let veral op hoe die dialoog geskryf is. Wat is dialoog nou weer? O ja, dit is mos die gesprek tussen Oom Kowie en die koning. Omdat jy seker ‘n goeie idee het van hoe ‘n koning in sy paleis lewe, sal jy seker saamstem dat die leesstukkie nogal snaaks is. Maar dit is juis wat die skrywer, Abraham H. de Vries, wou hê: dat die leser die verhaaltjie moet geniet, dit snaaks moet vind en daarvoor moet lag. Hy gebruik die direkte rede baie, want dan is dit nog snaakser.

Jou opvoeder sal jou sommer ‘n hele paar dae tyd gee om jou eie humoristiese staaltjie te skryf. Die volgende is belangrik:

‘n grappige staaltjie

dit mag waar wees, of

dit hoef nie die waarheid te wees nie

dialoog (mense wat met mekaar praat)

korrekte gebruik van aanhalingstekens

paragrawe

minstens 15 geskrewe reëls

netjiese handskrif en werk.

AKTIWITEIT 2

OM ‘N DENKBEELDIGE SITUASIE TE BESKRYF, GEBASEER OP BEKENDE INLIGTING

[LU 6.2.17]

Teen hierdie tyd weet jy dat Oom Kowie Brönn nie regtig by die koning besoek afgelê het nie – dit was maar net ‘n droom. ‘n Mens stap ook nie sommer net by ‘n koning of koningin se paleis in en gesels met hulle nie. Dis nie só maklik nie en jy moet ook weet hoe om jou te gedra.

[2]This content is available online at <http://cnx.org/content/m26305/1.1/>.

Verbeel jou jy het ‘n uitnodiging van ons staatspresident ontvang om hom in sy kantoor te besoek en vyf minute alleen met hom te gesels oor enigiets van jou keuse. Beskryf jou besoek aan hom deur die volgende leidrade te gebruik. Onthou dat jy hoflik en vriendelik moet wees.

Hoe ek aangetrek is

Hoe ek by sy kantoor gekom het

Wie my ontvang

Hoe die president my groet

Hoe ek hom groet

Wat hy vir my vra

My antwoord

Wat ek vir hom vra

Wat ek dink sy antwoord sal wees

Ek groet

Taalkstruktuur en -Gebruik

AKTIWITEIT 3

OM VOORSETSELS DOELTREFFEND TE GEBRUIK

[LU 6.2.16]

a) Kies die regte voorsetsel en skryf die volgende sinne korrek neer.

Ek droom ek stap (op, met, in) Engeland.

Die Prince of Wales kyk (oor, onder, agter) die onderdeur.

Ons loop in die gang (op, voor, met) die portrette teen die mure.

Sy help (teen, met, oor) die kokery.

Die koning gaan sit (deur, uit, op) sy troon.

Nie moeilik nie, nè? Toets nou jou kennis van die taal wat jy praat deur te probeer om ook die volgende voorsetsels te verskaf. Skryf die hele sin neer.

Sy kan haar tog so verknies _ klein dingetjies.

Ek stem nie saam _ jou nie.

Hy het hom vergryp _ die lekker kos.

Voeg nou sout _ smaak by.

Ek moes _ my ontsteltenis ontdek dat my boek weg is.

Alles is _ die voet verkoop.

Ons skool gaan ‘n projek _ stapel stuur om die omgewing skoon te maak.

Ek was so verras toe my beste maat skielik _ lewende lywe voor my staan.

Pappa werk hard sodat hy _ ons behoeftes kan voorsien.

Ons bid altyd _ tafel om dankie te sê vir die kos.

Hier is een spesiaal vir die “oopkoppe”. Wie gaan probeer?

Wanneer die regter ‘n aangeklaagde in die hof verhoor, moet hy

regverdig oordeel, _ aansien _ persoons.

aktiwiteit 4

om kern- en ondergeskikte sinne te gebruik om ‘n samehangende paragraaf te skryf

[lu 6.3.1]

b) Gebruik die gegewens wat volg om ‘n paragraaf met duidelike sinne te skryf.

Dieretuin by Sun City. ‘n Vyfjarige meisie, Helen Grant, se arm is amper morsaf gebyt deur ‘n Bengaalse tier. Gedink dis ‘n “katjie”. Wou streel. Aan vingers gegryp en nader getrek. Beentjies tussen gewrig en elmboog almal gebreek. Gered deur haar oom. Arm in hospitaal op Rustenburg geheg.

(Bron: Die Burger, 3 Mei 2006).

AKTIWITEIT 5

OM VOEGWOORDE EN WOORDE WAT TYD, OORSAAK EN GEVOLG AANDUI, TE GEBRUIK VIR DIE SKEP VAN LOGIESE SINNE EN PARAGRAWE

[LU 6.3.2]

c) Kies enige een van die volgende onderwerpe en skryf drie paragrawe daaroor.

Ontwerp 1

Jou troeteldier het siek geword of is beseer en jy moes dit saam met Mamma of Pappa veearts toe neem.

Ontwerp 2

Terwyl jy in die tuin gespeel het, het 'n by jou gesteek.

Ontwerp 3

Jy moes tandarts toe gaan.

As jy jou onderwerp gekies het, moet jy jou opskrif self bewoord.

Jy moet die volgende woorde in jou skryfstuk gebruik:

en, maar, want, omdat, dus

verlede week, gister, die volgende dag, later, daarna, tans, voortaan

Assessering

LU 4

SKRYF

Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

4.1 verskeie soorte tekste vir verskillende doeleindes en teikengroepe skryf:

4.1.1 skryf vir persoonlike, ondersoekende, speelse, verbeeldings- en skeppende doeleindes (soos dagboekinskrywings, humoristiese staaltjies, stories, gedigte);

4.2 idees deur die skryfproses ontwikkel en organiseer:

4.2.4 gebruik enkelvoudige en saamgestelde sinne met bewustheid van die spesifieke doel en teikengroep.

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.2 met sinne werk:

6.2.13 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse adjektiewe: intensiewe vorme;

6.2.16 gebruik voorsetsels doeltreffend;

6.2.17 verstaan en gebruik gepaste sinonieme, antonieme, homonieme en homofone;

6.3 met tekste werk:

6.3.1 gebruik kern- en ondergeskikte sinne om 'n samehangende paragraaf te vorm;

6.3.2 gebruik voegwoorde en woorde wat tyd, oorsaak en gevolg aandui om logiese sinne en paragrawe te skep;

6.4 bewustheid en gebruik van styl ontwikkel:

gebruik 'n verskeidenheid sinslengtes en -soorte;

wissel woordorde gepas vir fokus en klem;

6.4.4 gebruik taal met die gepaste formaliteitsgraad (register) in minder bekende situasies en toon bewustheid van teikengroep;

6.4.5 pas toon en woordkeuse vir verskillende teikengroepe en doeleindes aan.

Memorandum

Aktiwiteit 1

Eie skryfwerk.

Aktiwiteit 2

Denkbeeldige besoek aan staatspresident

Dit is belangrik dat die leerders bewus gemaak word van die nodigheid van hoflike en respekvolle optrede en 'n netjiese houding. Wys ook daarop dat dit nie net geld in optredes teenoor BBP's (Baie Belangrike Persone; Eng.: VIP's) nie, maar teenoor alle persone, veral volwassenes.

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Aktiwiteit 3

a) Voorsetsels

in (ix) na
oor (x) tot
met (xi) voor
met (xii) van
op (xiii) in
oor (xiv) in
met (xv) aan
aan (xvi) sonder, des
Aktiwiteit 4
b) Skryf samehangende paragraaf
Aktiwiteit 5
c) Voegwoorde, en woorde wat tyd, oorsaak en gevolg aandui

4.3 Skryfwerk: styl[3]

AFRIKAANS HUISTAAL

Graad 5

OOM KOWIE EN MISTER KING

Module 15

SKRYFWERK: STYL

AKTIWITEIT 1

OM 'N BEWUSTHEID EN GEBRUIK VAN STYL TE ONTWIKKEL DEUR 'N VERSKEIDENHEID SINSLENGTES EN -SOORTE TE GEBRUIK

[LU 6.4.1]

OM 'N BEWUSTHEID EN GEBRUIK VAN STYL TE ONTWIKKEL DEUR WOORDORDE GEPAS VIR FOKUS EN KLEM TE WISSEL [LU 6.4.2]

a) Kom ons kyk weer na die eerste twee paragrawe van die leesstuk "Oom Kowie Brönn van Montagu".

A Kowie Brönn vertel, hy sê, ek droom ek stap in Engeland en ek stap by Buckingham Palace verby, toe staan die bodeur oop, en daar trek darem 'n rokie uit die skoorsteen uit. Slaap darem nie meer nie, dog ek.

Ek staan nog so, hier kyk die Prince of Wales oor die onderdeur, handevryf-handevryf. Toe sien hy my. Maar wás hy bly.

Die skrywer kon dit natuurlik in vervelige taal geskryf het, byvoorbeeld:

B Kowie Brönn vertel: "Ek droom ek toer in Engeland. Ek droom ek stap by Buckingham Paleis verby en sien toe dat die deur oopstaan en daar 'n rokie by die skoorsteen uittrek. Die mense is darem al wakker, dink ek.

"Terwyl ek nog so staan, kyk die Prins van Wallis oor die onderdeur, terwyl hy sy hande vryf. Toe hy my sien, was hy baie bly."

Julle sal seker saamstem dat A in mooier taal geskryf is as B. Waarom is dit so? Dis omdat die skrywer skryf soos Oom Kowie praat. Ons noem dit 'n verteltrant. Verder gebruik die skrywer sinne van verskillende lengtes. Sommige sinne is ook nie volledig nie, soos julle reeds weet, maar tog verstaan ons dit wanneer ons dit lees. Ook verskil die skrywer se woordorde in A van die woordorde in B. Vergelyk byvoorbeeld die twee onderstreepte gedeeltes.

Jy het jou eie stukkie humoristiese skryfwerk gedoen. Skryf dit nou oor, maar probeer om dit aan te pas deur die sinne se lengtes te verander en ook van onvolledige sinne gebruik te maak. As jy daarby ook nog daarin kan slaag om jou woordorde op 'n paar plekke te wysig, het jy uitstekende werk gelewer en sal jy daarvoor beloon word.

AKTIWITEIT 2

OM TAAL MET DIE GEPASTE REGISTER IN 'N VERSKEIDENHEID SITUASIES TE GEBRUIK [LU 2.4.1]

[3]This content is available online at <http://cnx.org/content/m26318/1.1/>.

b) Ons praat nie met alle mense op dieselfde manier nie. Ons spreek ons maats anders aan as wat ons met ons opvoeder praat, of met ons ouers, oupa en ouma, 'n vreemde tannie, die polisieman, ensovoorts.

Bespreek met jou maat hoe jy in die volgende gevalle behoort te sê. Daarna sal jou opvoeder julle kans gee om julle antwoorde vir die klas te sê.

Sê vir die verpleegster sy moet asseblief nie vir jou seermaak nie.

Vra vir jou oupa/ouma of hy/sy vir jou 'n storie sal vertel.

Bedank die Staatspresident dat hy die moeite gedoen het om met jou te praat.

Troos jou maat wat huil en belowe om hom/haar te help.

Sê vir jou broers en suster om Pappa se motor te was.

Sê vir die petroljoggie by die vulstasie hy moet petrol in Pappa se motor gooi.

AKTIWITEIT 3

OM TAAL MET DIE GEPASTE FORMALITEITSGRAAD (REGISTER) IN MINDER BEKENDE SITUASIES TE GEBRUIK EN BEWUSTHEID VAN DIE TEIKENGROEP TE TOON [LU 6.4.4]

OM TOON EN WOORDKEUSE VIR VERSKILLENDE TEIKENGROEPE EN DOELEINDES AAN TE PAS [LU 6.4.5]

Skryf nou die antwoorde neer wat julle in (b) as gepas aanvaar het.

Assessering

LU 2

PRAAT

Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne 'n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.

2.3 gepaste liggaamstaal en aanbiedingsvaardighede gebruik:

Verskuif oogkontak om so 'n groot moontlike deel van die gehoor in te sluit;

2.3.2 gebruik gepaste intonasie en gesigsuitdrukkings;

2.3.3 pas tempo en volume vir klem aan;

2.3.4 gebruik pouses gepas en pas toon volgens die doel aan.

2.4 gepaste woorde en strukture vir verskillende doeleindes en teikengroepe gebruik:

gebruik taal met die gepaste register in minder bekende situasies;

gebruik die gepaste grammatikale strukture en taalidioom vir die doel.

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.2 met sinne werk:

6.2.13 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse adjektiewe: intensiewe vorme;

6.2.16 gebruik voorsetsels doeltreffend;

6.2.17 verstaan en gebruik gepaste sinonieme, antonieme, homonieme en homofone;

6.3 met tekste werk:

6.3.1 gebruik kern- en ondergeskikte sinne om 'n samehangende paragraaf te vorm;

6.3.2 gebruik voegwoorde en woorde wat tyd, oorsaak en gevolg aandui om logiese sinne en paragrawe te skep;

6.4 bewustheid en gebruik van styl ontwikkel:

gebruik 'n verskeidenheid sinslengtes en -soorte;

wissel woordorde gepas vir fokus en klem;

6.4.4 gebruik taal met die gepaste formaliteitsgraad (register) in minder bekende situasies en toon bewustheid van teikengroep;

6.4.5 pas toon en woordkeuse vir verskillende teikengroepe en doeleindes aan.

Memorandum

Aktiwiteit 1

a) Skryfstyl

Hier moet u baie duidelike leiding gee. Dit sal goed wees as u self ‘n stukkie skryf vir Aktiwiteit 1 in Module 14 en dan aanpas vir Aktiwiteit 1 in Module 15 sodat dit vir die leerders as voorbeeld kan dien. Die aktiwiteit moet deur die leerders as genotvol ervaar word.

Aktiwiteit 2

e) Gepaste taal in verskeie situasies (Let veral op na (vi) hieronder. Dit is die belangrikste sin in hierdie aktiwiteit om uitvoering te gee aan AS 2.4.1. Leerders moet leer om alle mense met respek te behandel en ordentlik aan te spreek. U kan meer voorbeelde skep).

Tannie moet my asseblief nie seermaak nie / Tannie moet asseblief nie vir my seermaak nie / Asseblief, Tannie, moenie (vir) my seermaak nie.

Sal Oupa (Ouma) asseblief vir my ‘n storie vertel? / Oupa (Ouma), vertel asseblief vir my ‘n storie.

(Geagte) President, baie dankie dat u die moeite gedoen het om met my te praat.

Toemaar, moenie huil nie. Ek sal jou help.

Julle moet asseblief Pappa se motor was.

Oom (Meneer/jy) moet asseblief petrol in Pappa se motor gooi / Sal Oom (Meneer/jy) asseblief petrol in Pappa se motor gooi?

Aktiwiteit 3

Eie sinne. Dit is wenslik dat u dit kontroleer.

4.4 Advertensies: Boodskappe en reaksies[4]

AFRIKAANS HUISTAAL

Graad 5

OOM KOWIE EN MISTER KING

Module 16

ADVERTENSIES: BOODSKAPPE EN REAKSIES

AKTIWITEIT 1

OM TUSSEN ALGEMENE EN SPESIFIEKE INLIGTING TE ONDERSKEI

[LU 5.3.2]

OM INLIGTING IN ‘N TABEL TE ORGANISEER [LU 5.3.5]

a) Ons gaan nou eers aandag gee aan advertensies. Let op met hoeveel advertensies ons elke dag in aanraking kom. Ons sien veral drie soorte advertensies, naamlik gedrukte advertensies (in boeke, tydskrifte, koerante en strooipos), advertensieborde en verfilmde advertensies (soos op TV).

(i) Jy en jou maat se eerste taak is om ‘n lys van 20 items wat adverteer word neer te skryf. Moenie die handelsnaam (bv. Colgate of ABSA) van die item neerskryf nie; skryf slegs die soort item neer, bv. tandepasta of bank.

(ii) Items wat adverteer word, kan in drie hoofgroepe verdeel word, naamlik produkte (soos Colgate), dienste (soos banke) en geleenthede (soos sport- of musiekgeleenthede). Probeer nou om die items wat julle in (i) genoem het onder die volgende hofies te tabelleer. As jy minder as vyf van die een soort het, moet jy probeer om nog ‘n paar by te voeg.

PRODUKTE	DIENSTE	GELEENTHEDE

Table 4.1

AKTIWITEIT 2

OM DIE BOODSKAP WAT DEUR ‘N TV-ADVERTENSIE OORGEDRA WORD, TE BESPREEK. [LU 3.2.1]

OM DIE EMOSIONELE REAKSIE OP ‘N ADVERTENSIE TE BESKRYF EN TE ONTLEED [LU 3.3]

[4]This content is available online at <http://cnx.org/content/m26313/1.1/>.

b) Jou volgende opdrag is om ‘n spesiale TV-advertensie te identifiseer: OF jou gunsteling advertensie OF die advertensie waarvan jy die minste hou. (As julle gesin nie TV kyk nie, kan jy gerus enige ander advertensie gebruik). Skryf neer:

Watter tipe diens of produk geadverteer word

die handelsnaam van die produk

die boodskap van die advertensie

die advertensie in jou eie woorde

waarom jy van die advertensie hou / nie daarvan hou nie

c) Julle opvoeder gaan julle kans gee om julle menings uit te spreek oor sommige van die advertensies wat aan julle bekend is. Gee jou eerlike opinie, maar onthou om altyd jou maats se menings te respekteer en hulle kans te gee om te praat sonder om hulle in die rede te val. Hier is ‘n paar idees om te bespreek oor die advertensie waaroor julle opvoeder julle laat praat:

(i) Waarvan hou jy in die advertensie?

(ii) Waarvan hou jy nie?

(iii) Maak die advertensie jou bly, opgewonde, vies?

(iv) Is die advertensie interessant, slim en oorspronklik, of is dit vervelig?

(v) Sal jy die produk koop of die diens gebruik?

KONTROLELYS(moet deur die individu voltooi word)		
Ek het gehelp om die lys van 20 items op te stel.	Ja	Nee
Ek kan onderskei tussen produkte, dienste en geleenthede.	Ja	Nee
Ons het na mekaar geluister en mekaar kans gegee om ‘n mening uit te spreek sonder om onderbreek te word.	Ja	Nee
Ek kan my eie mening oor ‘n advertensie uitspreek.	Ja	Nee

Table 4.2

AKTIWITEIT 3

OM TE BESPREEK HOE SKRYWERS EN VISUELE KUNSTENAARS OP VERSKILLENDE MANIERE LESERS IN WISSELWERKING TREE; EN HOE HULLE TAAL EN VISUELE KENMERKE GEBRUIK OM VERSKILLENDE WÊRELDBESKOUINGE OOR TE DRA

[LU 3.4]

d) Groepwerk:

(i) Bespreek die volgende:

Watter van die volgende kom in die advertensie voor?

	JA		NEE
Taal			
Musiek			
Geluide			
Beeldmateriaal			

Table 4.3

Sê hoe julle dink bogenoemde gebruik word om julle aandag te trek en te probeer oortuig dat dit 'n goeie produk, diens of geleentheid is.

Wat is daar in die advertensie wat jou laat glo dat dit 'n goeie produk, diens of geleentheid is? Skryf dit neer:

AKTIWITEIT 4

OM ENKELVOUDIGE EN SAAMGESTELDE SINNE TE GEBRUIK MET BEWUSTHEID VAN DIE SPESIFIEKE DOEL EN TEIKENGROEP [LU 4.2.4]

OM MET DIE VISUELE EN KLANKEFFEKTE VAN TAAL TE EKSPERIMENTEER [LU 5.4.4]

e) Voordat julle die volgende taak doen, is dit goed om eers mooi na die advertensie oor die natuur se kitskos te kyk. Let veral op na die manier waarop taal gebruik word om 'n treffende advertensie te skryf.

Kan jy aan 'n rede dink waarom die woord "knarsvars" 'n goeie keuse vir hierdie advertensie is? Skryf dit neer:

Waarom is die derde reël so treffend?

Jy en jou maat moet nou koppe bymekaar sit om die woorde vir julle eie advertensie te skryf. Dit moet uit minstens vyf sinne bestaan, waarvan ten minste twee lang sinne moet wees. Julle mag die advertensie versier, maar die belangrikste is om taal so te gebruik dat julle sinne trefkrag sal hê en julle maats daarvan sal hou. Dit moet uiteindelik treffend en oortuigend aan die klas voorgelees word, d.w.s. met die regte gebruik van die stem.

Kitskos vannie Natuur

Tru-Cape se knarsvars appels en pere
is altyd soet, sappig en propvol heilsaamheid.
Smulgoed sonder skuldgevoelens!

Appels & Pere
Tru-Cape
SOUTH AFRICA
Pure Natuurwonders

Figure 4.1

Skryf julle finale poging neer. Probeer dit illustreer deur van kleur gebruik te maak.

Taalkstruktuur en –Gebruik

aktiwiteit 5

om eenvoudige vorms van beeldspraak (soos vergelykings, metafoor en personifikasie) te verstaan en gebruik

[lu 4.2.4]

Voltooi die volgende vergelykings:

Die nat stoep is so glad soos _ .

Skakel die lig aan. Dis so donker soos die _ .

Hy is so vinnig soos _ hier weg.

Die brood is te oud om te eet; dis so _ soos klip.

Sy is vandag afwesig, want sy is glo so _ soos 'n hond.

Die lekkers is so soet soos _ .

Die atleet hardloop soos die _ .

Die arme man wat gister laas geëet het, is nou so honger soos 'n _ .

Ek kan sien hy kry warm, want hy is so rooi soos 'n _ .

Die kameel word ook die _ van die woestyn genoem.

Iemand wat niks vir ander mense of vir diere omgee nie het 'n hart van _.

Probeer hierdie moeilike een:

Die winter het sy ysige _ om ons geslaan.

Assessering

LU 3

LEES EN KYK

Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

3.1 'n verskeidenheid fiksie- en nie-fiksie-tekste vir verskillende doeleindes (soos gedigte, boekresensies, kort romans, omsendbriewe, naslaanboeke) lees:

3.1.1 vluglees vir die algemene idee;

3.2 kyk na en kommentaar lewer op verskeie visuele en multimedie-tekste (soos advertensies, video's/films, TV-dramas, en, indien beskikbaar, rekenaarprogramme en CD-ROM's):

3.2.1 bespreek die boodskap wat oorgedra word;

3.3 emosionele reaksie op tekste beskryf en ontleed;

3.4 kan bespreek hoe skrywers en visuele kunstenaars op verskillende maniere met lesers in wisselwerking tree en hoe hulle taal en visuele kenmerke gebruik om verskillende wêreldbeskouinge oor te dra;

3.8 omgewings-, kulturele en sosiale waardes in tekste identifiseer en bespreek:

3.8.1 identifiseer en bespreek vertelperspektief en die doel en effek daarvan.

LU 4

SKRYF

Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

4.1 verskeie soorte tekste vir verskillende doeleindes en teikengroepe skryf:

4.1.1 skryf vir persoonlike, ondersoekende, speelse, verbeeldings- en skeppende doeleindes (soos dagboekinskrywings, humoristiese staaltjies, stories, gedigte);

4.2 idees deur die skryfproses ontwikkel en organiseer:

4.2.4 gebruik enkelvoudige en saamgestelde sinne met bewustheid van die spesifieke doel en teikengroep.

LU 5

DINK EN REDENEER

Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

5.3 inligting verwerk:

5.3.2 onderskei tussen algemene en spesifieke inligting;

5.3.5 organiseer inligting in ‘n paragraaf, tabel, tydlyn, diagram of ander gepaste grafiese voorstelling;

5.4 taal gebruik om skeppend te dink:

5.4.4 eksperimenteer met die visuele en klankeffekte van taal.

Memorandum

Aktiwiteit 1

a) (i) Eie lys

(ii) Eie tabel

Aktiwiteit 2

b) en c) Eie antwoorde

Aktiwiteit 3

d) Hou altyd in gedagte dat dit hier gaan om die boodskap wat deur ‘n advertensie oorgedra word, sowel as die leerders se emosionele reaksie daarop.

Aktiwiteit 4

e) Enkelvoudige en saamgestelde sinne; visuele en klankeffekte

(i) Die woord “knarsvars” laat mens dink aan die klank wat jy hoor wanneer jy ‘n appel hap.

(ii) Al drie woorde begin met “s”.

(iii) Eie poging.

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Aktiwiteit 5

a) Vergelykings

seep

nag

blits

hard

siek

suiker / stroop

wind

wolf

kalkoen / beet

skip

klip

vingers

4.5 Verbuigings van woorde[5]

AFRIKAANS HUISTAAL

Graad 5

OOM KOWIE EN MISTER KING

Module 17

VERBUIGINGS VAN WOORDE

AKTIWITEIT 1

OM DIE FUNKSIE EN GEBRUIK VAN VERBUIGING IN ALLEDAAGSE ADJEKTIEWE TE VERSTAAN

[LU 6.2.13]

[5]This content is available online at <http://cnx.org/content/m26311/1.1/>.

Lang Klanke en Kort Klanke
a) Woorde wat eindig op -ende
Die volgende woorde het LANG KLANKE
slaap slapende
raas rasende
rook rokende
sleep slepende
loop lopende
gaap gapende
bewaar bewarende
verdoof verdowende
Watter afleiding kan jy nou maak uit die bostaande woorde met lang klanke wat -ende bykry?
Voltooi die volgende deur -ende by elke vetgedrukte woord te voeg.
Kinders wat sit en gaap, is _ kinders.
’n Vuurtjie wat rook, is ’n _ vuurtjie.
’n Moeder wat huil, is ’n _ moeder.
Lawaai wat ’n mens se ore doof maak, is ’n _ lawaai.
Honde wat slaap, is _ honde.
Kinders wat raas, is _ kinders.
Water wat loop, is _ water.
Die hand van die HERE wat ons bewaar, noem ons
Sy _ hand.
b) Die volgende woorde het KORT KLANKE:
snik snikkende
val vallende
klop kloppende
buk bukkende
gil gillende
blaf blaffende
spat spattende
verstom verstommende
afmat afmattende
skok skokkende
Watter afleiding kan jy maak uit die bostaande woorde met kort klanke wat -ende bykry?
Voltooi die volgende deur -ende by elke vetgedrukte woord te voeg.
Harte wat vinnig klop, is _ harte.
Honde wat blaf, is _ honde.
Werk wat ’n mens afmat, is _ werk.
Meisies wat gil, is _ meisies.
Nuus wat ’n mens verstom, is _ nuus.
Soldate wat die vyande aanval, is _ soldate.
As iemand buk, sê ons hy is in ’n _ posisie.
Water wat spat, is _ water.
c) Woorde wat eindig op -ing
(a) Kyk na die vetgedrukte woord in die volgende sin.
Die verkyker was die ou bruin bobbejaan se redding toe die luiperd opdaag.
Van watter woord is die vetgedrukte woord afgelei?
Watter letters is by die woord gevoeg om die nuwe woord te vorm?
Wat het gebeur met die d in red toe die nuwe woord gevorm is?
Waarom het dit gebeur?
d) Kyk na die vetgedrukte woord in die volgende sin.

Die sloping van ou geboue vind al hoe meer plaas.
Van watter woord is hierdie woord afgelei?
Watter letters is by die woord gevoeg om die nuwe woord te vorm?
Wat het gebeur met die een o in sloop toe die nuwe woord gevorm is?
Waarom het dit gebeur?
e) Kyk na die woorde wat eindig op -ing.

daling	mening	vermaning
woning	bewoning	bewaring
lening	verdeling	besparing
verpakking	(gebeds-)verhoring	(spys-)vertering

Table 4.4

Voltooi die volgende deur die antwoorde in die raam hierbo te vind.
As Pa ons vermaan, dan gee hy ons 'n _ .
As iemand in 'n huis woon, is dit sy _ .
As ons geld bespaar op ons inkopies, noem ons dit _ .
As ons geld by 'n bank leen, noem ons dit 'n _ .
As kos bewaar word, praat ons van die _ van kos.
As die goudprys daal, is daar 'n _ in die goudprys.
As ons meen dat 'n ding so is, is dit ons _ .
As 'n stuk grond verdeel word, vind daar 'n _ plaas.
As 'n boek vertaal word, is dit 'n _ .
As ons kos verteer word, praat ons van die _ .
As 'n gebed verhoor word, noem ons dit 'n _van gebed.
AKTIWITEIT 2
OM DIE FUNKSIE EN GEBRUIK VAN TRAPPE VAN VERGELYKING IN ALLEDAAGSE ADJEKTIEWE TE VERSTAAN
[LU 6.2.13]
Trappe van vergelyking

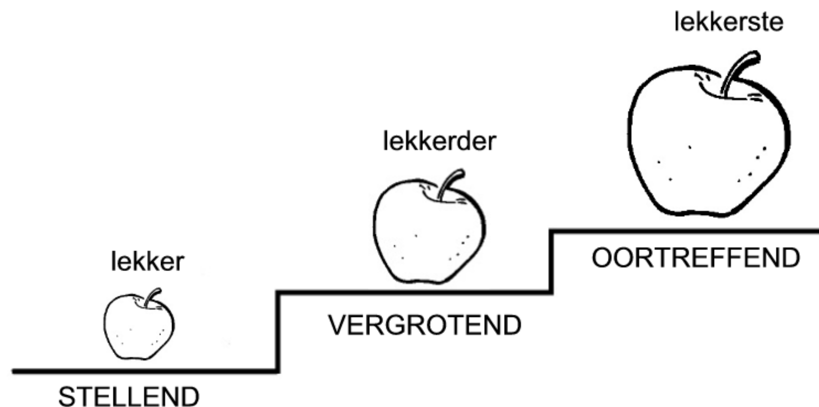

Figure 4.2

Julle sal hierdie werk maklik vind, aangesien julle Afrikaanssprekers is. Tog sal julle versigtig moet wees om nie spelfoute te maak nie.

Wanneer ons dinge of mense met mekaar vergelyk, kry ons drie trappe, naamlik die stellende trap, die vergrotende trap en die oortreffende trap. Ons sê die leerders in die klas op die hoek is gehoorsaam (stellende trap), die leerders in die klas langsaan is gehoorsamer (vergrotende trap) en die leerders in hierdie klas is die gehoorsaamste (oortreffende trap).

f) Voltooi nou die volgende deur die vergrotende en oortreffende by te voeg.

(i) hard

(ii) rooi

(iii) honger

(iv) dom

(v) wit

(vi) dik

(vii) maklik

(viii) versigtig

(ix) duur

(x) nat

g) PASOP vir 'n byvoeglike naamwoord wat op –s eindig in die stellende trap. In die oortreffende trap word –ste bygevoeg en dus kry ons twee s'e.

(i) rats, ratser, ratsste

Voltooi:

(ii) vies

(iii) skaars

(iv) boos

(v) dors

(vi) vas

(vii) fluks

(viii) los

(xi) hees

(x) woes

h) Byvoeglike naamwoorde met -oo- en -oe-

Stellende Trap Vergrotende Trap Oortreffende Trap

(i) droog droër droogste

(ii) hoog

(iii) vroeg vroeër vroegste

(iv) moeg

My persoonlike woordelys

(gebruik die drie kolomme met hofies)

Woord	Opgebreek	Kort sin

Table 4.5

Assessering

LU 6

TAALSTRUKTUUR EN -GEBRUIK

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.2 met sinne werk:

6.2.13 verstaan die funksie en gebruik van alledaagse adjektiewe: intensiewe vorme;

6.2.16 gebruik voorsetsels doeltreffend;

6.2.17 verstaan en gebruik gepaste sinonieme, antonieme, homonieme en homofone;

6.3 met tekste werk:

6.3.1 gebruik kern- en ondergeskikte sinne om 'n samehangende paragraaf te vorm;

6.3.2 gebruik voegwoorde en woorde wat tyd, oorsaak en gevolg aandui om logiese sinne en paragrawe te skep;

6.4 bewustheid en gebruik van styl ontwikkel:

gebruik 'n verskeidenheid sinslengtes en -soorte;

wissel woordorde gepas vir fokus en klem;

6.4.4 gebruik taal met die gepaste formaliteitsgraad (register) in minder bekende situasies en toon bewustheid van teikengroep;

6.4.5 pas toon en woordkeuse vir verskillende teikengroepe en doeleindes aan.

Memorandum

Aktiwiteit 1

a) Lang klanke

Die een letter van die lang klank val weg wanneer dit -ende bykry.

gapende

rokende

huilende

oorverdowende

slapende

rasende

lopende

bewarende

b) Kort klanke

Die letter wat volg op die klinker, word verdubbel.

kloppende

blaffende

afmattende

gillende

verstommende

aanvallende

bukkende

spattende

c) Woorde met kort klanke wat eindig op -ing

red

–ding

Dit is verdubbel

Anders sou die kort klank (e) verlore gegaan het, nl. reding.

d) Woorde met lang klanke wat eindig op -ing

sloop

-ing

Dit het weggeval.

Dit bly 'n lang klank omdat die woord net een p het.

e)

vermaning

woning

besparing

lening

bewaring

daling

mening
verdeling
vertaling
vertering
verhoring
Aktiwiteit 2
f) Trappe van vergelyking
(i) harder hardste
(ii) rooier rooiste
(iii) hongerder hongerste
(iv) dommer domste
(v) witter witste
(vi) dikker dikste
(vii) makliker maklikste
(viii) versigtiger versigtigste
(ix) duurder duurste
(x) natter natste
g) Trappe van vergelyking van woorde wat eindig op -s
(ii) vieser viesste
(iii) skaarser skaarsste
(iv) boser boosste
(v) dorser dorsste
(vi) vaster vasste
(vii) flukser fluksste
(viii) losser losste
(ix) heser heesste
(x) woester woesste
h) Trappe van vergelyking van woorde met –oo- en –oe-
(ii) hoër hoogste
(iv) moeër moegste

Attributions

Collection: *Afrikaans Huistaal Graad 5*
Edited by: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/col10989/1.2/

Module: "Luister en lees"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m26283/1.1/
Pages: 1-10

Module: "Luidlees, gesprek en die briefvorm"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m26244/1.1/
Pages: 10-15

Module: "Die ontkennende vorm en ander taalsake"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m26241/1.1/
Pages: 16-20

Module: "Taal as boodskappe"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m26243/1.1/
Pages: 20-31

Module: "Woorde, stories en ander taalsake"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m26344/1.1/
Pages: 33-44

Module: "Tekstuele leidrade en afleidings"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m30207/1.1/
Pages: 44-46

Module: "Pligte, bywoorde, voornaamwoorde"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m30210/1.1/
Pages: 47-53
Copyright: Siyavula Uploaders
License: http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/

Module: "Informatiewe tekste"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m26293/1.1/
Pages: 55-62
Copyright: Siyavula Uploaders
License: http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/

Module: "Oor werkwoorde en nog meer"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m30213/1.1/
Pages: 62-69
Copyright: Siyavula Uploaders
License: http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/

Module: "Leesstuk, woorde, uitdrukkings"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m26297/1.1/
Pages: 69-77
Copyright: Siyavula Uploaders
License: http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/

Module: "Informatiewe tekste, skryfwerk en sinsdele"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m30216/1.1/
Pages: 77-84
Copyright: Siyavula Uploaders
License: http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/

Module: "Mondelinge tekste en rollees"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m26303/1.1/
Pages: 85-89
Copyright: Siyavula Uploaders
License: http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/

Module: "Skeppende skryfwerk"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m26305/1.1/
Pages: 89-92
Copyright: Siyavula Uploaders
License: http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/

Module: "Skryfwerk: styl"
By: Siyavula Uploaders
URL: http://cnx.org/content/m26318/1.1/
Pages: 92-94
Copyright: Siyavula Uploaders
License: http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/

About Connexions
Since 1999, Connexions has been pioneering a global system where anyone can create course materials and make them fully accessible and easily reusable free of charge. We are a Web-based authoring, teaching and learning environment open to anyone interested in education, including students, teachers, professors and lifelong learners. We connect ideas and facilitate educational communities.

Connexions's modular, interactive courses are in use worldwide by universities, community colleges, K-12 schools, distance learners, and lifelong learners. Connexions materials are in many languages, including English, Spanish, Chinese, Japanese, Italian, Vietnamese, French, Portuguese, and Thai. Connexions is part of an exciting new information distribution system that allows for **Print on Demand Books**. Connexions has partnered with innovative on-demand publisher QOOP to accelerate the delivery of printed course materials and textbooks into classrooms worldwide at lower prices than traditional academic publishers.